

Omslagfoto: Wouter Borre

Advocaat Plasman in gesprek met Fireworks-directeur Bakker in de Rechtbank Almelo; Plasman zou later het Hof Arnhem wraken.

152 Wie kan wanneer **de strafrechter wraken**? De geldende wrakingsregeling en actuele ontwikkelingen op een rij gezet, met bijzondere aandacht voor de positie van medeverdachten.

158 In dit nummer presenteren de mrs. W. Heemskerk, T.F.E. Tjong Tjin Tai en W.I. Wisman het tweede deel van hun **Kroniek burgerlijk procesrecht 2002**, inclusief een overzicht van nieuwe wetgeving en literatuur.

168 Eind 2002 interpreteerde de Hoge Raad het begrip '**behoorlijke taakvervulling**' door bestuurders van rechtspersonen (art. 2:9 BW). Het resultaat is een bijzonder genuanceerde uitleg, en geen duidelijke regel.

In de volgende nummers

- ▶ Wat doet het landelijk parket?
- ▶ Nieuwe ontwikkelingen in het ontslagrecht
- ▶ Goodwill advocatenkantoor en echtscheiding
- ▶ Het managen van de maatschap
- ▶ Binding en rechtsbescherming bij fiscaal compromis
- ▶ Magistrale overwegingen

ARTIKELN

- 152** Wraking in strafzaken
Marc Stoet
- 158** Kroniek burgerlijk procesrecht 2002, deel II
W. Heemskerk, T.F.E. Tjong Tjin Tai en W.I. Wisman
- 168** De ernst van de verwijten aan de statutair bestuurder
Georg van Daal
- 172** Naar een heilig verklaarde jurist
J.C.P. Ekering

VASTE RUBRIEKEN

- 144 ACTUALITEITEN**
 - ▶ **Column:** Receptie, *Matthijs Kaaks*
 - ▶ Snellere vonnissen in civiele zaken
 - ▶ Inwerkingtreding meldplicht 1 juni 2003
 - ▶ Strafrechtelijk kort geding
 - ▶ **Recht en krom:** Ewoud Sanders
 - ▶ **Buitenland:**
 - Minder controle op instromende advocaten
 - Trouble in The Valley
 - ▶ Sluitstuk senaat
- 170 HET ETHISCH PEIL**
van Leonard Böhmer
Daniela Hooghiemstra
- 173 IKS GING WEER EENS PLEITEN**
Leo van Osch
- 174 REACTIES & BRIEVEN**
 - ▶ Gij zult de rechter niet minachten
 - ▶ Aan de Rechtbank Utrecht
- 179 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN**

VAN DE ORDE

- 143** Van de deken:
N.A.P.
- 176** Permanente opleiding
- 178** Personalialia

N.A.P.

Jeroen Brouwer

De kapiteins op de schepen van de handelsvereniging VOC, het eerste beursgenoteerde bedrijf ter wereld, hadden groot belang bij kennis over de vloedstand. Het Amsterdams Peil werd in 1684 vastgelegd. Vandaag worden *alle* hoogten in Nederland afgeleid van het Normaal Amsterdams Peil. Alle reden gevolg te geven aan een tweetal uitnodigingen uit deze – ook voor een kwart van de balie – belangrijke stad.

De eerste was afkomstig van het jarige Clifford Chance. Met gevoel voor geschiedenis is het kantoor geregistreerd te New York: Henry Hudson had immers in 1609 Manhattan geclaimd voor zijn broodheer de V.O.C! Wij werden gastvrij onderhouden door een reeks van sprekers over het thema 'goed ondernemingsbestuur' (*corporate governance*). Een hoogst actueel onderwerp dat op veel belangstelling kan rekenen van nationale en Europese wetgevers. Corporate governance dient zich te concentreren op de verhouding aandeelhouders en bestuurders, aldus één van de sprekers, dr. Paul Frentrop, schrijver van *Ondernemingen en hun aandeelhouders sinds de VOC*. Hij pleit voor meer controle door, en grotere invloed van aandeelhouders.

Een Amerikaanse inbreng over toenemende risico's voor managers op claims wegens tekortschieten mocht op grote aandacht rekenen bij de aanwezigen uit het bedrijfsleven. Gelukkig dat er advocaten zijn!

Vrijwel aansluitend was ik te gast bij de Vereniging Sociale Advocatuur Amsterdam. Met de Raad voor Rechtsbijstand, Bureau Rechtshulp en Orde werd gediscussieerd over het juridisch loket en het mogelijk ontstaan van een leemte in met name de eerstelijns rechtshulp. Op basis van de aanbevelingen van de commissie-Ouwerkerk staat de minister een strikte scheiding voor tussen publieke en private taken. In de nieuwe opzet zullen stichtingen Rechtsbijstand een loket vormen voor vraagverheldering en doorverwijzing met hulpverlening tot ten hoogste een uur. Langer durende rechtsbijstand zal – tot drie uur – nog uitsluitend worden verleend door de advocatuur op basis van een 'lichte adviestoevoeging'. De Orde heeft de transparante scheiding van publiek en privaat

omarmd en haar *commitment* uitgesproken dat er een voldoende aanbod van advocaten zal zijn. De juristen bij de huidige Bureaus Rechtshulp staan voor de niet eenvoudige keuze om toe te treden tot de advocatuur. De door de VSAA geregelde zaal was bomvol. Sommigen vreesden dat het de Amsterdamse advocatuur aan spankracht ontbreekt, dan wel dat zij niet bereid is de 'overloop' (van zaken en mensen) op te vangen. Anderen houden dat weer wel voor mogelijk en wenselijk. Wat hen allen verbond was zorg over stijging van de eigen bijdragen en andere (financiële) maatregelen. Kortom, zorg over de nieuwe positie van de minder draagkrachtige rechtzoekende en diens toegang tot recht. Het actiecomité 'Recht voor Iedereen' is inmiddels opgericht en heeft van zich laten horen.

Ondernemingsbestuurders worden aangespoord meer te gehoorzamen aan de gemeenschappelijke wil van de in beginsel vrije en soevereine aandeelhouders. Alle advocaten zijn ook vrij en soeverein in het bepalen van de aard van hun praktijk. Dat sluit het vrijwillig aangaan van een contract (*contrat social*) tussen hen niet uit. De belofte zagezegd om te gehoorzamen aan Rousseaus *volonté générale*. De (Amsterdamse) balie als een collectieve 'persoonlijkheid' en een daaruit voortvloeiende collectieve verantwoordelijkheid waar het gaat om zorg voor het individu, zijn toegang tot het recht en de dolende bureaujurist. *Corporate governance* dat zich concentreert op de verhouding autonome advocaat en de gemeenschap der advocaten waaraan een stukje autonomie is afgestaan. *Comply or explain!*

'Rousseau zei al dat de mens altijd kan berusten bij wijze van verzet – en dat is voor mij eigenlijk de definitie van het humanisme. Die vrijheid is onze zwakheid en onze grootheid.' Aldus de kritisch humanist Tsvetan Todorov in *NRC Handelsblad*.

De hoogste tijd, zo u wilt tij, te beschouwen hoe anno 2003 het Normaal Amsterdams Peil zich ontwikkelt, opdat wij daar in de rest van Nederland ons voordeel mee kunnen doen. ●

Snellere vonnissen in civiele zaken

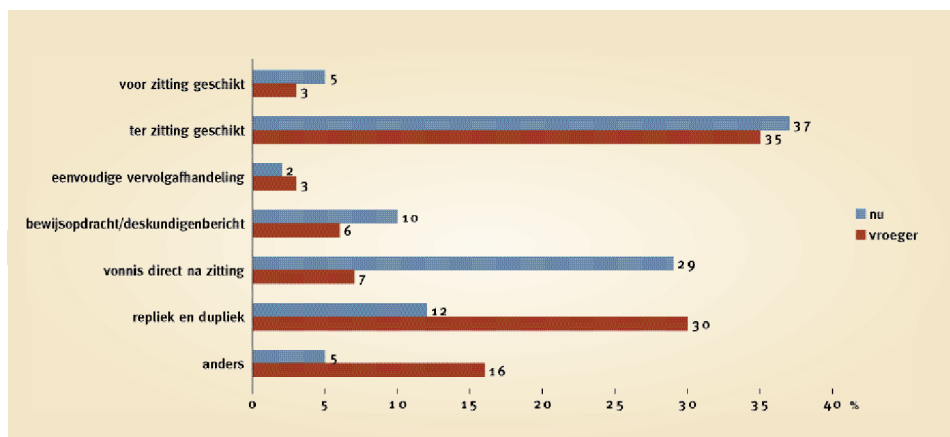
Onder het regime van het nieuwe Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering lijkt een toegenomen aandeel van zaken direct na de zitting te eindigen in een vonnis.

Onderzoekers van het Nipo en de Raad voor de Rechtspraak komen tot deze voorzichtige conclusie in het rapport 'Nieuwe Burgerlijke Rechtsvordering, een onderzoek onder sectievoorzitters en rechtbankmedewerkers'. Het rapport is opgesteld in opdracht het bestuur van het Landelijk overleg sectorvoorzitters civiel (LOVC).

Aanleiding voor het onderzoek is de inwerking-treding van het nieuwe Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering op 1 januari 2002. Vooral de nieuwe regeling van de comparitie is onder de loep genomen. Uitgangspunt onder het oude regime was dat de rechter na antwoord diende na te gaan of de zaak zich leende voor comparitie. Het nieuwe regime kenmerkt zich door een omgekeerde benadering: de behandeling van aangebrachte zaken dient te beginnen met een comparitie, tenzij de rechter de zaak daartoe uitdrukkelijk niet geschikt acht.

Aan de negentien voorzitters en 216 rechtbankmedewerkers is gevraagd welke invloed dit nieuwe regime heeft op de afdoening van civiele zaken. Elf sectievoorzitters en 89 rechtbankmedewerkers hebben gerepondeerd.

Aan de sectievoorzitters werd gevraagd in hoeveel zaken een comparitie-nieuwe-stijl is bepaald. Op basis van de antwoorden van tien van hen blijkt dat dit thans in 60% van de zaken gebeurt. Een vergelijking met het oude regime is nauwelijks mogelijk, aangezien het beschikbare cijfer – 15% – betrekking heeft op de jaren vóór 1994. 'In de jaren daarna is, zo weten we, het gebruik van de comparitie na antwoord toegenomen, maar een landelijk cijfer ontbreekt,' aldus de onderzoekers. Andere complicerende factor is het uiteenlopende beleid van de rechtbanken ten aanzien van de comparitie. Er is sprake van 'zeer grote lokale variatie'. Onder het nieuwe regime zullen die lokale verschillen echter afnemen, zo wordt verondersteld in het rapport.

Afloop van de comparities vroeger en nu. Basis: rechtbankmedewerkers die van mening zijn dat aflooppatroon is veranderd (N=34) / Bron: NIPO, 2002

De respondenten is ook gevraagd welke overwegingen van belang zijn bij het al dan niet gelasten van een comparitie. Volgens de sectievoorzitters is dat vrijwel altijd de inhoud van de zaak. Ook spelen het beleid van de sector en de formatie van de rechterlijke macht volgens sommigen een rol. Rechtbankmedewerkers zijn grosso modo dezelfde mening toegedaan.

*Comparitiezittingen duren
langer omdat advocaten meer
tijd nemen voor hun pleidooi,
nu repliek en dupliek veelal
ontbreken*

AFLOOPPATROON

Circa 40% van de medewerkers RM geeft aan dat het aflooppatroon van de comparities onder het nieuwe systeem substantieel afwijkt van dat onder het oude systeem. Aan die 40% is gevraagd in welk opzicht die afdoening verschilt. Op slechts één punt is er sprake van een statistisch significant verschil: het wijzen van het vonnis direct na de zitting (zie tabel). Het aandeel van de gebruikelijke

afdoening via repliek en dupliek vermindert volgens de medewerkers dienovereenkomstig.

Als dit beeld algemene geldigheid bezit, volgens de onderzoekers moet bij deze veronderstelling 'grote voorzichtigheid' in acht worden genomen, dan zou dat betekenen dat van de thans aanhangige zaken ongeveer 10% via de comparitie snel wordt afgedaan.

Tot slot: ruim eenderde van de rechtbankmedewerkers is van mening dat het nieuwe regime invloed heeft op de lengte van de zittingen. Nu zouden comparitiezittingen vaak langer dan anderhalf uur duren, terwijl ze onder het oude regime een uur tot maximaal anderhalf uur duurden. 'De reden van de verlenging ligt voor de hand: in de huidige comparitiezitting moet meer informatie worden behandeld en is er dus sprake van een uitvoeriger proces-verbaal. Advocaten nemen, zo zeggen de respondenten geheel volgens verwachting, meer tijd voor hun pleidooi omdat er na de zitting veelal geen repliek en dupliek meer mogelijk is,' aldus de onderzoekers. (LW)

Inwerkingtreding meldplicht waarschijnlijk 1 juni 2003

Het ministerie van Financiën heeft per brief laten weten dat de algemene maatregel van bestuur ter uitvoering van de Wet Melding Ongebruikelijke Transacties (Wet MOT) en de Wet identificatie bij dienstverlening (Wid) naar alle waarschijnlijkheid binnen een aantal weken zal worden gepubliceerd. Om de betrokken beroepsgroepen, waaronder de advocaten, de gelegenheid te geven zich hierop voor te bereiden zal de inwerkingtreding na enige maanden geschieden, waarschijnlijk op 1 juni aanstaande.

De invoering van de meldplicht voor onder meer advocaten brengt voor een aantal kantoren *wijzigingen in de administratieve organisatie* (registratie- en bewaarplichten) met zich mee,

namelijk voor die kantoren die zich bewegen op de door de amvb aangewezen terreinen. Het gaat dan om kantoren die zich bezighouden met aan- en verkopen van onroerend goed, het beheren van geld, het oprichten of beheren van vennootschappen en andere rechtspersonen, en het aan- of verkopen, dan wel overnemen, van ondernemingen. De overheid zal door middel van een uitvoerige brochure voorlichting geven over de invoering van de meldplicht. De Orde zal, zoveel mogelijk in samenwerking met de andere betrokken beroepsorganisaties, een richtsnoer opstellen. Deze kan pas definitief worden geformuleerd wanneer de tekst van de amvb bekend is.

NVvR: meer onderzoek naar identificatieplicht

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak wil dat er meer onderzoek wordt verricht naar de identificatieplicht, alvorens deze wordt ingevoerd. Dat staat in een persbericht dat de vereniging onlangs heeft uitgegeven. 'De NVvR wil zich niet mengen in het politieke debat over het praktische nut van een algemene identificatieplicht, mede omdat de rechter te zijner tijd wellicht een oordeel moet geven over het resultaat van dat debat. Wel waarschuwt de NVvR voor de gevolgen van een haastige invoering.' Eerder liet de Nederlandse Orde van Advocaten zich in gelijk zin uit. De voorgenomen wetgeving kan de grondrechten van burgers aantasten, zo vreest de club van magistraten. 'De inmenging van de overheid is groot indien, bijvoorbeeld, bij de uitgang van een kerk of van een ver-

enigingsgebouw naar een legitimatiebewijs wordt gevraagd. In dat verband wordt wel gesproken van het *chilling effect* van een identificatieplicht,' aldus de NVvR. Ook moet er meer onderzoek komen naar het effect van een algemene identificatieplicht op het terugdringen van de criminaliteit.

Net als de Orde heeft de NVvR problemen met de leeftijdsgrens van twaalf jaar: kinderen van die leeftijd zullen hun legitimatiebewijs makkelijk kwijtraken. Ook vreest de vereniging dat de jeugd makkelijk het doelwit kan worden van criminelen die het gemunt hebben op die identiteitsbewijzen. 'De NVvR wil daarom dat er eerst grondig onderzoek wordt gedaan naar de te verwachten effectiviteit en neveneffecten van een algemene identificatieplicht, en de ervaringen in het buitenland.'

Receptie

'Waarom zijn jullie advocaten zo belachelijk duur?'

De vraag werd onverwacht afgevuurd door een man die zich aan mij had voorgesteld op een huwelijksreceptie die ik bijwoonde.

Er zijn twee vragen die je als advocaat bij zulke gelegenheden kunt vrezen. De meest gestelde gaat over het verdedigen van kinderverkrachters.

De andere over de uurtarieven. Wie echt pech heeft krijgt daarbij een volledig dossier over zich uitgestort, met het verzoek stante pede een gratis *second opinion* te geven.

Je moet daar op voorbereid zijn. Soms door de vraag naar je professie te beantwoorden met het neutralere 'jurist'. Maar een voorbereid antwoord kan ook helpen.

Ik had die vraag immers al eens eerder gehad. De laatste keer had ik een dito vragensteller gewezen op de extreem dure cursussen waar- toe wij advocaten worden gedwongen. Ik legde uit dat de druk van de Permanente Opleiding leidt tot gedwongen winkelniering bij cursusinstituten met glimmende brochures. Die kosten moeten nu eenmaal worden doorberekend. Zoals een medisch specialist de kosten van zijn dure laserapparatuur verdisconteert in de vergoeding voor gezichtsontharing. Om verdere verwarring te stichten maakte ik een onbegrijpelijk uitstapje naar de vroegere textielarbeiders die voor hun harde werken werden beloond met bonnen die ze alleen in de winkels van hun baas mochten besteden. Dit antwoord had de vorige keer uitstekend gewerkt. Ik was er zelfs in geslaagd enig begrip te kweken voor de benarde positie waarin menig advocaat verkeert.

Deze man trapte daar echter niet in. Triomfantelijk hief hij zijn vinger. Hij had *de Telegraaf* onlangs gelezen. 'Skivakanties!' riep hij. 'Jullie maken snoepreises en trekken die van de belasting af door ze als cursus te vermommen!'

Ik sputterde wat ongemakkelijk. Ik kende die feiten niet. 'Het lijkt me sterk', zei ik. 'Typisch weer zo'n Telegraaf-verhaal.' Ondertussen had zich een confrère bij ons gevoegd. Advocaten zoeken elkaar onder deze omstandigheden vaak op. Hij had even staan luisteren en bleek het artikel te wel te kennen. 'Gaat u wel eens met wintersport?', vroeg hij met een uitdrukkingloos gezicht aan de man.

'Jazeker', antwoordde deze. 'Over een week vertrek ik.'

'En neemt u daarvoor vrij van uw werk?'

'Natuurlijk.'

De confrère in kwestie maakte een gebaar van zie-je-wel en gaf mij een blik van verstandhouding.

'Wij advocaten', sprak hij lijsig, 'hebben daar helemaal geen tijd voor. Als wij willen skiën, moeten we dat wel in werktijd doen. Vandaar die cursus.'

‘Niet te snel naar rechter in kort geding bij strafzaken’

De periode dat de rechter in kort geding te pas en te onpas werd gevraagd om in strafzaken op te treden, ligt achter ons. Toch blijft het voor advocaten van belang om goed te onderzoeken of het strafrecht zelf voldoende rechtsbescherming biedt. Dat stelt promovenda Elishewa van de Griend.

‘Het kort geding heeft het hele strafrecht doortrokken’, zegt Van de Griend. ‘Vanaf de eerste minuut dat er een verdenking bestaat tot en met de laatste minuut van de tenuitvoerlegging van een straf wordt de rechter in kort geding te hulp geroepen.’ Hij wordt gevraagd zich uit te spreken over straatverboden, observatie en infiltratie, doorzoekingen en uitleveringen. Maar is de kort geding-rechter wel de juiste persoon om daar over te oordelen?

Dat onderzocht Van de Griend in haar proefschrift *Hiaten in de strafrechtelijke rechtsbescherming*, waarop ze aan de Universiteit van Tilburg promoveerde. Van de Griend (1963) werkt als gerechtsauditeur bij de rechtbank 's-Hertogenbosch, een functie die ze eerder zes jaar vervulde bij de Hoge Raad. Tevens is ze rechter in opleiding.

Vooraf eind jaren tachtig, begin jaren negentig was het erg populair de rechter in kort geding uitspraken te ontlokken in strafzaken. ‘Te pas en te onpas werd er geprocedeerd, ook vaak om een snelle beslissing te krijgen. De grondslag daarbij is steeds dat de Staat onrechtmatig handelt jegens een cliënt. Nu zijn wetgeving en rechtspraak meer uitgekristalliseerd en wordt er selectiever gebruik gemaakt van de rechter in kort geding. De gretigheid van toen is dus over. Dat is goed, want een risico van die gretigheid is wel dat je de deksel op de neus kunt krijgen omdat er een adequate andere rechtsgang openstaat.’

NIET-VERVOLGING

Dat bleek in de zaak van de actiegroep RaRa, eind jaren tachtig. Eén van de verdachten werd keer op keer uit zijn cel gehaald om te worden verhoord ondanks zijn beroep op zijn zwijgrecht. Via een kort geding wilde hij dit lichten voorkomen. Van de Griend: ‘Hij stapte naar die rechter omdat het

strafrecht zelf te weinig rechtsbescherming zou bieden. Ten onrechte: de advocaat had een beroep kunnen doen op het toenmalige artikel 225 Invoeringswet Strafvordering.’ Overigens is dit artikel met de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugscoördinatoren en de Wet verblijf in politiecellen vervallen en in afgeslankte vorm overgeheveld naar het WvSv, zodat tegenwoordig wel weer de rechter in kort geding kan worden bezocht.

Het voorbeeld illustreert dat op veel fronten de rechtsbescherming van verdachten – maar ook van veroordeelden, slachtoffers en getuigen – beter is dan wordt verondersteld. Het aantal lacunes in de

De gretigheid van begin jaren negentig is over

strafrechtelijke rechtsbescherming valt wel mee, concludeert Van de Griend dan ook. ‘Neem het geval dat er wordt geklaagd over niet-vervolgging. Dan moet je niet te snel naar de rechter in kort geding stappen, maar de grenzen van art. 12 Wetboek van Strafvordering opzoeken. Dat biedt vaak meer mogelijkheden dan men denkt. Wie ten onrechte de rechter in kort geding inroept, loopt het risico veroordeeld te worden in de kosten, terwijl er geen enkele vooruitgang is geboekt. Daar zijn cliënten niet blij mee.’

LACUNES

Maar lacunes zijn er wel degelijk, zo blijkt uit het proefschrift van Van de Griend. Het voorkomen van een strafvorderlijk optreden bijvoorbeeld. Daarbij kan worden gedacht aan het voorkomen van een ontruiming, het voorkomen van een aanhouding of in verzekeringstelling of het voorkomen dat een strafrechtelijk financieel onderzoek wordt ingesteld. ‘In deze gevallen biedt het strafrecht geen rechtsgang. Alleen de rechter in kort geding kan dan een beslissing nemen.’ In haar studie geeft Van de Griend een handig overzicht welke situaties kunnen worden voorgelegd aan de strafrechter, en welke – als gevolg van een lacune in de strafrechtelijke rechtsbescherming – kunnen worden voorgelegd aan de rechter in kort geding. Met de rechter in kort geding als ‘vangnetrechter’

wordt in zijn totaliteit wellicht voldoende rechtsbescherming geboden, maar de vraag blijft of dat niet beter kan gebeuren *binnen* het strafrechtelijk stelsel. ‘Soms kunnen concrete gaten worden gedicht via wetgeving’, zegt Van de Griend. ‘Waar dat niet lukt, zou een algemeen vangnet moeten worden gecreëerd, vergelijkbaar met wat de Antillen kennen. Dat vangnet heeft niet de vorm van een kort geding, maar van een ordemaatregel. Ik zou dat vangnet overigens *niét* willen invoeren om een versnelling te bieden, wel omdat het evenwichtiger is wanneer dat vangnet binnen strafrecht zit en niet er buiten. Het zou een logisch sluitstuk zijn van de strafrechtelijke rechtsbescherming.’

(Michel Knapen, journalist)

E. van de Griend: *Hiaten in de strafrechtelijke rechtsbescherming*. Een onderzoek naar aanleiding van het gebruik van het kort geding in strafzaken. Wolf Legal Productions, ISBN: 90 5850 033 0.

Protest Bureaus Rechtshulp

Foto: Gerhard van Roon

‘Wij vinden de plannen onacceptabel; de minder draagkrachtige rechtszoekende is het slachtoffer.’ De medewerkers van de bureaus Rechtshulp lieten er donderdag 13 februari weten dat minister Donner van Justitie moet afzien van zijn plannen met het juridisch loket. Anders zou een leemte ontstaan in de rechtshulp die de advocatuur ‘niet kan, wil en zal opvullen’.

recht & krom

Ewoud Sanders

Waarom zijn advocaten en rechters van die fanatieke *mitsdien*-gebruikers? Met die vraag was ik vorige keer geïndigd. *Mitsdien* was natuurlijk maar een voorbeeld. Er zijn meer woorden en uitdrukkingen die je tegenwoordig vrijwel alleen nog in juridische teksten tegenkomt. Denk bijvoorbeeld aan *deswege*, *weshalve*, *metterwoon*, *in gemoede*, *zulks*. Met sommige juridische teksten (‘Moge het U Edelachtbare Kantonrechter behagen’) lijkt je regelrecht in een taalmuseum terecht te zijn gekomen. Op de afdeling Rechtsgeleerdheid, 19de eeuw.

Waar hebben juristen dergelijke ouderwetse woorden en uitdrukkingen geleerd? In theorie is het mogelijk dat zij een en ander van thuis hebben meegekregen. Wellicht is er een advocaat of rechter te vinden die vroeger te horen kreeg ‘Ik wil vanavond op tijd naar bed, weshalve jij uiterlijk om elf uur thuis moet zijn’, maar die kans lijkt mij erg klein.

Veel waarschijnlijker is dat zij die taalfossielen tijdens hun studie leren. Met andere woorden: zij beginnen aan hun opleiding als gewone mensen, als gebruikers van de hedendaagse standaardtaal, maar ze komen er als *mitsdien*-schrijvers vandaan. Je kunt je afvragen wat er in die tussenliggende jaren is gebeurd.

Een lezer wees op het gebruik, tijdens de studie, van oude modellen. ‘Als steeds maar weer dezelfde oude dagvaarding wordt gebruikt met daarin het “Weshalve het U Edelachtbare Kantonrechter moge behagen” komen we nooit van die formulering af. Het gebruik van modellen komt niet alleen voort uit gemakzucht maar ook, denk ik, uit onzekerheid. Om er zeker van te zijn dat niet ergens een vormvoorschrift wordt geschonden volgt men een beproefd stramien.’

Edelachtbare kantonrechter

Dezelfde lezer – een advocaat uit Amsterdam – zag nog een tweede reden. ‘Men denkt dat het zo hoort. Een politieagent heeft een pet, een conducteur een kaartjesknijptang en advocaat en rechter hebben – naast toga en bef – *mitsdien*, *deswege* en *weshalve*. Ook hier spelen, vermoed ik, zowel gemakzucht als onzekerheid een rol. Wie net in het vak begint durft niet af te wijken, wie al langer meedraait heeft geen zin de ingesleten patronen te veranderen.’

Taalpsychologisch gezien is vooral dat laatste punt van belang. Je begint aan je studie en je wordt ondergedompeld in een juridisch jargon dat een stevige basis heeft in de 19de eeuw. Net als bij andere opleidingen is het

zaak om je dat jargon eigen te maken. Jargon is een groepstaal. Door te laten zien dat je die taal beheerst, word je deel van de groep.

Dat is natuurlijk niet alleen voorbehouden aan juristen. Ook hiphoppers, skaters, bajesklanten, metselaars, antiquairs en talloze andere

(beroeps)groepen hebben hun eigen jargon. Toch lijkt er bij juristen iets wonderlijks aan de hand. Dat zij allerlei vakwoorden gebruiken – zoals *vonnis*, *rechtspersoon*, *dagvaarding* – daar is natuurlijk niks mis mee. Ooit heeft men met elkaar afgesproken wat die woorden precies betekenen en dat is wel zo handig. Maar *metterwoon* en *weshalve* zijn geen vakwoorden. Die hebben geen speciale betekenis in het juridische jargon. Het lijkt er echter op dat ze met dit juridische jargon zijn meegelift en dat men moeilijk afscheid van ze kan nemen. Zou dit echt alleen uit gemakzucht of onzekerheid voortkomen?

(Reacties naar redactie.advocatenblad@reedbusiness.nl)

Minder controle op instromende advocaten

De erkenning van diploma's toegekend na een beroepsopleiding van ten minste drie jaar, wordt grondig gewijzigd. De Europese Commissie stelt dertien jaar na de invoering voor om onder andere de verplichte proeve van bekwaamheid voor advocaten af te schaffen.

Feitelijk was deze proeve al op zijn retour, via de weg van de vestigingsrichtlijn, maar nu zal ook formeel de controle op de toegang aanzienlijk verminderen.

Op basis van commentaar uit de lidstaten over de toepassingspraktijk en van verdere verfijningen van het systeem (waaronder de vestigingsrichtlijn voor advocaten) heeft de Commissie een voorstel ingediend voor een nieuwe richtlijn. De kern van het voorstel zit in het bekende principe van de wederzijdse erkenning. Als iemand binnen een lidstaat deel uitmaakt van een gereguleerd beroep, mag hij dit beroep ook binnen alle andere lidstaten uitoefenen. Slechts bij een wezenlijke afwijking van de inhoud van de opleiding (en niet bijvoorbeeld van de duur ervan) mag de lidstaat van ontvangst nog een proeve van bekwaamheid of aanpassingsstage eisen. Voor advocaten zal veranderen dat de lidstaat van ontvangst de keuze van de compensatiemaatregel (proeve of stage) niet meer kan opleggen.

Artikel 14 van het voorstel laat nog wel de mogelijkheid open dat beroepsorganisaties de Commis-

sie en de lidstaten overtuigen van de noodzaak van afwijking van de hoofdregel. Maar omdat de Commissie expliciet wijst op de afschaffing van de opgelegde compensatiemaatregel voor advocaten, lijkt het onwaarschijnlijk dat de onderscheiden balie-organisaties daarin zullen slagen.

KEUZE

Advocaten kunnen dus kiezen tussen stage en proeve. Omdat de vestigingsrichtlijn al de mogelijkheid biedt om na drie jaar te integreren in het beroep van de lidstaat van ontvangst, zonder proeve van bekwaamheid, zullen slechts weinig migrerende advocaten de proeve van bekwaamheid kiezen. Hierdoor hebben beroepsorganisaties als de Orde aanmerkelijk minder controle op de toegang van personen tot de balie. (Die hóeft overigens in het geval van al te conservatieve beroepsorganisaties niet alleen negatief uit te pakken: zie zaak C 145/99 *Commissie v. Italië* van 7 maart 2002.) De controle neemt af omdat bij een proeve van bekwaamheid de kwaliteit van de kandidaat getoetst wordt voordat deze toegang krijgt tot het beroep, bij een aanpassingsstage kan men de kwaliteit pas achteraf (op zijn vroegst tijdens de stage) controleren. Bovendien is het taalaspect bij een aanpassingsstage veel minder prominent aanwezig.

De verschuiving van een proeve van bekwaamheid naar een aanpassingsstage doet ook de rechtszekerheid geen goed. Een proeve van bekwaamheid

haalt men, of haalt men niet. Beoordelingen van aanpassingsstages zullen onherroepelijk subjectiever zijn. Bovendien ligt het voor de hand dat, net zoals in art. 10 Vestigingsrichtlijn, ook ervaring met gemeenschapsrecht meetelt. In theorie kan iemand met alleen ervaring in het gemeenschapsrecht integreren in het beroep van een andere lidstaat zonder kennis van het desbetreffende nationale recht. De toepassing van deze, nogal cryptische, bepaling en de weerslag die deze zou kunnen hebben op het nieuwe systeem van diploma-erkenning, is vooralsnog zo onduidelijk, dat het Europese Hof van Justitie binnen afzienbare tijd vragen over deze materie zal krijgen.

Het Economisch en Sociaal Comité en de lidstaten reageren positief op het voorstel van de Commissie, terwijl de verschillende beroepsorganisaties binnen de advocatuur unaniem negatief reageren. Het belangrijkste argument van de beroepsorganisaties, dat het huidige systeem uitstekend voldoet, zal naar verwachting weinig indruk maken op de Commissie. Het ziet er dus naar uit dat de Commissie haar plannen doorzet en bewerkstelligt dat wat de vestigingsrichtlijn feitelijk al teweeg had gebracht: het einde van de proeve van bekwaamheid.

(Sjoerd Claessens, Universiteit Maastricht)

CIJFERS

Cijfers over het aantal EU-advocaten worden op dit moment niet centraal bijgehouden. Het ligt in de bedoeling van de Orde dit in de nabije toekomst wel te doen. Een indicatie: het arrondissement Amsterdam heeft op dit moment 27 EU-advocaten.

Trouble in The Valley

Op 30 januari jl. kondigde het grote, 77-jarige Amerikaanse advocatenkantoor Brobeck, Phleger & Harrison LLP aan dat het de deuren zal sluiten. Momenteel vinden groepjes Brobeck-advocaten onderdak bij andere advocatenkantoren, zoals Morgan, Lewis & Bockius, terwijl het nog onduidelijk is tot op welke hoogte voormalige Brobeck-partners aansprakelijk zullen (kunnen) worden gehouden voor de schulden van het kantoor. (Zie voor het eigen afscheidsbericht: www.brobeck.com.)

Hoewel de Amerikaanse advocatenwereld wist dat Brobeck kampte met problemen, kwam het besluit om het kantoor op te heffen als een schok. Brobeck had haar hoofdvestiging in San Francisco en was samen met Wilson Sonsini Goodrich & Rosati waar-

schijnlijk het meest opvallende aan de Amerikaanse westkust gevestigde kantoor dat zich profileerde als een toonaangevend advocatenkantoor voor de technologiesector. In 2000 werd Brobeck dan ook nog gezien als een van de grote juridische *success stories*. Reeds voor de 'Dot-Com Boom' was Brobeck een van de meest prestigieuze advocatenkantoren van San Francisco; het kantoor speelde vervolgens op spectaculaire wijze in op de groei in de technologie. Het had in september 2000 (op het hoogtepunt van Brobecks groei) ruim 900 advocaten, met naar verluidt een winst per partner van meer dan één miljoen dollar.

Waar ging het mis? Volgens Brobeck-woordvoerder John Pachter, op 31 januari in *The Recorder* (een in San

Francisco gevestigde krant gericht op de advocatuur), is het 'als gevolg van de voortdu-

rende neergang in de economie, de problemen in de technologie en het vertrek van partners onwaarschijnlijk dat Brobeck voldoende omzet kan genereren om als onafhankelijk advocatenkantoor verder te gaan.' Het kantoor investeerde stevig in de groei. Volgens *The Recorder* heeft het kantoor, naast hoge huurlasten, nu een bank-schuld van rond de vijftig miljoen dollar.

Veelal wordt de beschuldigende vinger gewezen naar Tower Snow, de voormalige maatschappijvoorzitter onder wiens voortvarende leiding Brobeck zich tussen 1998 en 2001 agressief op de technologie-

Brobeck

arkt stortte. Toen het in 2001 duidelijk werd dat de technologiesector fors in de problemen was geraakt weigerde Snow medewerkers te ontslaan (wat andere kantoren in de omgeving van San Francisco inmiddels wel deden). In oktober 2001 trad Snow terug als voorzitter, en in mei 2002 vertrok hij naar Clifford Chance.

Snow heeft niet alle schuld, want de maatschap wedde op een voortzettende groei van de praktijk in de technologiesector, die zich niet verwezenlijkte. Groepjes partners met goedlopende praktijken, en medewerkers, begonnen over te stappen naar andere kantoren, en fusiegesprekken leidden tot niets.

Brobeck gebruikte de kansen van de technologiesector maar bleek, nadat de bubbel barstte, net als veel van z'n cliënten niet opgewassen tegen de nieuwe economische realiteit.

(Alexander Kaarls is advocaat bij Skadden, Arps, Slate, Meagher & Flom LLP te Londen; de afgelopen anderhalf jaar was hij veelal werkzaam in Palo Alto, Californië)

Veroordelingen door het EHRM

In 2002 heeft het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in tien Nederlandse zaken uitspraak gedaan. Zes klachten werden gegrond geacht, drie ongegrond en één zaak werd geschikt. Dat blijkt uit de rapportage 'Uitspraken 2002 van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens' die minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken onlangs naar de Tweede Kamer stuurde. Zes gegronde klachten, veel of weinig? Vergeleken met de periode 1999-2001 is er in ieder geval sprake van een sterke toename van het aantal

verdragsschendingen: in die periode van drie jaar werd Nederland in totaal 'slechts' vijf keer veroordeeld. Absolute koploper in Europa qua aantal schendingen is, net als vorig jaar, Italië. Waar de overige landen allemaal ruim beneden de honderd veroordelingen blijven (Frankrijk 61, Turkije 54, UK 30, Polen 20), bleef de teller bij Italië in 2002 op 325 steken. En dat is dan zelfs nog een afname ten opzichte van het jaar daarvoor: toen bedroeg het aantal schendingen door Italië 359.

Klacht inzake niqaab ingediend bij CGB

Advocate Famile Arslan, tot nu toe bekend als eerste advocate met hoofd-doeck, liet gisteren desgevraagd weten dat zij tegen het ROC Amsterdam een klacht heeft ingediend bij de Commissie Gelijke Behandeling. Dit opleidingscentrum besloot namelijk twee 17-jarige leerlingen de toegang te weigeren omdat zij alleen met een niqaab, de islamitische gezichtssluier, onderwijs willen volgen. Overigens zijn de meisjes, en niet de ouders, cliënt van Arslan; ze hebben de advocate zelf aangezocht.

De behandeling van de klacht kan twee tot drie maanden op zich laten wachten. Maar Arslan hoopt op behandeling binnen een maand vanwege het door haar gestelde spoedeisend belang van de zaak. De meisjes kunnen nu, in strijd met de leerplicht, niet naar school.

Twee weken geleden adviseerde het OSVO, een koepelorganisatie, de Amsterdamse scholen voor voortgezet onderwijs om van de leerlingen te eisen dat ze gezicht en handen onbedekt laten, vanwege 'communicatie, integratie en veiligheid'.

Sluitstuk Senaat

Natuurlijk: het politieke primaat ligt bij de Tweede Kamer. Maar na de hobbel van de behandeling door de Eerste Kamer moet de advocaat met het product aan de slag. Maandelijks reflecties op de Chambre de réflexion.

Op 21 januari haalt minister Donner van Justitie bakzeil in de Eerste Kamer, met zijn voornemen om het wetsvoorstel **'beperking bevoegdheid enkelvoudige kamers'** (28.215) van zijn voorganger Korthals in te trekken. Intrekking zou nodig zijn om de rechterlijke macht niet verder te belasten.

De Senaat wil er niets van weten, omdat juist de Eerste Kamer tegenstribbelde bij de eerder doorgevoerde verruiming van de bevoegdheid van enkelvoudige Kamers. Toen werd het strafplafond van de politierechter verhoogd van zes naar twaalf maanden en werd de enkelvoudige strafkamer van het hof bevoegd verklaard om te oordelen over vonnissen van de kanton- en politierechter, mits niet meer dan zes maanden is opgelegd. Korthals kreeg deze verruiming door de Eerste Kamer door in één adem ook weer een beperking toe te zeggen. De verruimde bevoegdheid zou enkel en alleen worden ingezet tegen drugskoeriers, en zou in tijd worden beperkt. Die toezegging werd neergelegd in het wetsvoorstel dat minister Donner nu wil intrekken. Nu blijft het wetsvoorstel in de pijplijn, en wordt het advies van de Raad van State afgewacht.

Nog diezelfde dag komen in de Eerste Kamer twee Europese ontwerp-richtlijnen aan bod: die over gesubsidieerde **rechtsbijstand bij grensoverschrijdende geschillen** en die over **minimumnormen voor de opvang van asielzoekers**. De Eerste Kamer gaat met beide akkoord.

Een week later zijn ze er wéér, de drugskoeriers. Op 28 januari proberen de Senaatsfracties van D66, GroenLinks, PvdA, SP en OSF het Wetsvoorstel Verlenging werkingsduur Tijdelijke **Wet noodcapaciteit drugskoeriers** controversieel verklaard te krijgen. De poging mislukt, VVD, CDA, ChristenUnie en SGP stemmen tegen.

In februari zal de Eerste Kamer nog plenair vergaderen over onder andere de **'Aanpassing Boek 7 BW aan de richtlijn betreffende verkoop en garanties consumptiegoederen'** (27.809).

Anne-Marika van Arkel

Schadeclaim advocaat afgewezen

De in opspraak geraakt advocaat N. van Steenis krijgt definitief geen vijf miljoen euro schadevergoeding van het ministerie van Justitie. Dit heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State woensdag 12 februari bepaald. Van Steenis eiste de schadevergoeding, omdat Justitie door een foute procedure met de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB) hem enorme schade aan zijn goede naam en eer en zijn advocatenpraktijk zou hebben toegebracht. De Afdeling stelt echter vast dat de advocaat niet hard heeft aangetoond dat de door hem begrote schade

direct een gevolg is van de foute WOB-procedure. De Raad van State wijst er op dat het ruim vóór de WOB-procedure, ten tijde van een strafrechtprocedure tegen de advocaat in 1996, al bergafwaarts ging met de naam, de praktijk en omzet van Van Steenis.

Justitie overhandigde in 1998 op basis van de WOB een strafdossier van de geschorste advocaat aan een deken van de Orde van Advocaten. In 2000 oordeelde het rechtscollege dat Justitie de WOB niet had mogen gebruiken om die dossiers te overhandigen. Eerder had de Haagse

rechtbank al geoordeeld dat het ministerie 'bewijzen' over vermeende criminele drughandelactiviteiten van Van Steenis niet aan de deken van de Orde van Advocaten had mogen overleggen, vanwege illegale af luisterpraktijken.

Van Steenis is van mening dat de foute WOB-procedure heeft geleid tot een vloed aan publiciteit in de pers. De advocaat is nooit strafrechtelijk veroordeeld en de tuchtzaak verkeert nog in de beroepsfase.

(persbureau Cerberus)

NOvA-case definitief ten einde

Er komt geen nieuwe zitting meer van de Raad van State in de NOvA-case. Alle partijen hadden om intrekking verzocht, en inmiddels is gebleken dat de Raad van State inderdaad tot archivering van de zaak is overgegaan. De NOvA-case had betrekking op het verbod op samenwerking van advocaten met accountants. In februari van het vorig jaar besliste het Europees Hof van Justitie naar aanleiding van prejudiciële vragen dat de samenwerkingsverordening van de Orde een gelegiti-meerde inbreuk maakte.

ORDEMEDEDELINGEN

Drukfouten Vademecum

vallen met het aantal misdrukken van het Vademecum. Tot dusver zijn veertig fout gedrukte exemplaren naar de Orde geretourneerd: 32 exemplaren van het personeeldeel en 8 van het deel Wet- & Regelgeving. In de foute

exemplaren van het deel Personen ontbreken de pagina's 281 tot en met 312 of de pagina's 505 tot en met 536. In de misdruk van het deel Wet- & regelgeving ontbreken de pagina's 376 tot en met 441.

Mocht u in het bezit zijn van een deel met ontbrekende pagina's, dan kunt u dat deel kosteloos retourneren aan de Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Communicatie, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag. U krijgt dan een nieuw exemplaar toege-stuurd. Excuses voor het ongemak.

Richtlijn klachten- en geschillenregeling

We waren al traag met publicatie van de richtlijn Klachten- en Geschillen-regeling Advocatuur in het Advocaatenblad. Nu blijkt deze in nummer 3 ook nog eens niet te zijn afgedrukt,

ondanks een aankondiging in de rubriek Actualiteiten. Daarom in dit nummer een herkansing. U kunt de richtlijn vinden in de rubriek Van de Orde achter in dit blad.

AGENDA

Nationaal Juristencongres

Op vrijdag 14 maart a.s. vindt voor het eerst Het Nationaal Juristencongres plaats. Het congres richt zich op rechtenstudenten in de eindfase van hun studie en juristen met werkervaring. De bezoeker van Het Nationaal Juristencongres heeft gratis toegang tot De Nationale Carrièrebeurs, die

tegelijk met het congres plaatsvindt. Toegang is na (voor-) registratie gratis voor de doelgroep, € 15 voor overige geïnteresseerden. Zie voor actuele informatie, voorregistratie, exposantenoverzicht, beursplattegrond en het complete programma www.juristencongres.nl

Controle rechterlijke macht

Het onderzoeksprogramma Rechtspleging van de Katholieke Universiteit Nijmegen organiseert op vrijdagmiddag 21 maart a.s. het symposium *De rechter bewaakt*, over de gewenste controlemechanismen ten aanzien van het

functioneren van de rechterlijke macht. De kosten bedragen € 47,50 per persoon, studenten gratis. Aanmelding: mw. H. van de Put, secr. Onderzoeksprogramma Rechtspleging, Postbus 9049, 6500 KK Nijmegen.

Ingezonden mededeling

Movir introduceert Vaste kostenverzekering voor advocaten

De Modulaire Beroeps Arbeidsongeschiktheidsverzekering (AOV) voor advocaten bestaat uit verschillende verzekeringsvormen die naast elkaar afgesloten kunnen worden. Movir introduceert nu de Vaste kostenverzekering. Een verzekering die extra, boven het 80%-inkomenscriterium, kan worden gesloten voor een periode

van één of twee jaar.

De Vaste kostenverzekering is met name interessant voor advocaten met een eigen praktijk. Immers, bij arbeidsongeschiktheid lopen de vaste praktijkkosten, zoals personeel, huisvesting, door. De verzekering dekt deze kosten tot een maximum van € 185 per dag (€ 67.525 op jaarbasis).

Actualiteiten Vastgoedrecht

De Vereniging van Vastgoed-Juristen (VVJ) organiseert op donderdag 27 maart 2003 een Actualiteitenmiddag Vastgoedrecht. Op de bijeenkomst worden de actuele ontwikkelingen in jurisprudentie en wetgeving op het gebied van vastgoedrecht belicht. De kosten voor deelname zijn € 150 voor

VVJ-leden en € 200 voor niet-leden. In geval van onvoldoende capaciteit hebben VVJ-leden voorrang. Aanmelden vóór 17 maart 2003 de Vereniging van Vastgoed-Juristen, t.a.v. mr. R.J. Lucassen, Postbus 85250, 3508 AG Utrecht, tel: 030 - 21 21 667, fax: 030 - 21 21 161, e-mail: r.lucassen@cmsderks.nl

Europees recht

Op vrijdag 28 maart 2003 vindt het congres *Conference on European Constitutionalisation of Private Law* plaats. Tijdens dit congres komen vragen aan de orde zoals de invloed van de vier vrijheden (vrij verkeer van goederen, diensten, personen en kapitaal), het Europese mededingingsrecht en grondrechten op het privaatrecht en de toepassing van het

Europees recht in civiele procedures. Aan deelname zijn 6 studiepunten voor de Permanente Opleiding Advocatuur verbonden. Kosten: € 100. Meer informatie: <http://www.jur.uva.nl/eggens> of Eggens Instituut, tel: 020-525 3407, fax: 020 525 3307, e-mail: pao@jur.uva.nl Juridisch Post Academisch Onderwijs van de UvA.

(advertentie)

Als u op zoek bent
naar het ideale kantoor
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 TEL 010 - 240 06 05

FIF 33
RECHTERLIJKE- EN INFORMATIEBUREAU

Tin behoeve van de advocatuur en het bedrijfsleven.
Voortaanstand in bedrijfsrechtelijke in binnen- en buitenland.

- overmatig rechtspraak
- arbeidsrechtelijke
- fiscale
- overname en concurrentievervalsing
- handelsinformatie
- publiek onderzoek

Telefoon : 010 - 477 33 22 E-mail : info@fif33.nl
Fax : 010 - 477 06 30 Internet : www.fif33.nl

Vraag naar brochure om voor een totaalschikking aan diensten.

Bureaustreet: Hoornvadering 185, 3021 LM Rotterdam
Correspondentieadres: Postbus 25230, 3001 BE Rotterdam

Wraking in strafzaken

Wie kan wanneer de strafrechter wraken? Wat is haalbaar, wat niet, en wat is schadelijk? Mark Stoet loopt de geldende wrakingsregeling langs en zet de jurisprudentie, en enkele actuele ontwikkelingen, op een rij. Is een rechter nog onpartijdig als hij tegen de medeverdachte al een veroordelend vonnis heeft gewezen en de verdachte in de bewezen-verklaring van dat vonnis wordt genoemd? Richtlijnen voor succesvolle wrakingsverzoeken zijn moeilijk te geven, maar overwegingen en tips wel.

‘De regter, hoe doordrongen ook van het gevoel van pligt, blijft toch altijd mensch’, verzuchtte Specht Grijp in 1858.¹ Rechtspreken blijft mensenwerk. De verdachte kan betwijfelen of de rechter onpartijdig is en in staat een objectief en zuiver oordeel over zijn zaak te vellen. Daarom heeft de wetgever de verdachte en de officier van Justitie de mogelijkheid gegeven de rechter te wraken. De rechter kan zich ook, als hijzelf twijfelt aan zijn onpartijdigheid, verschonen.² Zolang er rechtspraak bestaat, is het recht om de rechter (of leden van de jury) te wraken op enigerlei wijze erkend.³

En zie art. 512 Sv: ‘Op verzoek van de verdachte of het Openbaar Ministerie kan elk van de rechters die een zaak behandelen, worden gewraakt op grond van feiten en omstandigheden waardoor de rechterlijke onpartijdigheid schade zou kunnen lijden.’

Het behoeft geen betoog dat het wraken van een of meerdere rechters een gevoelige kwestie is. Feitelijk spreekt de verdachte uit dat de rechter of het college, in de gegeven situatie, niet gekwalificeerd is om over zijn zaak te oordelen. Wraking staat in het etymologisch woordenboek omschreven als ‘afkeuren, als onvoldoende verwerpen’.⁴ In juridische zin zou men kunnen spreken van een motie van wantrouwen jegens de rechter. De laatste tijd wordt de onpartijdigheid van de strafrechter en de toetsing daarvan

vaker ter discussie gesteld, door het publiek, de media en door de verschillende procesdeelnemers (zie kader).

WIE KAN WORDEN GEWRAAKT?

Iedere rechter die de zaak behandelt, ongeacht in welke fase van het onderzoek, kan worden gewraakt. Wraking van de R-C⁵ of leden van de raadkamer (bijvoorbeeld de rechters die oordelen over de voorlopige hechtenis) is niet uitgesloten. Hetzelfde geldt voor leden van de Hoge Raad. Voorwaarde is dat het gaat om een rechter die de zaak daadwerkelijk behandelt of zal behandelen. De officier van Justitie of andere leden van het OM kunnen niet worden gewraakt. Ook de griffier kan niet worden gewraakt.⁶

WIE KAN HET VERZOEK INDIENEN?

Een wrakingsverzoek kan in een strafzaak op grond van art. 512 Sv slechts worden ingediend door de verdachte zelf, of door een lid van het OM. Een namens de verdachte door diens raadsman gedaan wrakingsverzoek wordt in behandeling genomen, mits blijkt dat de verdachte het als het zijne beschouwt.⁷

Indien bij de rechter twijfel zou kunnen ontstaan over de vraag of de niet-aanwezige verdachte achter het wrakingsverzoek staat, is een bijzondere schriftelijke (door de verdachte

ondertekende) machtiging aan te raden. Een algemene machtiging in de zin van art. 297 Sv lijkt niet voldoende en houdt dus een zeker risico in.⁸ De benadeelde partij kan de rechter in het strafproces niet wraken; in de literatuur wordt bepleit de wet op dit punt aan te passen.⁹

De wet sluit op het eerste gezicht wraking uit in procedures als de verlenging van de TBS of die tot ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel (36e Sr). In de literatuur wordt verdedigd, gelet op het belang van een onpartijdige rechtspraak in deze procedures, de wrakingsregeling analoog toe te passen.¹⁰ Het Amsterdamse Hof oordeelde een wrakingsverzoek ingediend in een ontnemingsprocedure dan ook ontvankelijk.¹¹ Een verzoek tot wraking in een procedure ex art. 12 Sv (beklag over niet-vervolgen) werd eveneens ontvankelijk geacht.¹²

IN WELKE FASE VAN HET GEDING?

Het verzoek kan in elke stand van het geding worden gedaan; ter terechtzitting, maar bijvoorbeeld ook tijdens het gerechtelijk vooronderzoek of de mini-instructie. Het verzoek moet wel gedaan worden zodra de feiten of omstandigheden aan verzoeker bekend zijn geworden (art. 513, eerste lid Sv). Daarbij dienen alle op dat moment bekende relevante feiten en omstandigheden te worden opgevoerd. Een volgend verzoek om wraking van dezelfde rechter wordt niet in behandeling genomen, tenzij nieuwe feiten en omstandigheden worden aangevoerd. Een wrakingsverzoek gedaan na de einduitspraak of nadat het onderzoek ter terechtzitting is afgesloten, is niet-ontvankelijk.¹³ Het verzoek wordt in beginsel schriftelijk ingediend. Ter terechtzitting mag het ook mondeling worden gedaan.

Advocaat J. Plasman, die later het Hof Arnhem in deze zaak zou wraken, verlaat samen met Directeur R. Bakker van S.E. Fireworks de rechtbank in Almelo. Foto: ANP / Eric Brinkhorst

SUBJECTIEVE EN OBJECTIEVE PARTIJDIGHEID

Wraking is mogelijk op grond van feiten en omstandigheden waardoor de rechterlijke onpartijdigheid schade zou kunnen lijden (art. 512 Sv). De wetgever heeft, sinds 1926, gekozen voor een open norm.¹⁴ Daarvoor waren de wrakingsgronden limitatief in de wet opgesomd. In de jurisprudentie van de Hoge Raad wordt, in navolging van de jurisprudentie van het EHRM, een onderscheid gemaakt tussen de subjectieve en de objectieve onpartijdigheidstoets.

De subjectieve onpartijdigheidstoets houdt in dat gekeken wordt naar de persoonlijke instelling van de rechter. Het gaat om de daadwerkelijk aanwezige onpartijdigheid. Als uitgangspunt heeft te gelden, aldus de Hoge Raad, dat een rechter uit hoofde van zijn aanstelling wordt vermoed onpartijdig te zijn, tenzij zich een uitzonderlijke omstandigheid voordoet die een zwaarwegende aanwijzing oplevert voor het oordeel of de vrees dat een rechter jegens een rechtzoekende vooringenomen is. Die vrees moet dan wel objectief gerechtvaardigd zijn.¹⁵ Schending van de subjectieve onpartijdigheid kan zich bijvoorbeeld voordoen als de rechter een persoonlijke band met de verdachte heeft of wanneer de rechter zich op een bepaalde wijze over de verdachte of de strafwaardigheid uitlaat.

Bij de objectieve onpartijdigheidstoets staat de bij het publiek opgewekte schijn van partijdigheid centraal. Deze benadering van de onpartijdigheid stoelt op de gedachte: 'Justice must not only be done; it must also be seen to be done'. Klachten die gebaseerd zijn op schending van de objectieve onpartijdigheidstoets gaan doorgaans over de inrichting en organisatie van het strafproces. Ook hier is het uitgangspunt van de Hoge Raad dat een rechter uit hoofde van zijn aanstelling wordt vermoed onpartijdig te zijn, tenzij zich een uitzonderlijke omstandigheid voordoet die een zwaarwegende aanwijzing oplevert voor het oordeel of de vrees dat een rechter jegens een rechtzoekende vooringenomen is. Vragen omtrent de objectieve onpartijdigheid spelen bijvoorbeeld bij de berechting van medeverdachten. Kan de rechter nog onpartijdig geacht worden in de zaak van verdachte A wanneer hij in de zaak van medeverdachte B reeds een veroordelend vonnis heeft gewezen en A in de bewezenverklaring van dat vonnis wordt genoemd?

De subjectieve en objectieve benaderingswijze sluiten elkaar niet uit; zij kunnen elkaar zelfs aanvullen. Als een rechter bijvoorbeeld ter zitting door bepaalde opmerkingen liet blijken dat hij zich al een oordeel heeft gevormd over de schuldvraag, kan men aanvoeren dat deze

opmerkingen met zich brengen dat de rechter niet onpartijdig is (subjectieve toets), althans, dat op basis van de bewuste opmerkingen bij de verdachte en of het publiek de schijn van partijdigheid objectief gerechtvaardigd is (objectieve toets). De berechting zal aan beide criteria moeten voldoen. Het verdient aanbeveling bij het indienen van een wrakingsverzoek zowel de subjectieve als de objectieve onpartijdigheid ter discussie te stellen.

BELANGRIJKSTE WRAKINGSGRONDEN

De jurisprudentie van het Europese Hof en die van de Hoge Raad met betrekking tot wraking en onpartijdigheid is erg casuïstisch. Hier wordt volstaan met een opsomming van de belangrijkste wrakingsgronden.¹⁶ Vragen met betrekking tot de onpartijdigheid kunnen zich voordoen bij:

- cumulatie van functies in één zaak: een rechter die moet beslissen in de hoofdzaak is ook al betrokken geweest bij eerder(e) beslissingen in het onderzoek;
- uitlatingen over de betrouwbaarheid van een getuige;
- het afwijzen van verzoeken van de verdediging;
- een partijdige houding van de rechter (bijvoorbeeld uitlatingen ter terechtzitting of wanneer de R-C toegang weigert aan een advocaat om bij het verhoor van zijn cliënt aanwezig te mogen zijn);

ACTUELE ONTWIKKELINGEN

- *Geruchtmakende strafzaken* met wrakingsverzoeken: de zaak Bouterse (1998), de zaak Mink K. (2000), de Clickfondszaken (2001) en de Enschedese vuurwerkramp (2002); recent werden vragen gesteld over de onpartijdigheid van de voorzitter van de rechtbank in de zaak tegen Volkert van der G.
- *Integriteit Rechterlijke Macht* (1996); in dit rapport van de Stichting WORM wordt bezwaar gemaakt tegen nevenfuncties van rechters en het niet-geregistreerd zijn daarvan, en tegen het inzetten van advocaten als rechter-plaatsvervanger. Zie ook www.sdn.nl en www.burojeugdzorg.nl
- *Schijn van partijdigheid rechters* (2002);^I Om dit WODC-onderzoek naar de schijn van partijdigheid van rechters is gevraagd door de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR). Een opvallend resultaat: slechts zeven procent van de onderzochte wrakingsverzoeken werd toegewezen. In twee jaar tijd had 23% van de geënquêteerde advocaten wel eens overwogen te wraken maar dat niet doorgezet, om de relatie met de betrokken rechter(s) niet op het spel te zetten, om het proces niet onnodig te vertragen, of omdat dege-lijke juridische gronden ontbraken.^{II}
- *Strafvordering 2001*; Dit vanwege justitie uitgevoerd project^{III} onderzoekt 'de mogelijkheden om een nieuw wetboek tot stand te brengen dat recht doet aan de gewijzigde inzichten en behoeften van deze tijd'. Als onderdeel van dit rapport wordt een nieuw systeem voorgesteld voor uitsluiting van rechters.^{IV}
- *De rechtspraak van het EHRM* over art. 6 lid 1 EVRM, een bepaling die onder meer het recht op een onpartijdige rechter garandeert,^V is op dit punt sinds begin jaren tachtig in ontwikkeling. Behalve de 'subjectieve partijdigheid', oftewel 'the personal conviction of a judge in a given case'^{VI}, wordt nu ook de objectieve partijdigheid getoetst, waarbij de *schijn* van partijdigheid centraal staat.^{VII} (Zie verder de hoofdttekst.) De gronden voor wraking zijn daarmee aanzienlijk verruimd.^{VIII}
- *De mondige burger en een veranderde mentaliteit van de strafadvocatuur* hebben geleid tot meer wrakingsverzoeken: 'De verdachte en zijn raadsman zullen immers niet langer alleen tegenspel bieden aan de politie en het Openbaar Ministerie: zij zullen de persoon en het optreden van de rechter ter discussie stellen.'^{IX}
- Recent werd in een zeer kritisch artikel over de rechterlijke macht in *HP/De Tijd* gesteld dat de rechterlijke macht gesloten, wereldvreemd en arrogant is. Ook zou de rechterlijke macht zich 'boven de wet' plaatsen.^X

- informatie waarover de rechter beschikt: na verwijzing door de Hoge Raad neemt de rechter kennis van het gehele dossier, dus ook van eerdere beoordelingen van andere rechters;
- berechting van medeverdachten.

BERECHTING VAN MEDEVERDACHTEN

Problemen terzake de onpartijdigheid doen zich voor als de zittingsrechter eerder heeft meegewerkt aan de berechting en veroordeling van een mededader. De verdachte wordt gedagvaard voor een rechter van wie hij weet dat zijn medeverdachte reeds door deze rechter is veroordeeld. Is dan nog sprake van een onpartijdige rechter? Is de rechter nog voldoende vrij om uit te gaan van de onschuld van de verdachte?

Het door de Hoge Raad gehanteerde criterium luidt, zoals eerder gesteld, dat de rechter uit hoofde van zijn aanstelling wordt vermoed onpartijdig te zijn, tenzij zich uitzonderlijke omstandigheden voordoen die een zwaarwe-

gende aanwijzing opleveren voor het oordeel dat de rechter jegens de verdachte een vooringenomenheid koestert, althans dat de bij de verdachte bestaande vrees gerechtvaardigd is. Er is naar het oordeel van de Hoge Raad geen reden voor wraking indien de rechter al heeft geoordeeld in een zaak van een medeverdachte en bovendien in de bewezenverklaring van de eerdere beslissing wordt gerefereerd aan de betrokkenheid van de verdachte.¹⁷ Dit standpunt heeft tot de nodige kritiek geleid.¹⁸

Wel een reden tot wraking is er wanneer in de uitspraak op die betrokkenheid nader wordt ingegaan en over die betrokkenheid een inhoudelijk oordeel wordt geveld. Zo is volgens de

Hoge Raad, bij de berechting van een verdachte die bij het hof geconfronteerd werd met twee raadsheren die in de zaak van een medeverdachte reeds gemotiveerd hadden geoordeeld over de geloofwaardigheid van zijn – verdachtes – verklaring, geen sprake van onpartijdigheid.¹⁹

Deze uitspraak ligt in de lijn van de beslissing van het Europese Hof in de zaak Ferrantelli en Santangelo.²⁰ Hier was het Hof van oordeel dat de vrees voor vooringenomenheid objectief gerechtvaardigd was. Klagers (Ferrantelli en Santangelo) werden berecht door een kamer die werd voorgezeten door een rechter die eveneens de zaak van de medeverdachte had voorgezeten. In het vonnis tegen de medeverdachte werd uitvoerig verwezen naar de rol van Ferrantelli en Santangelo. Voorts waren citaten uit dat eerdere vonnis van de medeverdachte opgenomen in het vonnis van klagers.

Knigge komt na analyse van de uitspraken van de Hoge Raad op dit punt en de uitspraak in de zaak Ferrantelli en Santangelo met een zekere terughoudendheid tot de volgende conclusie: bij de bijzondere omstandigheden die bij de berechting van mededaders de balans richting gerechtvaardigde twijfel ten aanzien van de onpartijdigheid van de rechter doen doorslaan, gaat het niet om omstandigheden die los staan van die betrokkenheid, maar om factoren die haar nader 'inkleuren'. Daarbij dient in het bijzonder gedacht te worden aan de in de zaak Ferrantelli en Santangelo genoemde factoren: (1) de mate waarin in de uitspraak tegen de medeverdachte een specifiek en onderbouwd oordeel over de verdachte is gegeven en (2) de feitelijk gebleken gebondenheid aan dat oordeel.²¹ Met name de tweede factor levert de rechtsgrond voor wraking, maar die gebondenheid zal niet snel worden aangenomen.²²

WRAKINGSGRONDEN ONTSTAAN VÓÓR DE RECHTSZITTING

Het is welhaast onmogelijk om een algemeen richtsnoer voor wraking te geven. Uitgangspunt zal in elk geval steeds zijn: het belang van de verdachte/cliënt. Een afgewezen wrakingsverzoek verbetert diens positie bepaald niet. Men zal zich

*De haalbaarheid van wrakingsverzoeken
wegens gronden ontstaan voordat de zitting
begint, kan goed worden ingeschat*

daarbij een oordeel moeten vormen over de haalbaarheid van het wrakingsverzoek. Er kan hierbij een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds wrakingsgronden die zich aandienen *voordat* de behandeling ter terechtzitting begint, doorgaans klachten over organisatie en inrichting van het strafproces, en anderzijds wrakingsgronden die ontstaan *tijdens* de inhoudelijke behandeling ter terechtzitting.

Bij klachten over de organisatie en inrichting van het strafproces kan onder meer gedacht worden aan functiecumulatie (de rechter in de hoofdzaak was ook al betrokken bij een beslissing in een eerdere fase van het proces) of berechting van medeverdachten (zie hiervoor). Voor deze wrakingsgronden en alle overige wrakingsgronden die zich aandienen voordat de behandeling ter terechtzitting begint, kan op basis van de huidige jurisprudentie en literatuur een goede inschatting worden gemaakt van de kans van slagen.

Bij deze klachten moet de haalbaarheid van het verzoek zo snel mogelijk worden ingeschat. Een wrakingsverzoek moet immers worden gedaan zodra de feiten en omstandigheden aan verzoeker bekend zijn geworden; een te laat ingediend wrakingsverzoek wordt niet-ontvankelijk verklaard. Rechtbanken toetsen de ontvankelijkheid ambtshalve. Het beeld in de lagere rechtspraak is dat rechtbanken bij beoordeling van eerdergenoemde termijn een zekere coulantie aan den dag leggen, maar harde termijnen zijn er niet.²³ Een termijn van een week zal vermoedelijk, behoudens bijzondere omstandigheden, snel genoeg zijn. Om alle risico te vermijden is het beter zo spoedig mogelijk bezwaar te maken tegen de samenstelling van het college.

WRAKINGSGRONDEN ONTSTAAN TIJDENS DE RECHTSZITTING

Als er tijdens de zitting vragen rijzen over de onpartijdigheid, dient ter plekke de overweging 'wraken of niet wraken?' te worden gemaakt. De later oordelende wrakingskamer is niet aanwezig geweest bij de behandeling ter terechtzitting. Daarom moeten opmerkingen of beslissin-

Mink K. verlaat onder zware bewaking het gerechtsgebouw in Amsterdam Osdorp; ook in zijn zaak werd er gewraakt. Foto: ANP / Marcel Antonisse

gen van de rechter die ten grondslag komen te liggen aan het verzoek, bij voorkeur worden vastgelegd in het zittingsproces-verbaal. Maar de sfeer ter terechtzitting, die de gesignaleerde onpartijdigheid sterk kan kleuren, wordt niet vastgelegd. De wrakingskamer moet het doen met de tamelijk droge en zakelijke verslaglegging van de griffier.

De soep wordt door de wrakingskamer niet zo heet gegeten als zij werd opgediend: uitlatingen of houding van de zittingsrechter die door de verdediging als te vérgaand werden geoordeeld, worden later door de wrakingskamer – met meer distantie toetsend – nogal eens toelaatbaar geacht; waarna afwijzing van het wrakingsverzoek volgt.

Bij de ondervraging van de verdachte wordt de rechter de nodige ruimte gelaten. Art. 271 lid 2 Sv bepaalt weliswaar dat de rechter ter terechtzitting geen blijf mag geven van de schuld (of onschuld) van de verdachte,²⁴ maar de grens tussen scherp ondervragen en blijf geven van schuld is niet altijd goed aan te geven. Van een innerlijke gesteldheid (oordeel over de schuld) hoeft bij een scherpe ondervraging niet altijd te blijken.²⁵ Niet uitgesloten is dat een scherpe ondervraging inleiding is op een vrijspraak!

Van geval tot geval zal de verdediging de situatie moeten inschatten. Indien de grens van het toelaatbare op dit punt wordt benaderd,

heeft het de voorkeur de rechter eerst aan te spreken op zijn houding ter zitting. Wanneer de rechter door een opmerking, een vraag, verzoek of tussenbeslissing blijf geeft, heeft gegeven zich reeds definitief een oordeel te hebben gevormd omtrent een wezenlijke vraag in de procedure, mag een wrakingsverzoek serieus worden overwogen.²⁶

BEHANDELING VAN HET VERZOEK

Het gevolg van het indienen van een wrakingsverzoek ter terechtzitting is dat de behandeling van de zaak komt stil te liggen. De voorzitter of de 'unus' vraagt naar de omstandigheden die aanleiding hebben gegeven tot het doen van het wrakingsverzoek. Vervolgens wordt de zitting geschorst in afwachting van de beslissing op het wrakingsverzoek, tenzij de betrokken rechter in het wrakingsverzoek berust.²⁷ Het komt in een enkel geval voor dat een gerecht het wrakingsverzoek nog dezelfde ochtend of middag voor de wrakingskamer brengt, om vervolgens – na afwijzing – de zitting weer voort te zetten. In de meeste gevallen zit er wel een tijd van enkele weken, soms zelfs enkele maanden, tussen het indienen van het wrakingsverzoek en de uiteindelijke beslissing.

Ten aanzien van de wijze van afhandeling van wrakingsverzoeken bestaan (grote) verschillen tussen de verschillende gerechten.²⁸ Het wrakingsverzoek wordt, aldus beveelt art. 515 lid 1 Sv, in elk geval steeds beoordeeld door de meervoudige kamer. De gewraakte rechter heeft daarin geen zitting. Bij voorkeur hebben – in het geval een rechter uit de meervoudige kamer is gewraakt – de overgebleven rechters evenmin zitting in de wrakingskamer. De behandeling is

Wanneer de rechter blijf geeft van een definitief oordeel over een wezenlijke vraag in de procedure, mag een wrakingsverzoek serieus worden overwogen

openbaar indien het wrakingsverzoek ter terechtzitting is gedaan. In het andere geval vindt de behandeling met gesloten deuren in de raadkamer plaats.²⁹ De verzoeker en de gewraakte rechter worden in de gelegenheid gesteld te worden gehoord, desnoods buiten elkaars aanwezigheid.³⁰

GEEN HOGER BEROEP OF CASSATIE

Ten slotte: de beslissing van de wrakingskamer is niet vatbaar voor hoger beroep of cassatie, aldus art. 515, lid 5 Sv. Wel is het in beginsel

mogelijk de rechters van de wrakingskamer opnieuw te wraken. De verdachte die zijn wrakingsverzoek afgewezen ziet, zal in hoger beroep moeten klagen dat zijn recht op een onpartijdige rechter, zoals vervat in art. 6 lid 1 EVRM, in eerste aanleg is geschonden. Daarbij wordt dan eveneens verzocht om terugverwijzing.³¹ Bij verwerping van een in hoger beroep voorgedragen wrakingsverzoek, zal de klacht in cassatie, wil deze inhoudelijk kunnen worden getoetst, moeten worden geënt op schending van art. 6 lid 1 EVRM.³²

NOTEN

- I M. ter Voort en J. Kuppens, 'Schijn van partijdigheid rechters', WODC, 2002. Het rapport is ook op internet te vinden, o.m. via www.nieuwsbank.nl
- II De resultaten worden o.m. besproken in het Nederlands Juristenblad: M. Kuijter, NJB, afl. 42, 22 november 2002, pp. 2089-2093.
- III M.S. Groenhuijsen en G. Knigge (red.), 'Het onderzoek ter zitting. Eerste interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001', Deventer, Gouda Quint, 2001.
- IV De voorstellen voor een nieuwe regeling omtrent uitsluiting van rechters worden o.m. besproken door J.W. Fokkens in 'Door Straatsburg geïnspireerde grondbnormen voor het Nederlandse strafproces', (onder redactie van J. de Hullu en W.E.C.A. Valkenburg), Tjeenk Willink, 2000, pp. 154-156.
- V Art. 6 lid 1 EVRM luidt, voorzover hier van toepassing: 'Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld.'
- VI Zie bijvoorbeeld EHRM 24 mei 1989, NJ 1990, 627 (Hauschildt), par. 46.
- VII Zie bijvoorbeeld 'Tekst en Commentaar Strafvordering', vierde druk, p. 1729 en T. van Niejenhuis, 'De regter blijft toch altijd mens', AA 46 (1997), p. 548.
- VIII Zo stelt M.I. Veldt dat de wrakingsregeling lange tijd, voordat de jurisprudentie van het EHRM zich op dit punt deed gelden, een slapend bestaan heeft geleid. Zij verwijst daarbij naar het gering aantal gepubliceerde wrakingsvoordrachten (in totaal 4!) in die periode. M.I. Veldt, 'Het EVRM en de onpartijdige strafrechter', 1997, p. 255.
- IX M.I. Veldt, t.a.p. p. 236, die verwijst naar M.S. Groenhuijsen, '(On)partijdige rechtspraak?', De Nederlandse strafrechtspleging na Hauschildt', in: R.D. Vriesendorp, M.L.W. Weerts, W.J. Witteveen, in: 'Het actuele recht', Lelystad, 1993, pp. 57-60.
- X *HP/de Tijd*, week 47, 22 november 2002, pp. 30 t/m 40.
- 1 P.C.E. Specht Grijp, *Akademisch proefschrift over de wraking van den regter. Ontwikkeld volgens de beginselen van het Nederlands wetboek van burgerlijke regtsvordering*, Leiden, 1858, p. 11.
- 2 Art. 517 Sv (verschooning rechter).
- 3 Zie bijvoorbeeld voor de wrakingsregelingen ten tijde van de Romeinen en in de Middeleeuwen: S.J. Cohen, 'De wraking van regters in strafzaken', dissertatie Utrecht, Utrecht, 1859.
- 4 Nederlands Etymologisch Woordenboek, Leiden, E.J. Brill, 1971, p. 848. Zie ook: Etymologisch woordenboek, de herkomst van onze woorden, Van Dale, Utrecht, p. 827, dat alleen 'afkeuren' noemt.

- 5 Zie bijvoorbeeld Rb. Zwolle 25 juli 1997, NJ 1997, 619.
- 6 Ten overvloede: de verdachte of diens raadsman kan een (partijdige of onkundige) tolk wraken ex art. 276 vierde lid Sv. Die wraking valt evenwel buiten de hier besproken wrakingsregeling.
- 7 Zie A.J. Minkenhof, 'de Nederlandse Strafvordering', bewerkt door J.M. Reijntjes, achtste druk, p. 490, noot 81.
- 8 Zie bijvoorbeeld: Hof Amsterdam, 27 januari 1999, NJ 1999, 254.
- 9 Zie o.m.: 'Tekst en Commentaar Strafvordering', vierde druk, p. 1271. A.L.J. van Strien verwijst daarbij naar art. 6 lid 1 EVRM, welke bepaling immers ook van toepassing is op de vaststelling van burgerrechtelijke verplichtingen.
- 10 Zie o.m. A.J. Minkenhof, t.a.p. p. 491.
- 11 Zie het eerdergenoemde Hof Amsterdam, 27 januari 1999, NJ 1999, 254.
- 12 Hof Den Bosch, 19 september 2002, zaaknummer Ko1.0240; te raadplegen op www.rechtspraak.nl, LJN-nummer: AE 8330.
- 13 Zie HR 22 december 1992, DD 93.198 (wrakingsverzoek gedaan na sluiten van het onderzoek ter terechtzitting kan buiten beschouwing blijven).
- 14 In de redactie van art. 516 Sv (oud) was reden voor wraking aanwezig indien sprake is van feiten of omstandigheden waardoor de rechterlijke onpartijdigheid in het algemeen ernstige schade zou kunnen lijden. De toevoeging 'in het algemeen' en de voorwaarde dat de feiten en omstandigheden 'ernstige' schade aan de rechterlijke onpartijdigheid zouden kunnen toebrengen, zijn later vervalten. In de toelichtende stukken bij die wetwijziging wordt geen commentaar op deze aanpassing gegeven. Een verklaring zou kunnen zijn dat de toegevoegde waarde van deze criteria, voor de beoordeling van de vraag of er reden was te wraken, beperkt was; zie M.I. Veldt, t.a.p. p. 254.
- 15 Zie bijvoorbeeld HR 26 mei 1992, NJ 1992, 676 en HR 30 juni 1992, NJ 1993, 194.
- 16 De opsomming is ontleend aan 'Tekst en Commentaar Strafvordering', t.a.p. pp. 1272 en 1273. Op die plaats worden de gronden ook inhoudelijk behandeld.
- 17 Zie opnieuw HR 26 mei 1992, NJ 1992, 676 alsmede HR 14 oktober 1997, NJ 1998, 187.
- 18 Zie bijvoorbeeld G.J.M. Corstens, 'het Nederlands strafprocesrecht', 4e druk, Kluwer, 2002, p. 121; M.I. Veldt, t.a.p. pp. 376-386 en p. 399; J.H.B.M. Simmelink en W.E.C.A. Valkenburg, 'Wederrecht(e)lijk bevooroordeeld', DD, 20 (1990), afl. 2.
- 19 Zie het eerdergenoemde HR 14 oktober 1997, NJ 1998, 187, onder meer besproken door J. Leijten in 'God houdt niet van rechters', uitgeverij Balans, 2000, p. 46. Zie ook: Rb. Dordrecht, 28 juni 2001,

- parketnummer 11.006006.00; te raadplegen via www.rechtspraak.nl, LJN-nummer AB2533 (wrakingsverzoek toegewezen omdat verzoekster in de strafmotivering in het vonnis van de medeverdachte met naam werd genoemd en bovendien inhoudelijk op de strafwaardigheid van de rol van verzoekster was ingegaan).
- 20 EHRM 7 augustus 1996, NJ 1998, 185.
- 21 G. Knigge (Kn), noot onder HR 14 oktober 1997, NJ 1998, 187.
- 22 Zie bijvoorbeeld: Rb. Dordrecht 23 mei 2000, NJ 2000, 622.
- 23 In een van de Clickfondszaken nam de wrakingkamer als begin van de termijn de datum van de dagvaarding, ook al had het OM veel eerder in een bespreking en bij brief aangekondigd dat dezelfde – later niet onpartijdig geoordeelde – kamer de zaak zou behandelen. Het wrakingsverzoek werd ingediend 12 dagen na de dagvaarding; dat was tijdig genoeg: Rb. Amsterdam, 3 oktober 2001, parketnummer 13/129370-97, te raadplegen via www.rechtspraak.nl, LJN-nummer AD 4073. Op deze site is onder nummer LJN AE 6549 een beslissing te vinden van de Rechtbank Den Haag, parketnummer 09/757263-01, uitgesproken op 29 mei 2002, waarbij een termijn van 13 dagen tussen het uiteindelijk schriftelijk ingediende wrakingsverzoek en het bekend worden van de samenstelling van de Rechtbank, toelaatbaar werd geacht.
- 24 De enkele overtreding van dit voorschrift is volgens de Amsterdamse Rechtbank geen reden tot wraking: Rb. Amsterdam 18 januari 1973, NJ 1973, 360.
- 25 Aldus J. Wöretshöfer, in 'Tekst en Commentaar Strafvordering', t.a.p. p. 744.
- 26 Zie bijvoorbeeld: Hof Arnhem, 25 november 2002, parketnummer: 21-001571-02, LJN-nummer AF 1034 (te raadplegen via www.rechtspraak.nl).
- 27 Zie de artt. 513 lid 5 en 514 Sv.
- 28 Zo blijkt uit een inventarisatie van de NVvR. Zie o.m. *Trema 2001*, nummer 4, pp. 184-187. Met 'wijze van afhandeling' wordt bedoeld de procedurele afwikkeling, de wijze waarop de gerechten het verzoek administreren, doorgeleiden naar de wrakingskamer, hoe die kamer wordt samengesteld, et cetera.
- 29 Zie de artt. 21 lid 1, 22 lid 1 en 269 lid 1 Sv.
- 30 Zie art. 515 lid 2 Sv.
- 31 Zie bijvoorbeeld: E.F. Stamhuis in M.S. Groenhuijsen en G. Knigge (red.), 'Het onderzoek ter zitting. Eerste interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001', Deventer, Gouda Quint, 2001, p. 151.
- 32 Zie HR 14 oktober 1997, NJ 1998, 187.

INHOUD VAN DE TWEE DELEN

DEEL I

Advocatuur
Afbreking van instantie
Algemene beginselen
Arbeidsprocesrecht
Arbitrage en bindend advies
Beslag
Bewijs
Competentie
Dagvaarding
Eiswijziging
Executie

DIT DEEL

Faillissementsprocesrecht
Familieprocesrecht
Huurprocesrecht
Incidenten
Kort geding
Kosten
Misbruik van procesrecht
Partijen
Pleidooi
Rechtsmiddelen
Schadestaatprocedure
Uitspraak
Verstek
Verzoekschriftprocedure

Wetgeving

Literatuur

Kroniek burgerlijk procesrecht 2002 II

mr. W. Heemskerk, mr. T.F.E. Tjong
Tjin Tai en mw. mr. W.I. Wisman¹

FAILLISEMENTS PROCESRECHT

Gewezen zij op de sinds 31 mei 2002 van kracht zijnde EG-Insolventieverordening (1346/2000) en de nog in behandeling zijnde Uitvoeringswet, TK 28 654 (waarover o.a. S.C.J.J. Kortmann en P.M. Veder, WPNR (2001) 6421 en (2002) 6515).

In de zaak die leidde tot het arrest HR 11 januari 2002, RvdW 2002, 17 (Kuperus en mr. Van der Spek q.q./De Vries), rov. 4.1 was een reconventionele vordering ingesteld door een onderneming die tijdens het hoger beroep faillieerde. Door een vergissing verscheen de curator niet op 's hofs oproep om zich over het overnemen van het geding uit te laten, waarop ontslag van instantie werd verleend. In cassatie kon de curator hier alsnog tegen opkomen: de Hoge Raad overwoog dat art. 27 lid 3 Fw toestaat dat het overnemen van het geding op ieder moment plaatsvindt, en dat kan ook door het instellen van een rechtsmiddel. Dat hij eerder niet was verschenen op de oproep deed hier niet aan af.

In dit nummer het tweede deel van de jaarlijkse **Kroniek Burgerlijk procesrecht**, met aan het eind **Nieuwe wetgeving en Literatuur**. Zie *Advocatenblad* nr. 2003-3 (7 februari 2003) voor het eerste deel.

Het recht omtrent de schuldsanering krijgt stukje bij beetje verder gestalte. In HR 12 juli 2002, NJ 2002, 471, rov. 3.3 en 3.4 waren beide in gemeenschap van goederen gehuwde echtgenoten toegelaten tot de schuldsaneringsregeling. De ene echtgenoot faillieerde. Dat heeft op zichzelf niet tot gevolg dat ook de andere echtgenoot failliet is en kan dan ook op zichzelf geen aanleiding geven de schuldsaneringsregeling te beëindigen. Overigens bleef de beëindiging in casu wel in stand omdat de saniet niet aan haar verplichtingen voldeed.

In een heldere interpretatie van het toepasselijk procesrecht heeft de Hoge Raad bij uitspraak van 12 juli 2002, NJ 2002, 532 overwogen dat er hoger beroep openstaat tegen de tussenbeslissing van de rechtbank om het bezwaar tegen toepassing van de 'schone lei' (art. 358 lid 1 Fw) te verwijzen naar de rechter-commissaris, nu hoger beroep niet uitdrukkelijk in de wet is uitgesloten.

¹ De auteurs zijn allen advocaat bij Pels Rijcken & Droogleevers Fortuijn te De Haag.

FAMILIEPROCESRECHT

Uit HR 20 september 2002, RvdW 2002, 140, rov. 3.2.1 blijkt dat, hoewel de rechter een grote vrijheid heeft bij het vaststellen van de ingangsdatum van een (gewijzigde) alimentatieverplichting, hij bij wijziging over het verleden (dus met terugwerkende kracht), terughoudendheid moet betrachten.

Voor gevallen daterende van vóór de Wet limitering na scheiding (een 'oud geval') geldt dat de rechter weliswaar beëindiging

vermelding: in deze zaak werd de erkenning van een buitenlandse gezagsbeslissing afhankelijk gesteld van wat het belang van het kind op dat moment vergt. Kennelijk moet dit zo worden gelezen dat – analoog aan een executiegeschil – de executierechter bij de beoordeling van de gevraagde tenuitvoerlegging moet bezien of er geen (nieuwe) feiten en omstandigheden zijn opgekomen waar de buitenlandse rechter geen rekening mee had gehouden.

forum rei sitae blijft bevoegd te oordelen over de huurovereenkomst.

Art. 7A:1635a BW biedt de mogelijkheid voor de gewezen (bedrijfs)huurder om van zijn voormalig verhuurder een vergoeding te vorderen, als laatstgenoemde voordeel geniet ten gevolge van het feit dat het verhuurde na opzegging wordt gebezigd voor de uitoefening van een bedrijf, gelijksoortig aan het door de gewezen huurder aldaar uitgeoefende bedrijf. Deze zogenaamde goodwillbepaling brengt mee dat de vordering afzonderlijk, dus na beëindiging van de huur, moet worden ingesteld, en dus niet bij wege van reconventionele vordering in de beëindigingsprocedure zelf aan de orde kan worden gesteld, aldus HR 12 juli 2002, NJ 2002, 457 (Co-op/Vomar) m.nt. PAS, rov. 3.5.2.

Een interessante vraag roepen de tegenstrijdige uitspraken van Ktr. Amsterdam 3 augustus 2001, Prg. 5825 en Ktr. Arnhem 2 oktober 2001, Prg. 5826 m.nt. Abas op: als een verzoek tot aanpassing van de huur bij de huurcommissie niet-ontvankelijk is verklaard wegens te late betaling van de leges, is men dan met een identiek verzoek vervolgens wel of niet ontvankelijk bij de sector kanton? Blijkbaar hangt het er vooralsnog van af in welk kanton men verkeert (Arnhem ja, Amsterdam nee).

Gelet op de hoofdregel van art. 150 Rv mag het geen verwondering wekken dat ingevolge HR 13 september 2002, JOL 2002, 452 de bewijslast van onderverhuur rust op de verhuurder.

INCIDENTEN

cautio judicatum solvi

Niet over het hoofd moet worden gezien dat men, indien dit niet door een verdrag is uitgesloten, bij een buitenlandse wederpartij om zekerheidstelling voor de proceskosten kan vragen: de cautio judicatum solvi (art. 224 Rv, 152 Rv-oud). Overigens sluiten de meeste executieverdragen dit uit. Zie voor een voorbeeld waar de cautio werd toegewezen Hof Den Haag 4 oktober 2001, NJ 2002, 87.

in strijd met redelijkheid en billijkheid kan achten, maar dan ambtshalve expliciet een termijn zal moeten stellen waarna de uitkering alsnog zal eindigen. HR 19 april 2002, NJ 2002, 315, rov. 3.2 herhaalt dit onder verwijzing naar eerdere jurisprudentie.

Diverse en diverse andere zaken worden slechts aangestipt; zij roepen geen verbazing op: HR 31 mei 2002, NJ 2002, 470 m.nt. JdB (een complexe zaak over vervangende toestemming voor erkenning van een kind door de biologische vader, en de betekenis daarvan voor tussentijdse erkenning door een ander), HR 18 oktober 2002, RvdW 2002, 163 (over de stelplicht en bewijslast bij kinderontvoering), HR 11 januari 2002, NJ 2002, 463 (over de machtigingsprocedure bij onderbewindstelling). De uitspraak Gemeenschappelijk Hof Nederlandse Antillen en Aruba 21 december 2001, NJ 2002, 382, rov. 2.8-2.9 verdient nog apart

Een bevredigend oordeel is Rb. Utrecht 11 april 2001, NJ 2002, 277, rov. 3, inhoudende dat de ontkenning van het vaderschap door de moeder namens een zeventienjarig kind niet mag geschieden buiten medeweten van het kind; de moeder moet ook materieel als vertegenwoordiger van het kind kunnen gelden.

GEZAG VAN GEWIJSD (ZIE UITSPRAAK)

HOGER BEROEP (ZIE RECHTSMIDDELEN)

HUURPROCESRECHT

HvJEG 27 januari 2002, NJ 2002, 445 (Dansommer/Götz) m.nt. PV, rov. 21-37 leert dat art. 16, lid 1, sub a, EEX van toepassing is op de vordering wegens schade door de particuliere huurder aan een woning, ook wanneer de vordering is ingesteld door de gesubrogeerde reisorganisatie. Dat laatste maakt het dus geen gemengde overeenkomst; het

vrijwaring

Over de plaats en betekenis van de vrijwaringsprocedure is duidelijk HR 13 december 2002, *JOL* 2002, 684, rov. 3.5, waar de Hoge Raad overweegt dat “de hoofdzaak en de vrijwaringszaak twee zelfstandige procedures vormen en de hoofdzaak speelt tussen andere procespartijen dan de vrijwaringsprocedure. Hetgeen in de hoofdzaak vaststaat, kan derhalve niet zonder meer in de vrijwaringszaak als vaststaand worden aangenomen”. Hieruit volgt dat de rechter in de vrijwaringsprocedure een partij niet mag veroordelen in de kosten van de hoofdprocedure (rov. 3.6).

Omdat de vrijwaring vóór alle weren moet worden ingeroepen (art. 210 Rv) kan deze uiteraard niet pas in de schadestaatprocedure (die immers niet losstaat van de hoofdzaak) worden ingeroepen, aldus ook Hof Amsterdam 28 oktober 1999, *NJ* 2002, 303, rov. 3.4-3.6.

Over vrijwaring en het EEX gaat HR 20 september 2002, *RvdW* 2002, 141 (*Siplast/Delbouw*), rov. 3.3 en 3.4: ingevolge art. 6, lid 2, laatste zin EEX heeft de rechter geen bevoegdheid om een geschil in vrijwaring te beslechten indien er sprake is geweest van misbruik van recht (als de procedure enkel dient om de wederpartij van de normaal bevoegde rechter af te houden, hetgeen in casu overigens niet het geval was).

wraking

Het incident van wraking wordt niet lichtvaardig opgenomen, zo blijkt weer uit Hof Den Bosch 12 en 11 juli 2002, *NJ* 2002, 442 en 443, waar de wrakingskamer werd gewraakt op identieke gronden als de eerdere wraking van de rechter zelf. Toen de wrakingskamer zelf over dit verzoek besliste, en prompt nogmaals gewraakt werd, oordeelde een volledig nieuwe Kamer hierover. Dat de wrakingskamer zelf over het verzoek tot haar eigen wraking besliste was weliswaar in het algemeen niet juist, maar kon in dit geval – gelet op het identiek zijn van de wrakingsgronden – toch door de beugel.

Wraking op identieke gronden als een eerdere wraking kan immers in beginsel niet sla-

gen, nu de vrees voor partijdigheid gebaseerd moet zijn op concrete feiten en omstandigheden, die doorgaans betrekking zullen hebben op de specifieke persoon van de desbetreffende rechter(s). De slotsom is dat zes raadsheren zich hebben moeten buigen over een bij voorbaat kansloos verzoek.

tussenkomst

In rechte tellen de juridische verhoudingen, daar kan de economische werkelijkheid niet aan afdoen, zo blijkt weer uit Hof Den Haag 19 december 2001, *NJ* 2002, 306 (*Moor/gemeente Den Haag*), rov. 3. Daar waren de juridisch eigenaar, de economisch eigenaar, en de feitelijk huurder in het (ont-ruimings)geding betrokken, maar moest toch ook nog de (juridisch) erfpachter ex art. 5:95 BW worden opgeroepen.

KORT GEDING

Dat een uitspraak in kort geding een voorlopig oordeel is in afwachting van de bodemprocedure, verliest men soms uit het oog. De verhouding is nog eens duidelijk neergezet in HR 31 mei 2002, *RvdW* 2002, 93 (*K/Aegon*), rov. 3.5.3: het hof had niet onbegrijpelijk geoordeeld dat voorshands niet aannemelijk was gemaakt dat onrechtmatig was gehandeld. Een verdergaand onderzoek hoorde in de (destijds reeds aanhangige en in een vergevorderd stadium verkerende bodemprocedure) thuis.

Over spoedeisend belang overweegt HR 29 november 2002, *RvdW* 2002, 198 (*gemeente Groningen/Reilman*), rov. 3.4: de beoordeling van het spoedeisend belang moet geschieden aan de hand van een afweging van de belangen van partijen ten tijde van de uitspraak. Stilzitten van de eisende partij en de omstandigheid dat een complexe rechtsvraag aan de orde is, kunnen relevant zijn maar leiden op zichzelf niet tot het ontbreken van spoedeisend belang, en evenmin tot strijd met een goede procesorde. Evenmin kan zonder meer worden tegengeworpen dat men een bodemprocedure had kunnen instellen.

De beoordeling in hoger beroep is een apart probleem, aangezien dan strijden de wens

om ex-tunc de juistheid van het bestreden vonnis te beoordelen (wat van belang is voor het oordeel of destijds een bevel terecht was gegeven of afgewezen), en de eis dat bezien wordt of een voorziening ex-nunc nog steeds gewenst is en spoedeisend belang heeft. Dat het hof niet verplicht is om beide beoordelingen te geven, bleek reeds uit het arrest HR 22 januari 1999, *NJ* 1999, 381 (*Meccano/Remco Toys*) m.nt. DWFV, waar slechts ex-nunc was geoordeeld over het in hoger beroep aanwezige spoedeisend belang. Uit HR 30 juni 2000, *NJ* 2001, 389 bleek dat als de vraag voorligt of de gevraagde voorzieningen in hoger beroep voor toewijzing in aanmerking komen, dan ook deze ex-nunc beoordeling van het spoedeisend belang mede moeten worden gegeven. Blijkens HR 31 mei 2002, *RvdW* 2002, 94 (*Telfort/Scaramea*), rov. 3.4 geldt daarbij de nuancering dat uit het processueel debat kan blijken dat het hoger beroep is beperkt tot de eerstgenoemde vraag, of het bestreden vonnis juist was geweest. In dat geval behoeft het ten tijde van het hoger beroep ontbreken van spoedeisend belang er (uiteraard) niet aan in de weg te staan dat het in eerste aanleg gewezen vonnis juist is. Hoewel ieder van deze arresten op zichzelf formeel aanvaardbaar kan worden genoemd (al is Meccano/Remco Toys op het oog moeilijk te accepteren), zou het wenselijk zijn als er dogmatisch dan wel wetgevend over een duidelijker en praktischer regeling wordt nagedacht. Bij gebreke daarvan zullen partijen zeer goed moeten nadenken wat zij in het hoger beroep aan de orde stellen: de juistheid van het bestreden vonnis en/of het thans aanwezige belang bij de gevraagde voorziening.

Ondanks een poging in cassatie tot verdere nuancering heeft de Hoge Raad bij arrest van 14 juni 2002, *NJ* 2002, 395 (*Arbvo/Poelman q.q.*), rov. 3.4-3.6, vastgehouden aan de bekende voorwaarden voor toewijzing in kort geding van een voorschot op een geldvordering.

Twee oordelen over kort geding en hoger beroep: *Vzngr. Rb. Haarlem* 24 juni 2002, *KG* 2002, 181 verklaarde zich bevoegd han-

gende de appèltermijn te oordelen over de schorsing van een kort-gedinguitspraak, ondanks art. 351 Rv: er was immers nog geen hoger beroep ingesteld, zodat niet de appèlrechter de schorsing kon uitspreken. Vznr. Rb. Utrecht 9 juli 2002, KGK 1642 (KG 2002, afl. 35) wees ondanks een lopend hoger beroep de verzochte uitvoerbaarverklaring bij voorraad van de voorziening a quo toe: hoewel art. 234 Rv, 53 Rv-oud juist daarvoor is geschreven, was de rechter van oordeel dat het oordeel van de appèlrechter te lang op zich zou laten wachten.

In het cassatieberoep over een kort geding tegen de Navo-acties in Kosovo overweegt de Hoge Raad bij arrest van 29 november 2002, JOL 2002, 643, rov. 3.3 dat de rechter in dergelijke gevallen, die betrekking hebben op het overheidsbeleid inzake buitenlandse politiek en defensie, dat in sterke mate afhangt van concrete politieke afwegingen, de burgerlijke rechter, zeker indien het gaat om een kort geding, “een grote mate van terughoudendheid aan de dag zal moeten leggen bij de beoordeling van vorderingen die ertoe strekken handelingen ter uitvoering van politieke besluitvorming op het gebied van buitenlands beleid en defensie als onrechtmatig en derhalve als verboden aan te merken. Het is immers niet aan de burgerlijke rechter om deze politieke afwegingen te maken”.

In het feuilleton van de ‘Route 66’-zaak, waar het draaide om art. 50 lid 6 TRIPS-verdrag, in het bijzonder om de vraag of de rechter ambtshalve een termijn voor het aanhangig maken van de hoofdzaak moet geven (antwoord: ja), heeft de Hoge Raad inmiddels conform de uitkomst van de prejudiciële procedure opnieuw arrest gewezen op 19 april 2002, NJ 2002, 298 (Schieving/Groeneveld), rov. 2, en daarbij de zaak zelf afgedaan door een termijn van drie maanden te stellen voor het aanhangig maken van de hoofdzaak.

Voor de bevoegdheid inzake een incasso-kortgeding met internationale aspecten, zie onderdeel Competentie.

Afsluitend is vermeldenswaardig Vznr. Rb. Leeuwarden 28 augustus 2002, KG 2002, 248, waar de voorzieningenrechter als ‘dorpsoudste’ een schets geeft van de zijns inziens wenselijke oplossing, en tot slot zijn diensten aanbiedt voor een eventueel aanvullende ‘arbitrage’ ex art. 43 RO-oud, art. 96 Rv.

KOSTEN

vast recht

Het vast recht moet op formele wijze worden vastgesteld, zo blijkt uit diverse uitspraken.

Het vorderen van schadevergoeding nader op te maken bij staat is een wijze om voorshands betaling van een hoog vast recht te vermijden. De griffier mag dan niet ‘door de vordering heen kijken’ om een reël vast recht vast te stellen; hij dient zich aan de formele vordering te houden. Ingeval de rechter evenwel aanstonds de schade begroot, zal ingevolge art. 2 lid 5 WBTZ alsnog het reële vast recht worden geheven, aldus legt de HR 27 september 2002, NJ 2002, 533 nog eens uit.

Het Hof Arnhem 1 november 2001, NJ 2002, 49, rov. 3.3 heeft geoordeeld dat in een schuldsaneringsprocedure in hoger beroep, anders dan in eerste aanleg, conform de hoofdregel wél griffierecht verschuldigd is. In hoger beroep is immers ook, anders dan in eerste aanleg, procureurstelling verplicht.

In Rb. Rotterdam 5 maart 2002, NJ 2002, 309, rov. 6 is het verzet tegen heffing van vast recht gegrond verklaard: het kort geding is immers ingetrokken vóór de behandeling, dus is de dagvaarding nooit uitgeroepen. Dat inmiddels de griffie veel werkzaamheden heeft moeten verrichten, kan niet leiden tot een ander oordeel.

proceskosten

Hoewel de verliezer meestal betaalt, kan de proceskostenveroordeling ook ten laste van de winnaar komen: zo is in Rb. Den Haag 22 mei 2002, NJ 2002, 588 de vordering weliswaar afgewezen, maar werd de gedaagde toch in de kosten veroordeeld omdat de procedure naar aanleiding van haar uitlatingen was aangespannen.

Het liquidatietarief wordt stevast als uitgangspunt genomen voor de kostenveroordeling. Een poging om de rechter tot afwijking te verleiden werd verworpen in Hof Den Haag 25 september 2002, NJkort 2002, 81. De aangevoerde omstandigheden (waaronder de bewerkelijkheid van de zaak, het oordeel van de rechtbank, het relatief geringe financiële belang in verhouding tot de aanzienlijke kosten verbonden aan een langdurige en belastende procedure in twee instanties en het feit dat eiser zonder rechtsbijstandsverzekering procedeerde) waren naar het oordeel van het hof niet van dien aard dat volledige vergoeding van de advocaatkosten uit billijkheidsoogpunt geboden is. Daarbij neemt het hof in aanmerking dat het verweer van gedaagde niet van elke grond ontbloot is en dat de vordering van eiser niet geheel was toegewezen.

Een zaak over de vergoeding van proceskosten in een medische tuchtrechtszaak betrof HR 8 februari 2002, NJ 2002, 242 (R/Inspecteurs Gezondheidszorg), rov. 3.4. De regeling is inmiddels vervallen (thans worden de proceskosten in het geheel niet vergoed), maar voor eventuele analoge gevallen in andere regelingen is wellicht zinvol te vermelden dat de Hoge Raad casceerde omdat het Hof de kosten op basis van het liquidatietarief had vastgesteld, terwijl dit volgens de dubbele redelijkheidstoets had gemoeten.

buitengerechtelijke kosten

Diverse uitspraken gaan over buitengerechtelijke kosten. Instructief is de conclusie voor HR 20 december 2002, Co1/159, www.jwb.nl, Jurisprudentie @ctueel 2002-483, waar A-G Huydecoper verdedigt dat de rechter bij de begroting een grote mate van vrijheid heeft waaraan slechts beperkte motiveringseisen kunnen worden gesteld. De Hoge Raad verwierpt onder toepassing van art. 81 RO.

Het Hof Leeuwarden 27 februari 2002, NJkort 2002, 21, matigt buitengerechtelijke – contractueel verschuldigde – incassokosten. Een sommatie behoort tot voorbereiding van de gedingstukken en geeft dus geen aanlei-

ding tot buitengerechtelijke kosten: Ktr. Eindhoven 21 maart 2002, Prg 5864.

MISBRUIK VAN PROCESRECHT

Zie algemeen: B.T.M. van der Wiel, BW-krant Jaarboek 2002, pp. 27-42; D.J. van der Kwaak, WPNR (2002) 6500.

Onder verwijzing naar HR 16 december 1994, NJ 1995, 213 (Kloes/Fransman) oordeelde de Vzng. Rb. Utrecht 5 juli 2002, KG 2002, 215 dat het instellen van een tweede kort geding op exact dezelfde gronden

(nadat tegen de uitspraak in het eerste geding geen hoger beroep was ingesteld) neerkomt op misbruik van procesrecht. Dat de beoordeling in hoge mate afhangt van de bijzonderheden van het geval, blijkt uit Vzng. Rb. Den Haag 22 augustus 2002, KG 2002, 265: het derde kort geding over een voorschot op schadevergoeding is in casu geen misbruik van procesrecht. In het eerste geding was de zaak onvoldoende onderbouwd; nadat een voorlopig deskundigenbericht was uitgebracht werd in de tweede zaak het standpunt gegrond verklaard maar een voorschot afgewezen omdat de omvang van de schade onduidelijk was. Nu in het derde kort geding nieuwe gronden waren aangevoerd en de omvang van de schade nader was geconcretiseerd, vormde dit geen misbruik van procesrecht. Wel weigerde de voorzieningenrechter opnieuw de reeds in het tweede geding verworpen verweren te behandelen, nu daar geen nieuwe feiten of gezichtspunten over waren aangevoerd.

Wat men moet doen als de wederpartij zich niet laat ontmoedigen, blijkt uit Rb. Almelo 14 augustus 2002, NJ 2002, 491: men vraagt een verbod om juridische procedures omtrent zekere geschillen tegen zekere partijen te beginnen. Hoewel men uiteraard moet oppassen dat het recht op toegang tot de rechter hiermee niet in het gedrang komt, lijkt een verbod in het in die zaak omschreven geval alleszins op zijn plaats; de omschrijving in het dictum is ook voldoende bepaald.

Ook een bezwaarschriftprocedure kan worden misbruikt, al zal dat meestal moeilijk zijn aan te tonen. Bij Ktr. Enschede 22 oktober 2002, Prg. 5956 was dit gelukt: gedaagde had oneigenlijk gebruikgemaakt van de bezwaarschriftprocedure om de verlening van de bouwvergunning te vertragen. Dit leidde tot aansprakelijkheid voor vertragingsschade. De analoge vordering tegen de gemachtigde werd afgewezen: "Wanneer aan vertegenwoordigers discutabele standpunten van hun cliënten zo gemakkelijk persoonlijk zouden kunnen worden verweten als door eiser bepleit, zouden zijn gemachtigde en diens vakgenoten welhaast iedere week in de beklaagdenbank staan".

Betwistbaar is Pres. Rb. Arnhem 19 december 2001, KG 2002, 19: omdat de ontruiming was gestoeld op wangedrag (alcoholverslaving en bemoeilijking renovatie), maar bij het executiegeschil werd verwezen naar slecht huurderschap (alcoholisme, bedreigingen, asociaal gedrag) werd volgens de President de ontruimingsbevoegdheid voor een ander doel gebruikt dan waarvoor zij was verleend. Daarmee lijkt een meer bestuursrechtelijke/arbeidsrechtelijke denkwijze te worden gehanteerd om een lastige huurder een onverdiende tweede kans te geven.

ONBEVOEGDHEID (ZIE COMPETENTIE)

PARTIJEN

rechtsopvolging en staatverandering

Met rechtsopvolging en staatverandering is het altijd oppassen geblazen, zie

Advocatenblad 2001-1, pp. 28-29. Klassiek is het geval van de in eerste aanleg minderjarige, die hangende de instantie of de appèltermijn meerderjarig wordt. Worden dan toch de wettelijk vertegenwoordigers in het hoger beroep betrokken, dan leidt dat tot een onverbiddelijke niet-ontvankelijkverklaring, aldus al HR 5 februari 1971, NJ 1971, 209. In HR 6 december 2002, RvdW 2002, 203 (SSO/Van der Schalk) werd het nog eens geprobeerd, maar de Hoge Raad denkt er bijna 32 jaar later niet anders over. Alleen als de appellant niet wist en ook redelijkerwijs niet kon weten van de (inmiddels) meerderjarigheid, dan mag de fout worden hersteld; staat de geboortedatum in de stukken, dan is dat niet het geval. Ook over ontvankelijkheid in hoger beroep gaat HR 13 december 2002, JOL 2002, 685: de vennoten van een v.o.f. zijn ontvankelijk in hun hoger beroep tegen een veroordeling van de v.o.f., ook al is deze niet zelf in beroep gekomen.

collectieve actie

In HR 14 juni 2002, RvdW 2002, 99 (NVV c.s./Staat) werd verdedigd dat art. 3:305a lid 5 BW – de mogelijkheid van verzet van een individu tegen de werking van een uitspraak die bedoeld is ook zijn belangen te beschermen – niet voor toewijzing in aanmerking komt als ingevolge die uitspraak een wet in formele zin buiten toepassing moet blijven; nee, aldus de Hoge Raad in rov. 4.1, want een dergelijke uitspraak geeft slechts rechten aan de partijen die haar hebben verkregen, zij het dat derden kunnen profiteren van het praktische gevolg, gelegen in de verwachting dat de uitspraak zou kunnen worden herhaald.

PLEIDOOI

Pleiten vormde in *Advocatenblad* 2002-23 het voorwerp van de special, met op pp. 1025-1026 aandacht voor het recht op pleidooi. Waar in het vorige verslagjaar de gemoederen bezig werden gehouden met HR 5 oktober 2001, NJ 2002, 514 (Verbeek/SCH) m.nt. DA, rov. 3.3.2, werd het vrijwel onbeperkte recht op pleidooi nog eens herhaald in HR 15 november 2002, RvdW 2002, 185 (ANP/Spruijt), rov. 3.2.1. De vraag is of beide arresten met de inmiddels veranderde posi-

tie van de comparitie nog onverkorte gelding hebben. Overigens weigerde de Haagse rechtbank bij vonnis van 16 april 2002, *NJkort* 2002, 29 pleidooi na een tussenvonnis, omdat in de toelichting op het pleidooi-verzoek werd aangegeven dat dat enkel bedoeld was om onwelgevallige eindbeslissingen in het tussenvonnis – waarvan de rechtbank in het verdere verloop van de instantie in beginsel niet mag terugkomen – te bestrijden. In Hof Den Bosch 7 november 2002, *NJkort* 2002, 86, rov. 4.5 werd in een op verzoek van beide partijen (!) uitgesproken obiter dictum de nadere beslissing van de rechter van de rechtbank te Maastricht om bij gebreke van – als gevolg van een misverstand – tijdige inzending van het procesdossier het aanvankelijk bepaalde pleidooi als-nog (onherroepelijk) te weigeren geheeld, maar gezien art. 337 lid 2 Rv strandde het appèl wel op een niet-ontvankelijkverklaring. Spectaculair is Rb. Amsterdam 24 april 2002, *NJkort* 2002, 45, waarin de rechtbank de partij die verzuimd had voor antwoord te concluderen niet slechts pleidooi toestond, maar ook (alsnog) de gelegenheid voor conclusie van antwoord bood. De rechtbank overwoog dat het alternatief zou zijn dat in de schadestaatprocedure en/of in hoger beroep (voor het eerst) te vuur en te zwaard verweer zou worden gevoerd, waarmee ook eiser slechter af zou zijn. Nog een laatste opmerking over pleidooi: HR 21 juni 2002, *NJ* 2002, 402 (K/Staat), rov. 3.3.2 sanctioneerde het gegeven dat het Hof betekenis had toegekend aan de verklaring van een ten pleidooie gehoorde ‘informant’. Betoogd werd dat art. 144 lid 2 Rv-oud – min of meer teruggekeerd in art. 22 Rv – slechts toestond dat aan partijen of hun advocaten om opheldering werd gevraagd, maar daar wilde de Hoge Raad niet van weten.

PROCESKOSTEN (ZIE KOSTEN)

RECHTSMIDDELEN

Hoger beroep

appellabiliteit

Bepalend voor de vraag of een (kantonrechter)vonnis appellabel is – tegenwoordig ligt

de grens in art. 332 lid 1 Rv op euro 1.750 – is de waarde van de vordering waarover de rechter diende te oordelen, aldus HR 19 april 2002, *NJ* 2002, 299 (Geboers/Gemeente Asten), rov. 3.3; de rechtbank had ten onrechte ook rekening gehouden met het wél betaalde en dus niet gevorderde gedeelte van een nota betreffende een erfpachts-canon. Het verschil tussen een eindbeslissing en een gedeeltelijk eindvonnis, ofwel deelvonnis, blijft lastig, reden waarom Hof Arnhem 2 oktober 2001, *NJ* 2002, 112 zich genoodzaakt zag cursus te geven op dit punt; zie ook *Advocatenblad* 2002-11, pp. 478-479. Die zou besteed zijn aan het Bossche Hof, dat één en ander blijkens HR 12 juli 2002, *NJ* 2002, 532, rov. 3.2 had miskend.

Rechtsmiddelenverboden kunnen in enkele gevallen worden doorbroken. Als bij een herstelbeschikking – tegenwoordig geregeld in art. 31 Rv – het beginsel van hoor en wederhoor niet in acht is genomen doordat een (weder)partij niet de gelegenheid is geboden zich over het herstelverzoek uit te laten, dan opent dat een appèlmogelijkheid, aldus terecht Rb. Arnhem 22 oktober 2001, *NJ* 2002, 134, rov. 3; vernietiging volgde, omdat bovendien niet van een kennelijke schrijf- of rekenfout sprake was. In Hof Den Haag 13 december 2001, *NJ* 2002, 290 had de rechtbank een verzoekschrift ten onrechte als een verzoek tot het gelasten van een voorlopig deskundigenbericht opgevat, zodat zij buiten het toepassingsgebied van art. 227 Rv-oud – nu: art. 202 Rv – was getreden en haar beslissing in weerwil van art. 229 lid 2 Rv-oud – nu: art. 204 lid 2 Rv – toch appellabel was.

In Hof Den Bosch 27 februari 2001, *NJ* 2002, 133, rov. 4.2 werd in lijn met bestendige jurisprudentie van de Hoge Raad geoordeeld dat de appèlmogelijkheid tegen een tussenvonnis ook de mogelijkheid van appèl tegen een eerder tussenvonnis opent, waarbij dat op de voet van art. 337 lid 2 Rv-oud was uitgesloten. De uitspraak behoudt onzes inziens haar waarde onder het huidig recht, in die zin dat gebruikmaking door de rechter van zijn bevoegdheid ex art. 337 lid 2 Rv om hoger beroep tegen een tussenvonnis open te

stellen, ook de mogelijkheid van hoger beroep tegen (een) eerder(e) tussenvonnis(sen) opent, waarbij van die bevoegdheid geen gebruik is gemaakt. Als eenmaal hoger beroep van een tussenvonnis is ingesteld, dan zal diezelfde partij dat niet ten tweede male kunnen doen, ook niet als de Hoge Raad met nieuwe gezichtspunten komt, aldus Hof Den Bosch 11 december 2001, *NJ* 2002, 511.

devolutieve werking

De devolutieve (afwentelende) werking van het hoger beroep brengt onder meer mee dat bij gegrondbevinding van één of meer grieven van de appellant de appèlrechter opnieuw heeft te beslissen over de in eerste aanleg berechte vordering, voorzover deze in hoger beroep is gehandhaafd. Dat brengt mee dat ook zonder incidenteel appèl in eerste aanleg buiten behandeling gebleven of zelfs verworpen verweren alsnog of opnieuw moeten worden onderzocht. Dat die regel lastig blijft, blijkt wel uit de vele uitspraken van de Hoge Raad, waarin werd geoordeeld dat de appèlrechter deze devolutieve werking had miskend; over deze verslagperiode waren dat HR 13 april 2001, *NJ* 2002, 391 (Moes c.s./Muijlaert) m.nt. HJS, rov. 3.5, HR 8 maart 2002, *JOL* 2002, 158, HR 24 mei 2002, *JOL* 2002, 290, HR 12 juli 2002, *RvdW* 2002, 123 (Rabobank/mr. Knol q.q.), rov. 3.4 en HR 1 november 2002, *RvdW* 2002, 177 (Sunmaster/Turenhout), rov. 3.4.

grenzen van de rechtsstrijd in appèl

Partijen bepalen nog steeds – door het grievedstelsel – de grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep in burgerlijke zaken en niet de appèlrechter. Toch is het kennelijk verleidelijk de lijdelijke positie te verlaten, getuige HR 22 februari 2002, *JOL* 2002, 123 en HR 29 maart 2002, *JOL* 2002, 187, waarin de appèlrechter zich buiten de piste had begeven.

ontvankelijkheid/taak rechter in appèl

Te veel of juist te weinig eigen initiatief van de appèlrechter is ook in ander verband niet goed, naar blijkt uit HR 31 mei 2002, *RvdW* 2002, 88 (Sabai/gemeente Rotterdam), rov. 3.2-3.3; het hof dacht dat Sabai niet tijdig

beroep bij de rechtbank had ingesteld van een beslissing van de gemeente en verklaarde hem alsnog in dat beroep niet-ontvankelijk, hoewel dit door de gemeente in geen van beide instanties was aangevoerd. Nader onderzoek in cassatie, via de A-G, leerde dat het beroep wel degelijk tijdig bij de rechtbank was ingesteld, maar na interne doorzending ook nog een later datumstempel had gekregen.

incidenteel appèl

Verraderlijk is een memorie van antwoord, die niet op het voorblad 'tevens memorie van grieven in incidenteel appèl' vermeldt, maar wel incidentele grieven bevat. De appellant die de memorie niet leest, maar de stukken voor arrest fourneert, kan daarmee de mogelijkheid verspelen op die incidentele grieven te reageren, blijkt uit HR 12 april 2002, NJ 2002, 297 (Visser/Kroon), rov. 3.4.2; het hof mocht wel (alsnog) gelegenheid daartoe geven, maar behoefde dat niet te doen.

varia hoger beroep

Bestendige jurisprudentie van de Hoge Raad is dat het hoger beroep er niet slechts toe strekt de uitspraak van de eerste rechter te bestrijden, maar dat het ook kan dienen om eigen gemaakte fouten en vergissingen van een procespartij te herstellen. Het Hof Den Bosch vond evenwel dat een radicale koerswijziging in hoger beroep moest worden toegelicht, omdat van onverenigbare stellingen sprake was; de Hoge Raad vernietigde echter in HR 1 maart 2002, RvdW 2002, 50 (Schneijderberg c.s./Cools), rov. 4.2, omdat van de appellant niet gevergd kan worden dat hij zijn (eerdere) verzuim rechtvaardigt, op straffe van terzijdestelling van zijn nieuwe stelling in strijd met een goede procesorde. Anders ligt dat als van een gedekt verweer – art. 348 Rv – sprake is; zo verhoudt het verweer in eerste aanleg dat de uit een overeenkomst voortvloeiende betalingsverplichting geheel is nagekomen zich niet met de stelling in hoger beroep, dat tussen partijen nimmer een contractuele relatie heeft bestaan, aldus Hof Arnhem 27 augustus 2002, NJ 2002, 522, rov. 5.4.

Na vernietiging van een eindvonnis moet de appèlrechter de zaak in beginsel aan zich houden, aldus HR 16 april 1993, NJ 1993, 654 (Van der Belt/De Open Ankh) m.nt. HER onder 655, rov. 3.2, tenzij de rechter in eerste aanleg zich onbevoegd heeft geacht wegens het ontbreken van rechtsmacht, wegens een arbitragebeding of wegens het onderwerp van het geschil. Buiten deze kolom van absolute bevoegdheid ziet Hof Den Bosch 18 september 2001, NJ 2002, 523, rov. 4.3 echter ook een uitzondering als de rechter in eerste aanleg ten onrechte eiser een bestuursrechtelijke rechtsgang had toegedacht.

Cassatie

motiveringsklacht

Een motiveringsklacht die verwijst naar stellingen in de stukken van het geding waarvan de vindplaats niet nader is aangeduid, kan stuklopen op de eisen die art. 407 lid 2 Rv aan het middel stelt, zo blijkt uit HR 11 januari 2002, NJ 2002, 82 (General Accident/gemeente Bergen), rov. 3.4. Door het oog van de naald kroop eiser tot cassatie in HR 8 november 2002, RvdW 2002, 187, (vermoedelijk) omdat de A-G in zijn conclusie (noot 7) liet weten de stellingen in het niet erg omvangrijke procesdossier terug te hebben kunnen vinden.

ontvankelijkheid

Geen belang bij een cassatieberoep bestaat wanneer partijen inmiddels een regeling hebben getroffen die geheel in de plaats treedt van de bestreden uitspraak en ook over de in die uitspraak niet-uitgesproken kostenveroordeling niet wordt geklaagd; HR 26 april 2002, NJ 2002, 324, rov. 4.2. Art. 419 Rv – dat bepaalt dat de feitelijke grondslag van de middelen alleen in de bestreden uitspraak en de gedingstukken kan worden gevonden – is dan niet van toepassing, omdat het gaat om de vraag of ontwikkelen die zich na de bestreden uitspraak hebben voorgedaan aan ontvankelijkheid van het beroep in de weg staan. Cassatieberoep kan niet worden ingesteld tegen een medegeïntimeerde in de vorige instantie, aldus HR 9 augustus 2002, NJ 2002, 472 (Bonoparti c.s./Nemerlaer c.s.), rov. 3; zie ook

HR 12 juli 2002, JOL 2002, 419.

Cassatieberoep kan gezien art. 399 Rv ook niet worden ingesteld naar aanleiding van een voorlopig oordeel van de appèlrechter, aldus HR 8 maart 2002, JOL 2002, 161. Tussentijds cassatieberoep van na 1 januari 2002 gewezen tussenbeslissingen staat ingevolge art. 401a lid 2 Rv (op grond van art. 426 lid 4 Rv ook voor de verzoekschriftprocedure van toepassing) slechts open als de rechter dat uitdrukkelijk toestaat, als een voorlopige voorziening is toegewezen of geweigerd of als – het is nauwelijks denkbaar – het hof zich onbevoegd verklaart en de zaak naar de rechtbank verwijst. Voor een verzoeker tot cassatie was dat nog wennen blijkens HR 6 december 2002, RvdW 2002, 199 (R/LBIO), rov. 3.4, nu deze cassatieberoep had ingesteld van een loepzuivere tussenbeschikking van 15 januari 2002 en daarin terecht niet-ontvankelijk werd verklaard.

geding na verwijzing

Na verwijzing door de Hoge Raad dient de rechter naar wie het geding wordt verwezen, dit nader te behandelen en te beslissen met inachtneming van de uitspraak van de Hoge Raad (art. 424 Rv), en daarbij dient hij uit te gaan van de in cassatie niet of tevergeefs bestreden beslissingen van de rechter wiens uitspraak is vernietigd, aldus HR 3 mei 2002, RvdW 2002, 79 (GTI/Kluppel), rov. 3.2. Zie verder over de (beperkte) vrijheid na cassatie en verwijzing HR 19 april 2002, JOL 2002, 245 en HR 3 mei 2002, RvdW 2002, 78 (Steenkorrel/Öztürk), rov. 4.3.

Verzet

Art. 335 lid 1 Rv – per 1 januari 2002 ongewijzigd – geeft een onduidelijke regel: van een verstekvonnis kan de defaillant geen hoger beroep (maar verzet) instellen, tenzij de oorspronkelijke eiser zelf appelleert, dan moet de weg van incidenteel appèl worden gekozen. Maar wat nu als gelijktijdig verzet en hoger beroep tegen het verstekvonnis worden ingesteld? Die het eerst komt, het eerst maalt, vond Vzng. Rb. Middelburg 1 mei 2002, NJ 2002, 525, rov. 4.2 en liet onderzoeken welk exploit de betreffende dag het eerst was uitgebracht. Dat kon niet

meer worden achterhaald en dan gaat het appel voor, aldus diezelfde voorzieningen-rechter op 14 augustus 2002, NJ 2002, 526, rov. 2.3.

Herroeping

Aan het nieuwe (buitengewone) rechtsmiddel van herroeping, voorheen request-civiel, hoeft niet echt te worden gewend, omdat er weinig is veranderd, wel veel opgeschoond. Van alle tijden is Ktr. Lelystad 9 oktober 2002, NJ 2002, 594, waarin werd beslist dat het (eigen) verzuim om een bepaald stuk in het geding te brengen geen grond voor herroeping vormt, ook niet als het vonnis wegens gering belang niet appel-label is.

SCHADESTAATPROCEDURE

Over de verhouding tussen de hoofd- en de schadestaatprocedure gaat HR 11 januari 2002, RvdW 2002, 15 (Van den Ameele/Buyck), rov. 3.3.4; in de schadestaatprocedure is de rechter gebonden aan het oordeel van de rechter in de hoofdzaak, indien en voorzover over het betrokken punt door die rechter een (bindende) beslissing is gegeven. De kantonrechter had zich in de hoofdzaak in het geheel niet uitgesproken over eventuele matiging van de loonverdering, zodat de rechtbank in de schadestaatprocedure zich op dat punt ten onrechte beperkt achtte.

UITSpraak

gezag van gewijsde

In HR 3 mei 2002, NJ 2002, 393 (Brandao/Joral) m.nt. PvS, rov. 3.6 herhaalt de Hoge Raad na veertig jaar (HR 5 januari 1962, NJ 1962, 141) dat in geval van een procesueel ondeelbare rechtsverhouding de rechter aan zijn uitspraak ook gelding dient te verlenen ten opzichte van een niet in beroep gekomen partij.

bindende eindbeslissing

De zogeheten leer van de bindende eindbeslissing blijkt in de praktijk een bron van problemen te zijn, aldus Hugenholtz/Heemskerk, Hoofddlijnen van Nederlands

Burgerlijk Procesrecht, Den Haag 2002, nr. 116, p. 116, met tal van voorbeelden. Voorshands is echter geldend recht dat de rechter, behoudens bijzondere omstandigheden die het onaanvaardbaar maken dat hij aan zijn (eerdere) eindbeslissing zou zijn gehouden, niet mag terugkomen van uitdrukkelijk en zonder voorbehoud gegeven beslissingen in een eerder tussenvonnis (HR 14 december 2001, NJ 2002, 57 (Eurofleur/Rolloos), rov. 3.4.1. Hof Amsterdam 16 mei 2002, NJkort 2002, 49, stelde – zorgvuldig aansluitend bij de bij de uitzonderingen van de Hoge Raad behorende formuleringen – een eerder oordeel bij, omdat ter comparitie bleek dat het wat anders lag.

motiveringsplicht

De burgerlijke rechter is niet gebonden aan het oordeel van de tuchtrechter, aldus al HR 15 november 1996, NJ 1997, 151 (NTK c.s./Paardekooper & Hoffman), rov. 3.5. Als zijn oordeel afwijkt, dan moet dat wel behoorlijk worden gemotiveerd, aldus HR 12 juli 2002, RvdW 2002, 122, rov. 3.6.3, in welke zaak het Medisch Tuchtcollege vond dat niet was komen vast te staan dat een operatie niet *lege artis* was verricht; het Hof te Amsterdam, dat met een eigen benadering van de zaak vond dat de arts onrechtmatig had gehandeld, had zijn andersluidende oordeel volgens de Hoge Raad onvoldoende begrijpelijk gemotiveerd.

VERSTEK

Sinds 1 januari 2002 moet op grond van art. 111 lid 2 sub i Rv in alle dagvaarding in eerste aanleg, dus niet slechts in kantonzaken, worden gewezen op de consequenties van niet-verschijnen, zoals nader omschreven in art. 139 Rv. Vzng. Rb. Almelo 25 januari 2002, KG 2002, 113 verleende, hoewel aan het vereiste niet was voldaan, verstek, omdat de advocaat van eiseressen een overeenkomst van borgtocht in het geding had gebracht, waaruit bleek dat tussen partijen was afgesproken dat gedaagde verstek zou laten gaan en dat deze bekend was met de daaraan verbonden rechtsgevolgen. In Vzng. Rb. Amsterdam 25 april 2002, KG 2002, 127 werd het verstek geweigerd, omdat niet aan art. 111 lid 2 sub i Rv was voldaan en zich verder geen bijzonderheden voordeden. De vraag of de regeling van verstek en verzet ook in de renvooiprocedure analoog kan worden toegepast, werd bevestigend beantwoord door Hof Den Haag 11 september 2001, NJ 2002, 132, rov. 4.2; de schuldeiser met bezwaar tegen een staat van verdeling kwam zo met de schrik vrij, omdat hij abusievelijk op de renvooizitting niet was verschenen en art. 486 lid 3 Rv dan (in beginsel) meebrengt dat hij geacht wordt zijn tegenspraak te hebben laten varen.

VERZOEKSCRIFTPROCEDURE

Streng in de leer was Hof Den Haag in HR 25 januari 2002, NJ 2002, 119, omdat het appel-

lante in haar hoger beroep niet-ontvankelijk had verklaard, nu deze niet vóór de dag van behandeling het oorspronkelijk verzoekschrift had overgelegd, zoals art. 4290 lid 2 Rv-oud vereiste. De Hoge Raad oordeelde – rov. 3.4 – echter dat de wet geen consequenties aan het verzuim verbindt en dat er gelegenheid voor herstel had moeten worden geboden. Naar huidig recht is één en ander nog soepeler vormgegeven: art. 34 lid 2 Rv bepaalt dat de rechter ‘nadere aanwijzingen’ kan geven over het tijdstip van overlegging.

WETGEVING

Nieuw rechtsvordering en herziening rechterlijke organisatie

Van de ingrijpende herzieningsoperatie die per 1 januari 2002 in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Wet op de rechterlijke organisatie tot stand is gebracht, is in de vorige aflevering van deze kroniek (*Advocatenblad* 2002-4, p. 161) uitvoerig verslag gedaan.

Brussel I

Op 1 maart 2002 is de Europese Verordening betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke zaken (nr. 44/2001, PbEG L 12) in de plaats getreden van het vertrouwde EEX-verdrag. De verordening vloeit voort uit het artikel 65 EG-verdrag, dat is ingevoerd als gevolg van het Verdrag van Amsterdam. Als gevolg van deze bepaling zijn het internationaal privaatrecht en het internationaal procesrecht tot de regelingsbevoegdheid van de Europese Unie gaan behoren, in wier lidstaten – met uitzondering van Denemarken – de verordening geldt. De Uitvoeringswet EG-executieverordening (28 263), waarvoor op 14 maart 2002

een voorstel bij de Tweede Kamer is ingediend, is nog niet gereed; het voorlopig laatste stuk is de Nota naar aanleiding van het verslag van de minister van Justitie van 25 juni 2002.

Procesreglementen scheidingsprocedure en alimentatieprocedure

Op 14 april 2000 respectievelijk 14 december 2001 zijn door de vergadering van de voorzitters van de familie sectoren van de rechtbanken landelijke modellen voor de procesreglementen scheidingsprocedure respectievelijk alimentatieprocedure vastgesteld, die per 1 januari 2001 respectievelijk 1 april 2002 in werking zijn getreden (*Stcrt.* 2002, 59, pp. 12-15).

Wijziging advocatentucht recht

Op 15 juni 2002 zijn enkele wijzigingen in de Advocatenwet, vastgesteld bij wet van 28 maart 2002 (26 940), *Stb.* 184, in werking getreden. De belangrijkste wijziging is dat een door de Raad van Discipline opgelegde schorsingsmaatregel aanstands ten uitvoer kan worden gelegd en dat derhalve aan een rechtsmiddel tegen die maatregel geen schorsende werking toekomt.

Wet regels verrekenbedingen

Op 1 september 2002 is de Wet regels verrekenbedingen van 14 maart 2002 (27 554), *Stb.* 152, in werking getreden. Deze wet voorziet in een wettelijke regeling voor de zogenaamde verrekenbedingen in huwelijkse voorwaarden. Eén en ander heeft geleid tot aanpassing van art. 827 Rv.

Nieuw erf- en schenkingsrecht

Op 1 januari 2003 is het nieuwe erfrecht en schenkingsrecht, Wet van 18 april 2002 (27 245), *Stb.* 230, in werking getreden. Deze wet

heeft geleid tot een aantal aanpassingen in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, en invoering van de artt. 676a en 676b Rv.

Nieuwe landelijke roldatum

Sinds 1 januari 2003 geldt er een uniforme roldatum voor alle (19) rechtbanken, sector civiel: woensdag 10.00 uur. Zie *Stcrt.* 2002, 208, p. 28, ook voor overgangsrecht ten aanzien van vóór 29 oktober 2002 uitgebrachte dagvaardingen.

Meer advocaten-generaal Hoge Raad

Per 1 februari 2003 is het maximale aantal advocaten-generaal bij de Hoge Raad uitgebreid van 16 naar 22. Zie de Wet van 31 oktober 2002 (28 322), *Stb.* 45.

Verhoging griffierecht

Per 1 februari 2003 is het griffierecht in bestuursrechtelijke en burgerlijke zaken met 6,35% geïndexeerd, zulks krachtens het Besluit van 14 januari 2003, *Stb.* 20.

Veegwet

Voor de Veegwet burgerlijk procesrecht, met een correctie van de eerste schoonheidsfoutjes in Nieuw Rechtsvordering, is een ambtelijk concept vastgesteld, zie *Advocatenblad* 2002-13, pp. 572-573. Het wetsvoorstel is op 22 november 2002 door de ministerraad goedgekeurd en voor advies bij de Raad van State aanhangig gemaakt, die dat advies op 5 februari 2003 heeft uitgebracht. Het wachten is nu op indiening bij de Tweede Kamer.

●

LITERATUUR

Akkermans, A.J., *De 'omkeringsregel' bij het bewijs van causaal verband*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2002.

Hendrikse, M.L. en A.W. Jongbloed (red.), *Het vernieuwde procesrecht praktisch belicht: een eerste houvast voor de praktijk*, Deventer: Kluwer 2002.

Hugenholtz, W. en W.H. Heemskerk (bew. door), *Hoofdpijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, 20e druk, Den Haag: Elsevier 2002.

Jongbloed, A.W., *Samen sterk: over het optreden in rechte door groeperingen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2002.

Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozeßrecht: Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*, 7e herz. druk, Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft 2002.

Lemaire, H.F.G. en P. Vlas (red.), *Met recht verkregen: bundel opstellen aangeboden aan mr. Ingrid S. Joppe*, Deventer: Kluwer 2002.

Meijknecht, P.A.M., *Infrastructuur en hoofdbeginselen van burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2002.

Mierlo, A.I.M. van en F.M. Bart (met medew. van), *Parlementaire geschiedenis herziening van het burgerlijk procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg: wetsvoorstel 26 855 en gedeelten uit de wetsvoorstellen 27 748 (Uitvoeringswet EG-betekenningsverordening), 27 824 (Aanpassingswetgeving): parlementaire stukken systematisch gerangschikt en van noten voorzien*, Deventer: Kluwer 2002.

Mierlo, A.I.M. van en F.M. Bart (met medew. van), *Parlementaire geschiedenis herziening van de Wet op de rechterlijke organisatie, Wetsvoorstel 27 181 en 27 182 en gedeelten uit 27 878: parlementaire stukken systematisch gerangschikt en van noten voorzien*, Deventer: Kluwer 2002.

Mierlo, A.I.M. van en M.M.L. Harreman, *Tekst Boek 1 Rv: Wet op de rechterlijke organisatie nieuw*, 4e druk, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2002.

Nispen, C.J.J.C. van, A.I.M. van Mierlo en M.V. Polak (red.), *Burgerlijke rechtsvordering: tekst & commentaar: de tekst van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voorzien van commentaar*, Deventer: Kluwer 2002.

Omar, P.J. (red.), *Procedures to enforce foreign judgments*, Aldershot: Ashgate/Dartmouth 2002.

Oudelaar, H. en W.D.H. Asser, *Rechtsmiddelen*, Deventer: Kluwer 2002.

Punt, H.G., *Memo beslagrecht*, Deventer: Kluwer 2002.

Rood, M.G., *Procesrecht in arbeidszaken*, 3e druk, Deventer: Gouda Quint 2002.

Schenk, W. en J.H. Blaauw (voortgez. door), *Het kort geding: A. algemeen deel*, 7e druk, Deventer: Kluwer 2002.

Snijders, H.J., *Inleiding Nederlands burgerlijk procesrecht*, 4e druk, Deventer: Tjeenk Willink 2002.

Snijders, H.J. en G.J. Meijer (red.), *Vademecum burgerlijk procesrecht: arbitrage*, Deventer: Gouda Quint 2002.

Snijders, H.J., M. Ynzonides en G.J. Meijer, *Nederlands burgerlijk procesrecht*, 3e druk, Deventer: Kluwer 2002.

Stein, H. en H.A. Stein (bew. door), *Goed beslagen: vormen en aspecten van het Nederlandse privaatrechtelijke executie- en beslagrecht*, 3e druk, Deventer: Kluwer 2002.

Stein, H.A., *Nieuw burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2002.

Stein, P.A. en A.S. Rueb, *Compendium van het nieuwe burgerlijk procesrecht*, 13e druk, Deventer: Kluwer 2002.

Teuben, K., *Rechtsregelingen als 'recht' in de zin van art. 79 Wet RO*, Den Haag: Jongbloed 2002.

Thomas, H. c.s., *Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz, den Einführungsgesetzen und europarechtlichen Vorschriften (EuGVVO, EheVO, ZustellungsVO, ZustDG, AVAG): Kommentar*, 24e druk, München: Beck 2002.

Voert, M. ter en J. Kuppens, *Schijn van partijdigheid rechters*, Den Haag: WODC 2002.

Wieten, H.L.G., *Procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

Wieten, H.L.G., *Bewijs*, Deventer: Kluwer 2002.

De ernst van de verwijten aan de statutair bestuurder

Georg van Daal
redactielid

Eind november jl. kreeg de Hoge Raad een zeldzame kans en gaf hij uitleg aan het begrip ‘behoorlijke taakvervulling’ uit art. 2:9 BW.¹ Die invulling is erg genuanceerd, hoewel de casus aanleiding had kunnen zijn om een harde en duidelijke regel te formuleren.

Art. 9 Boek 2 BW bepaalt dat elke bestuurder van een rechtspersoon de hem opgedragen taak behoorlijk moet vervullen. Bij een tekortkoming in die behoorlijke taakvervulling is de bestuurder tegenover de rechtspersoon aansprakelijk voor de schade die daarvan het gevolg is, tenzij deze hem niet kan worden verweten én hij niet nalatig is geweest in het treffen van tegenmaatregelen. Het gaat hier om een inspanningsverbintenis van de bestuurder, waarbij wel enige objectieve maatstaven gelden. De bestuurder moet namelijk beschikken over het inzicht en de zorgvuldigheid die mogen worden verwacht van een bestuurder die voor zijn taak berekend is en deze nauwgezet vervult.²

In de literatuur van vóór 1997 werd algemeen aangenomen dat van aansprakelijkheid op grond van art. 2:9 BW slechts sprake kan zijn, als de bestuurder van enige niet-behoorlijke taakvervulling een ‘ernstig verwijt’ kan worden gemaakt. Aan de hand van het Debrot-arrest³ bepleitten sommigen zelfs dat voor de bestuurder die tevens werknemer is, dat ernstige verwijt gelijk gesteld moest worden aan de norm voor aansprakelijkheid van de werknemer in de zin van art. 7:661 BW, oftewel dat er van aansprakelijkheid in de zin van art. 2:9 BW alsdan alleen sprake kan zijn bij opzet of bewuste roekeloosheid.⁴

SUI GENERIS

Met het maatgevende arrest op dit gebied uit januari 1997, Staleman/Van de Ven,⁵ is aan de laatste opvatting een einde gekomen. In dit arrest is de lijn in de daaraan voorafgaande literatuur gevolgd, dat van aansprakelijkheid

in de zin van art. 2:9 BW slechts sprake kan zijn indien de bestuurder van zijn niet-behoorlijke taakvervulling een ‘ernstig verwijt’ kan worden gemaakt. Uit dit arrest kan verder worden afgeleid dat dat ernstige verwijt niet dient te worden ingekleurd aan de hand van art. 7:661 BW, maar dat we hier te maken hebben met een ‘ernstig verwijt *sui generis*’. Of aan dit criterium is voldaan, moet volgens de Hoge Raad worden beoordeeld aan de hand van alle omstandigheden van het geval. Dat zijn de aard van de door de rechtspersoon uitgeoefende activiteiten, de in het algemeen daaruit voortvloeiende risico’s, de taakverdeling binnen het bestuur, de eventueel voor het bestuur geldende richtlijnen, de gegevens waarover het bestuur beschikte of behoorde te beschikken ten tijde van de aan hem verweten beslissingen of gedragingen en het inzicht en de zorgvuldigheid die mogen worden verwacht van een bestuurder die voor zijn taak berekend is en deze nauwgezet vervult. Indien een bestuurder die tevens werknemer is, alleen of mede in zijn laatste hoedanigheid wordt aangesproken, is de norm van opzet of bewuste roekeloosheid van art. 7:661 BW natuurlijk weer wél relevant. Een bestuurder die géén werknemer is, heeft zich óók te gedragen naar de norm van art. 7:401 BW, oftewel hij zal de zorg van een goed opdrachtnemer in acht moeten nemen.

SCHENDING STATUTEN

De norm van het arrest Staleman/Van de Ven lijkt tamelijk open. Aan de hand van het specifieke geval van onbehoorlijke taakvervulling

zal moeten worden bepaald of er sprake is van ernstige verwijtbaarheid. Een paar inkoppers ligt wel klaar. Zo zou – gezien de ‘voor het bestuur geldende richtlijnen’ – van een ernstig verwijt zonder meer sprake moeten zijn als een bestuurder een statutaire bepaling schendt.⁶ De statuten van een rechtspersoon bevatten vaak beperkingen van de bevoegdheden van het bestuur, dat dan bijvoorbeeld namens de rechtspersoon alleen bepaalde rechtshandelingen mag verrichten na vooraf verkregen toestemming van de Raad van Commissarissen of de vergadering van aandeelhouders.

In het arrest van 29 november 2002 gaat het juist om een dergelijk geval, de bestuurder had namelijk een statutaire bevoegdheidsbeperking geschonden. Het hof had de zaak alvast eenvoudig opgediend, door te oordelen dat de schending van die statutaire bepaling zonder meer het voor aansprakelijkheid vereiste ernstige verwijt opleverde. De vraag was of de Hoge Raad hier in mee zou gaan.

ZONDER TOESTEMMING

De statuten van de desbetreffende vennootschap bepaalden dat het bestuur geen deelneming in een andere rechtspersoon aanmerkelijk mocht verminderen, zonder voorafgaande toestemming van de Raad van Commissarissen. In strijd daarmee was de bestuurder namens de door hem bestuurd rechtspersoon voor de aandelen in een deelneming in een andere vennootschap maar liefst twee – samenstellen van – optieovereenkomsten tot verkoop aangegaan. Met twee derden was hij dergelijke optieovereenkomsten aangegaan, voor een deel van de aandelen in de deelneming, voor wat nog redelijke prijzen leken. Met één andere derde was hij, voor wat vreemd genoeg een deels gelijke looptijd lijkt, een optieovereenkomst aangegaan voor een veel lagere prijs voor alle aandelen in de deelneming. Deze tweede overeenkomst kende een looptijd van enkele maanden langer dan de eerste twee overeenkomsten. De partijen bij

De bestuurder is aansprakelijk in de zin van art. 2:9 BW als hem van zijn niet-behoorlijke taakvervulling een ‘ernstig verwijt’ kan worden gemaakt

de eerste optieovereenkomsten lieten hun opties verlopen, de tweede optiehouder riep zijn optie in en verwierf de volledige deelneming. Vlak daarop verkocht deze partij met een zeer aanmerkelijke winst deze aandelen door aan, saillant detail, de eerste twee optiehouders, deels voor nog hogere prijzen dan die van hun oorspronkelijke optieovereenkomsten.

De – voormalige – bestuurder werd door de vennootschap aangesproken. Hij had namelijk zonder toestemming van de Raad van Commissarissen de aandelen aan een derde vervreemd, terwijl deze er onmiddellijk in slaagde de aandelen met een zeer aanmerkelijke winst te verkopen aan twee partijen die die bestuurder nota bene ook kende. Hij werd aangesproken voor het verschil tussen de prijs die zijn vennootschap had gekregen en de verkoopprijs die de optiehouder had weten te verwezenlijken.

Het hof was het met de eisende vennootschap eens dat de bestuurder zonder meer een ernstig verwijt kon worden gemaakt van de schending van de statutaire bevoegdheidsbeperking, en hield hem wegens onbehoorlijke taakvervulling aansprakelijk voor voormeld verschil.

ROUTE

De bestuurder had nogal wat verweren in stelling gebracht die er op neerkwamen dat zijn schending van de statutaire bevoegdheidsbeperking in dit specifieke geval juist géén ernstig verwijt opleverde.⁷ Zo was het binnen de vennootschap strijk en zet dat zelfs niet-bestuurders desinvesteringen van vergelijkbare omvang deden, zonder de Raad van Commissarissen te raadplegen. Die raad was namelijk niet geïnteresseerd in desinvesteringen van relatief geringe omvang, en had ook in dit specifieke geval geen interesse getoond, terwijl het wel ten minste even ter sprake was gekomen tussen de bestuurder en de raad. Bovendien had de bestuurder gesteld dat hij bij de optieverlening wist noch behoorde te

weten dat derden bereid zouden zijn een veel hogere prijs te betalen dan de optiehouder zou moeten betalen. Een en ander was door het hof vrij kortaf terzijde geschoven. Hiertegen kwam de bestuurder in cassatie met een motiveringsklacht succesvol op.

De Hoge Raad komt met een belangrijke vaststelling in rechtsoverweging 3.4.5: “De omstandigheid dat gehandeld is in strijd met statutaire bepalingen die de rechtspersoon beogen te beschermen, moet in dit verband als een zwaarwegende omstandigheid worden aangemerkt, die in beginsel de aansprakelijkheid van de bestuurder vestigt.”

Daarmee zijn we er, denk je dan; de Hoge Raad lijkt de stelling uit de literatuur over te nemen. Hij nuanceert in dezelfde rechtsoverweging echter meteen het zojuist vastgestelde beginsel, door over de omstandigheden die de bestuurder als verweren had aangevoerd op te merken: “Van deze omstandigheden (...) kan niet gezegd worden dat zij niet zouden kunnen afdoen aan het oordeel dat S een ernstig verwijt valt te maken door de statuten niet na te leven. Het Hof heeft derhalve, oordelend dat S een ernstig verwijt valt te maken op grond van het enkele feit dat hij niet de vereiste goedkeuring heeft gevraagd van de Raad van Commissarissen, hetzij een onjuiste rechtsopvatting tot uitgangspunt genomen, hetzij zijn uitspraak niet naar de eis der wet met redenen omkleed door niet de door S aangevoerde omstandigheden in zijn oordeel te betrekken.”

De conclusie hiervan lijkt onontkoombaar dat in geval van een gemotiveerd verweer nooit kan worden gesteld dat een schending van een statutaire bepaling door een bestuurder zonder meer een ernstig verwijt oplevert. De Hoge Raad komt tot die benadering langs een route die de lezer eerst op een wat eenduidiger spoor zet, namelijk pas ná de stelling dat een dergelijke schending de aansprakelijkheid uit hoofde van art. 2:9 BW in beginsel juist wél vestigt.

GEEN HARDE REGEL

De vennootschappen die zich in vergelijkbare omstandigheden bevinden zullen het hier behandelde arrest betreuren. Zelfs als een bestuurder de statuten heeft geschonden en de vennootschap daarvan schade heeft ondervonden, is daarmee niet zonder meer zijn aansprakelijkheid qualitate qua gegeven. Dat neemt niet weg dat de Hoge Raad een belangrijke verdere inkleuring aan de norm van art. 2:9 BW heeft gegeven. Hij heeft er namelijk voor gekozen dat óók als het bestuur zonnklaar vastliggende statutaire regels schendt, ‘de omstandigheden van het geval’ wederom doorslaggevend zijn. Geen harde en duidelijke regels dus, óók niet voor het eenvoudige geval van schending door een bestuurder van juist voor hem duidelijk vastliggende statutaire bepalingen, maar inkleuring per geval.

Advocaten van in de toekomst op dergelijke schendingen aangesproken bestuurders doen er dus goed aan uitgebreid en gemotiveerd te betogen dat een schending van de statuten in de omstandigheden van het geval niet alleen niet ernstig was, maar zelfs noodzakelijk. De hoven staan voor de lastige taak steeds weer te motiveren of en waarom dan desondanks zo een schending wél ernstig verwijtbaar was.

NOTEN

- 1 JOR 2003, 2, met noot S.M. Bartman; *RvdW* 2002, 195.
- 2 P. van Schilfgaarde, *Van de BV en de NV*, twaalfde druk, p. 139.
- 3 HR 4 februari 1983, NJ 1983, 543.
- 4 P. van Schilfgaarde, *Van de BV en de NV*, tiende druk, p. 149; S.C.J.J. Kortmann en N.E.D. Faber, Bestuurdersaansprakelijkheid en faillissement; enige beschouwingen omtrent het rechtskarakter van de artt. 2:138 en 2:248 BW, WPNR 1996, 6249, blz. 900.
- 5 Ook wel bekend als Van de Ven Automobielfabriek Venlo B.V., HR 10 januari 1997, NJ 1997, 360.
- 6 E.J.J. van der Heijden, *Handboek voor de naamloze en de besloten vennootschap*, twaalfde druk, bewerkt door W.C.L. van der Grinten, W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1992, nr. 257 stelt dat dat zonder meer ernstig verwijtbaar onbehoorlijke taakvervulling oplevert.
- 7 Hij had – tevergeefs – ook andere verweren in stelling gebracht, onder andere dat aan hem decharge was verleend, maar die behoeven in dit verband geen bespreking.

Advocaten kunnen in ethisch netelige situaties belanden. Hoe gaan ze dan te werk? En hoe kunnen we dit te weten komen zonder spionnen en afluisterapparatuur?

Daniela Hooghiemstra
journalist

*Leonard Böhmer (beëdigd 1990; getrouwd, drie kinderen), Utrecht
Rechtsgebied: civiel
Belangrijkste zaak: 'Art. 6 lid 2 van de verordening op de publiciteit verbiedt mij om in het openbaar mededelingen te doen over zaken of cliënten'.*

Gelooft u in God?

Bij grote voorspoed of tegenslag wil ik God nog wel eens aanroepen. Welke God dat is, weet ik niet. Iets hogers.

Hoe beïnvloedt uw geloof uw handelen?

Elke dag in alles. De kern van mijn geloof is dat de waarheid niet in woorden is uit te drukken, de waarheid zit waarschijnlijk in de paradox, in het moment van vóórdat God zei: 'er zij licht'. In die optiek kan de platvloersheid van het bestaan juist een bewijs zijn voor het goddelijke. In een droom heb ik ooit de zin van het leven ontdekt. Helaas kon ik toen ik wakker werd, niet meer achterhalen hoe het zat, maar het had iets te maken met een steen en kringen in een vijver. Ik denk dat juist dat vergeten onderdeel is van de zoektocht naar de waarheid.

Stelt u zich voor en nadat u handelt terugkerende morele vragen?

De vragen die ik mij stel zijn: overtreed ik de wet? Dien ik een doel? En: doet het ertoe of ik een doel dien?

Aan welke norm toetst u uw eigen handelen?

Aan art. 46 Advocatenwet en aan J.D. Salingers *Franny and Zooey*, dat in mijn ogen de eerdergenoemde taoïstisch/boeddhistische levensfilosofie uitdraagt van de paradox als waarheid.

Bent u veel tijd kwijt met het recenseren van uw eigen gedrag of handelwijze?

Ik ervaar dat niet als tijdbesteding.

Foto: Eelco Lode

Welke historische figuur/romanpersonage vertegenwoordigt in uw ogen het hoogst denkbare morele gehalte?

J.C. Dat staat voor Jezus Christus omdat hij stond voor zijn zaak, maar ook voor Johan Cruijff voor wie hetzelfde geldt.

Welk spreekwoord, religieuze tekst of gezegde vat uw normen- en waardepatroon het best samen?

Eerlijkheid duurt het langst. Ik vat dat ook letterlijk op: je bereikt je doel soms sneller door oneerlijk te zijn. Ik verkies echter toch de rust van de eerlijkheid.

Voelt u zich wel eens schuldig?

Nauwelijks.

Met welke waarden bent u opgevoed?

Tolerantie, integriteit, liefde.

Heeft u respect voor uw vader en moeder?

Ja.

Waarom?

Om alles wat zij voor mij hebben gedaan en omdat zij er in tijden van tegenspoed altijd waren.

Heeft u wel eens iemand geslagen?

Nee.

Verbaal vernederd?

Ja. In mijn studententijd verkeerde ik in kringen waar je de snelste, leukste en rapste van tong probeerde te zijn ten koste van anderen. Achteraf heb ik daar spijt van.

Bedrogen?

Nee.

Materiële schade berokkend?

Ja. In mijn puberteit heb ik wel eens iets vernield.

Vindt u overspel een zonde?

Ja. Afspraak is afspraak. Overspel is bedrog.

Als je twijfelt aan de authenticiteit van het bewijsmateriaal van je cliënt, moet je het niet gebruiken, en decliënt adviseren een andere advocaat te zoeken

Wanneer bood u voor het laatst excuses aan?

Afgelopen zaterdag. Ik had mijn zoontje van drie onterecht verweten dat hij zijn auto-riem had losgemaakt.

Schaamt u zich wel eens?

Nee.

Bloost u wel eens?

Moet u aan anderen vragen.

Wanneer had u voor het laatst last van een knagend geweten?

Ik geloof niet in een absolute scheiding van goed en kwaad. Ik beoordeel mijn handelen wel, maar ook als de uitkomst negatief is, knaagt het niet.

Aan welke etiquette in de dagelijkse omgang hecht u waarde?

Elkaar groeten.

Bent u wel eens jaloers op anderen?

Nee.

Vindt u dat uw maatschappelijke rol als advocaat verder gaat dan waarborging van het recht van iedere burger op verdediging?

Door het belang van mijn cliënt te dienen, dien ik de rechtsstaat. Maar het belang van de cliënt is niet het enige wat telt. Bij een juridisch conflict over een mondelinge afspraak bijvoorbeeld, willen cliënten nog wel eens op de proppen komen met een fax waarin de omstreden afspraak plotseling schriftelijk staat vastgelegd. Er zijn nogal wat advocaten die zo'n fax dan klakkeloos indienen als bewijsmateriaal. Ik vind dat, als je reden hebt om aan de authenticiteit van zo'n document te twijfelen, je het niet moet gebruiken. Ik adviseer de cliënt dan om een andere advocaat te zoeken.

U kunt een gevaarlijke moordenaar/grote beurs-fraudeur/illegale giflozer/terrorist vrij krijgen door een vormfout. Aarzelt u?

De straf op een vormfout is in de wet opgenomen om de belangen van de burger te beschermen. Ik zou een fout maken als ik het beroep daarop laat lopen.

In hoeverre ervaart u in de uitoefening van uw vak een strijd tussen ratio en gevoel?

Geen. Zodra bij mij gevoel ontstaat, verwijs is de cliënt door of stop ik.

Waar maakt u zich maatschappelijk gezien de meeste zorgen over?

Over de opkomst van de LPF. De toenemende intolerantie jegens zwakkere groepen, buitenlanders, arbeidsongeschikten en het generaliseren en etiketteren van groepen vind ik griezelig.

Op straat geeft iemand u een schop omdat u hem in de weg loopt. Trapt u terug?

Nee. Ik stel mij de vraag: dient terugslaan een doel? Ik denk van niet. Op mijn 15e ben ik onder de ogen van veel getuigen in elkaar gemept door een groep mannen en een jaar of zeven geleden ben ik zomaar met een mes gestoken door een ontoerekeningsvatbare FC-Utrechtsupporter. Ik heb in beide gevallen niet terug gevochten en weet zeker dat ik daarmee de schade heb beperkt.

Op straat wordt een jongen door drie anderen in elkaar geslagen. Wat doet u?

112 bellen en ertussen springen.

U ziet op tv dat iemand in elkaar is geslagen.

Omstanders deden niets. Wat is uw conclusie?

Misselijkmakend gevoel van herkenning.

U ziet toevallig dat uw kind een reep Mars steelt uit een winkel. Het personeel heeft niets in de gaten. Wat doet u?

Mars terugleggen en een opvoedkundig gesprek met mijn kind voeren.

Wat moet uw kind (later) in elk geval leren?

Er zijn bibliotheken vol geschreven over wat kinderen moeten leren. Laat ze eerst maar zichzelf zijn. Vers twee is dan dat ik hoop dat ze tolerantie en liefde voor anderen zullen kunnen opbrengen.

Kunt u zich situaties voorstellen waarin u uw beroepsgeheim moet schenden?

Ik heb dat één keer gedaan in mijn stagetijd.

Een dag voor de behandeling van een echtscheidingszaak belde de betrokken vrouw mij verward op met de mededeling dat zij haar baby sterke kalmeringsmiddelen had gegeven en zelf een overdosis had genomen. Toen heb ik op een andere lijn 112 gebeld. De vrouw is met spoed opgenomen en de maag van de baby is leeggepompt. Die nacht heb ik niet geslapen. Omdat ik onervaren was, heb ik de zaak voortgezet. Dat zou ik nu niet meer doen.

Liegt u wel eens?

Als een cliënt van mij iets heel doms heeft

gedaan, zeg ik in plaats van: 'wat bent u een sukkel' liever: 'ach, het valt wel mee'.

Kunt u bevriend zijn met iemand die met voorke-nis heeft gehandeld in aandelen?

Ja.

Kunt u bevriend zijn met iemand die de belasting heeft ontdoken?

Ja.

Kunt u bevriend zijn met iemand die heeft gestolen?

Ja.

Kunt u bevriend zijn met iemand die een moord heeft gepleegd?

Ja. Met zedendelinquenten en mannen die hun vrouw in elkaar slaan, heb ik grote moeite. In de meeste andere gevallen geldt: als ik de motivatie maar begrijp. Ik hou mij aan de wet, anderen moeten hun eigen afwe-ging maken. Als Volkert van der G. een vriend was, zou hij dat na de moord kunnen blijven. Wel zou ik mij ernstig afvragen op grond waarvan hij denkt dat een 'verzets-daad' in dit land is gerechtvaardigd.

Heeft u wel eens het gevoel dat u macht heeft over anderen?

Ja.

Hoe ervaart u dat?

Het noopt mij tot voorzichtigheid.

U bent lid van de VVD. Een andere partij vraagt u voor een ministerspost. Wat doet u?

Beleefd weigeren.

Ethisch Peil: 7-

Leonard Böhmer gelooft weliswaar in een God maar niet in een absoluut oordeel. Die paradoxale waarheidsbeleving stelt hem in staat om afstand te behouden tot morele dilemma's. Hij vult het vacuüm dat ontstaat door formele regels en afspraken strikt en gewetensvol na te leven. Maar waar die regels niet voorhanden zijn, komt het aan op hoe zijn pet staat. Omdat wij daarvoor geen 'carte blanche' geven, komt zijn ethisch peil uit op net iets minder dan een ruime voldoende.

Le Pardon de Saint Yves

J.C.P. Ekering

advocaat te Rotterdam

Jaarlijks vind in mei in het middeleeuwse Bretonse stadje de bedevaart van Sint Ivo plaats. Twee Nederlandse ex-dekens gingen kijken, en raden anderen aan dit ook te doen.

E miz Mae, bep'la, ve eur pardon kaer, pardon zant Erwan, e kêr Landreger.

Voor wie denkt dat de computer van de auteur op hol is geslagen: dit is Bretons. Vertaald in het Frans levert het op: 'Au mois de mai, chaque année, il y a un beau pardon, le pardon de Saint Yves dans la ville de Tréguier'.

Sint Ivo is de schutspatroon van de advocaten en sommigen zijn bekend met het aloude gezegde: 'Sanctus Yvo erat Brito, advocatus, et non latro. Res miranda populo.'

(Ivo was Breton, advocaat en geen dief, waarover het volk zich verbaasde).

ZONDER BELONING

Yves Helori werd in 1250 geboren in de buurt van Tréguier, een plaatsje aan de noordkust van Bretagne, halverwege St. Malo en Brest. Zijn moeder was er reeds bij de bevalling van overtuigd dat hij grote dingen zou doen. Volgens de overlevering vroeg het ventje op zevenjarige leeftijd aan zijn moeder hoe hij haar het best plezier kon doen; zijn moeder zei hem zo te leven dat hij heilige zou worden. In die tijd luisterden kinderen nog naar hun ouders.

De kleine Ivo groeide voorspoedig en godvruchtig op en ging op zijn veertiende in Parijs kunsten en theologie studeren. Hij moet daar nog les hebben gehad van Thomas van Aquino. Uit die tijd stamt de getuigenis dat Ivo, hoewel in het bezit van een fatsoenlijk bed, op wat stro op de harde grond sliep en een deel van zijn biefstukken opzij legde voor de armen. Hij zou zelfs van tijd tot tijd zijn jas

Ekering en Bannier op het marktplein van het Bretonse dorp Tréguier

aan kleumende passanten hebben afgestaan. In 1272 ging Ivo rechten studeren in Orléans en dat was het begin van een carrière die hem uiteindelijk tot heiligheid bracht. Hij verdedigde zonder beloning bekwaam de belangen van de armen en was als rechter niet alleen verstandig maar bovendien, voor die tijd iets bijzonders, niet om te kopen.

Op 19 mei 1303 stierf Ivo, in 1347 werd hij heilig verklaard. En sindsdien vindt jaarlijks, op de derde zondag in mei, 'le Pardon de Saint Yves' plaats. Een dienst in de kathedraal te Tréguier en een processie door dat dorp.

PUNTEN

Vorig jaar hebben mr. F.A.W. Bannier en ik dat Pardon bijgewoond. Wij hadden als dekens ons best gedaan, maar beseften dat dat niet altijd genoeg was geweest. Omdat wij ons tijd hadden gemeld mochten wij, in toga, met enkele tientallen andere advocaten uit de hele wereld, in het koor van de kerk naar de dienst luisteren. De kerk was stampvol, iets wat je tegenwoordig niet vaak meer meemaakt. Weliswaar was de tekst van de gezangen gedeels onverstaanbaar omdat die Bretons was,

maar de dienst was bijzonder sfeervol, ook omdat de stampvolle kerk massaal meezong. En daarna achter de wereldse en kerkelijke autoriteiten met een turbe advocaten in de processie lopen. Voor de advocaten was er na afloop nog een eigen lunch, die wij verleden jaar helaas niet konden bijwonen omdat we wegens andere bezigheden moesten vertrekken.

Het is ons zeer goed bevallen en wij raden ook andere Nederlandse advocaten aan hier eens naar toe te gaan. En wanneer beter dan dit jaar, het 'septième centenaire'?

Zoals bij meer mooie dingen moet men zich enige ontberingen getroosten. De reis per auto vergt 10 tot 11 uur, ofwel via Parijs, le Mans en Rennes, ofwel via Calais, Rouen en Caen. Maar aan de kust wacht een groot aantal charmante hotels. Men kan ook met de TGV, met stations in Guingamp (30 km.) en Lannion (20 km.).

Voor de liefhebbers is er op 17 mei een juridisch colloquium georganiseerd door de balie van Saint Briec. Als ik nog deken was, zou ik daarvoor punten toekennen.

●

INFORMATIE

Association du 7e Centenaire de St. Yves
Centre Saint Augustin, 30 Rue de la Chalotais,
22220 Tréguier. Tel.: 0296 923 220 Fax: 0296 921 390
e-mail: st-augustinAwanadoo.fr

Ordre des Avocats
Palais de Justice 22000 Saint Briec
Tel.: 0296 337 305 Fax: 0296 621 758
e-mail: ordre.avocats.saint-briecAavocaweb.tm.fr

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Het p.v. bevatte voldoende stof voor ten minste twee afleveringen van het tv-programma 'Blik op de Weg'. Zijn cliënt, Van de Put, had zich gestoord aan het rijgedrag van een medeweggebruiker, die zich op zijn beurt ook niet onbetuigd had gelaten door abrupt remmen, snijden en meer van dat fraais. Na enige tijd had Van de Put zijn auto toch voor die van zijn belager weten te persen en was hij op de auto van de ander toegelopen met, zo verklaarde hij later, louter en alleen de bedoeling om de bestuurder te vragen 'waar of tie mee bezig was'. Daarbij sneuvelde een zijruitje en dat was zijn cliënt op een dagvaarding komen te staan. Dat ruitje had Van de Put wel willen betalen, maar het slachtoffer had de schade door middel van elkaar opvolgende SMS-berichtjes steeds verder opgevoerd, tot een punt waarop van de Put het niet meer vertrouwde.

'Hoe zit dat toch met die ruit?', vroeg X toen Van de Put zich bij hem vervoegde om het p.v. door te nemen. Zijn cliënt trok met een van zijn kolossaal grote handen een mouw op en liet een abnormaal groot horloge zien, een knol zogezegd, waarmee een stier tegen de vlakke kon worden geslagen.

'Ik heb mee munne haand op 't ruitje geklopt' verklaarde Van de Put. 'Ut kan natuurlijk weeze da da horloge...' Het begon X te dagen. In de verte zag hij al de contouren van een vrijspraak opdoemen.

Eerst moesten er nog wel twee getuigen worden gehoord, want de politie had het bewijsmateriaal nogal selectief verzameld, maar na een kleine omweg via de R-C was het proces-verbaal ook in zijn ogen compleet.

Op zitting trof hij officier De Voet, een al jaren aan het parket verbonden zaaksofficier die gaandeweg zijn niet al te voorspoedig lopende carrière, het begrip 'staande magistratuur' een geheel eigen invulling had gegeven door half onderuitgezakt de zitting te volgen, af en toe een bassende opmerking plaatsend, om zich bij het requisitoir met moeite overeind te trekken. Ook vandaag zat hij er bij alsof het hem allemaal worst zou wezen.

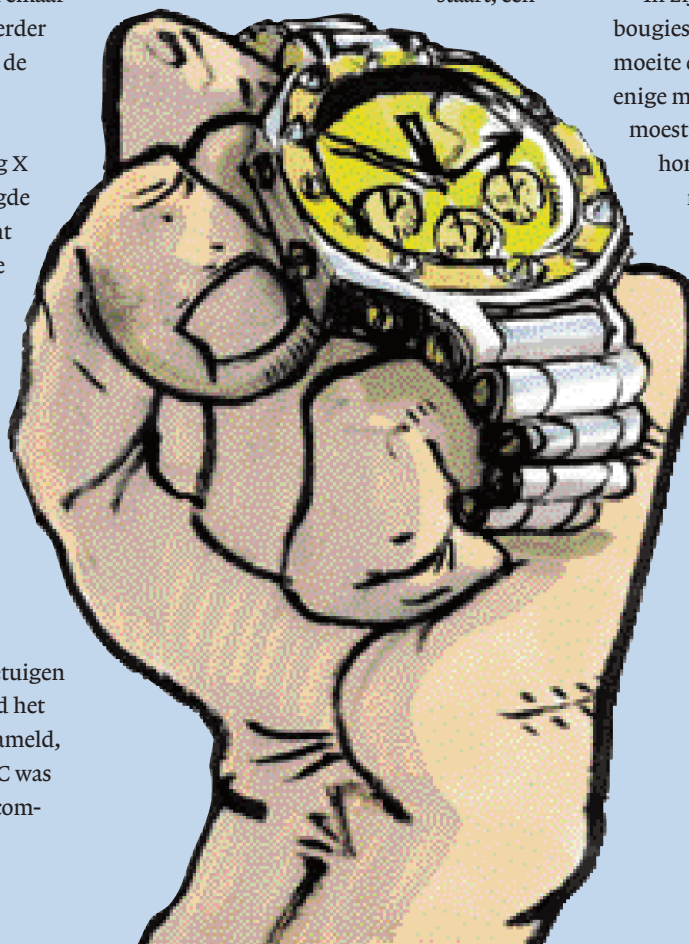
Vanonder zijn wenkbrauwen keek de officier met een misprijzende blik naar Van de Put, die er ook klassiek vervaarlijk uitzag, met zijn haar strak naar achter getrokken in een malle paardenstaart, een

ring in zijn oor en een ongeschoren kinnebak. Nog een papagaai op zijn schouder en hij kon moeiteloos figureren in een remake van de prachtfilm 'De mouterij op de Bounty'.

De vrouwelijke politierechter was jong en meisjesachtig. Bijna verlegen stelde ze de vragen aan de voor haar zittende Van de Put. Ja, ook zij wilde wel eens weten hoe dat toch kwam van dat ruitje. Demonstratief trok Van de Put zijn mouw weer omhoog, deed zijn horloge af en hield het bungelend uurwerk in de lucht en liet het vervolgens op de tafel voor hem vallen. X durfde niet te kijken, het bestond niet anders dan dat er een deuk in de tafel zat.

In zijn pleidooi verhaalde hij nog over bougies waarmee autodieven zonder enige moeite een ruitje tikten. Het werd, met enige moeite weliswaar, een vrijspraak, al moest Van de Put nog wel een preek aanhoren van de politierechter, over normen en waarden in het verkeer.

Op de gang maakte X nog duidelijk dat het ruitje ook niet betaald hoefde te worden. Van de Put kon zijn geluk niet op. Wijdbeens lopend, als bevond hij zich op volle zee, begaf Van de Put zich naar de uitgang van het gerechtsgebouw. ●

AUTEUR H. VAN DER WIEL

In het vorige nummer (3, van 7 februari 2003) is bij het ingezonden stuk 'Onjuiste beslissing inzake conservatoir derdenbeslag' de naam van de auteur weggelaten. Daar had moeten staan: mr. H. van der Wiel, advocaat te Rotterdam.

GIJ ZULT DE RECHTER NIET MINACHTEN...

EN ANDERSOM?

Stammend uit de studietijd waarin prof. L.E.H.R. Rutten leerde dat de procederende advocaat geldt als dominus litis, waren tegenvallers na mijn aantreden binnen de balie onvermijdelijk. De advocaat bleek nog net zelf te kunnen bepalen of en wanneer hij een procedure zou starten, hij mocht ook nog zelf de formulering van de vordering bedenken, maar verder werd zijn agenda volledig beheerst door de terreur van de peremptoirstellingen. Gelukkig bracht de geslepen patroon de nodige verlichting. Hij liet zien dat je toch je eigen tempo kon bepalen door tijdig een zwarighedenincident op te werpen of door via een incidentele conclusie tot verhoor op vraagpunten weer enkele maanden lucht te verschaffen.

Steeds verder is nadien in de praktijk van jaren afgerekend met de lijdelijkheid van de rechter. Die lijdelijkheid werd immers beschouwd als niet meer dan een obstakel voor een soepele en snelle rechtspraak. In het vernieuwde procesrecht is dan ook radicaal gebroken met vertragsmanoeuvres en inefficiënte incidenten, even afgezien van het fossiele instituut van de verplichte procureur dat om onbegrijpelijke redenen is blijven bestaan. Snelheid en efficiency zijn de heersende toverwoorden, met deformalisering en modernisering op een goede tweede plaats.

Maar dat gaat natuurlijk niet altijd goed. Ik doel dan niet zozeer op het vervelende gegeven dat de advocaten wel supersnel hun stukken kunnen aanleveren maar dat elk positief effect daarvan ongedaan gemaakt wordt als de cliënt vervolgens maanden of jaren op een vonnis van de rechtbank moet wachten. Een greep uit enkele op dit moment nog lopende wachttijden in dossiers uit mijn kast: 13, 16 en 18 maanden (Rechtbank 's-Hertogenbosch)! Wat de inhoud van de uitspraak in die zaken straks ook zal zijn, de justitiabele zal nimmer tevreden (kunnen) zijn.

SCHOT

Voorals gaat het mis als soms een advocaat toch een greep naar de macht probeert te doen. Zo zag ik onlangs een situatie passeren waarbij de advocaten van beide partijen in een procedure eenparig een andere route wensten te volgen dan de rechter. De rechter wenste geen krimp te geven en gaf vervolgens zelfs heel wat meer dan dat. (Het voorval speelde niet in mijn eigen praktijk en niet voor de Bossche Rechtbank.)

Het begon allemaal heel gewoontjes met een vonnis tot comparitie in juni 2000. De procedure had al een tijd geduurd, gedagvaard was in 1998(!). De procedure handelde over een technisch complexe kwestie en er was al een deskundigenbericht uitgebracht op bevel van de rechtbank. De deskundige had zo mogelijk nog meer vragen opgeroepen dan door hem waren beantwoord. In het vonnis verzuchtte de rechtbank dan ook 'dat nog veel punten opgehelderd moeten worden om het de Rechtbank mogelijk te maken een eindvonnis te wijzen. Het ziet er thans naar uit dat het veel tijd en geld zal kosten om zover te komen'.

Dus werd een comparitie van partijen gelast waarbij met name het creativiteitsgehalte van de overwegingen opvallend is. De rechtbank geeft het volgende fraaie vervolg aan het geciteerde schot voor de boeg: 'De Rechtbank kan zich niet voorstellen dat partijen nog behoefte hebben aan een langdurige voortzetting van deze procedure. Een schikking lijkt de snelste, goedkoopste en waarschijnlijk ook meest bevredigende weg om dit geschil tot een oplossing te brengen. Een schikking kan uiteraard op elk moment door partijen zelf, eventueel met behulp van hun advocaten, worden getroffen.' Jammer eigenlijk, dat de wetgever dit citaat niet als art. 1 in het nieuwe Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering heeft opgenomen: U gaat direct door naar AF, u gaat niet langs de

Rechtbank en u ontvangt geen bonus.

Het vonnis gaat nog enkele pagina's door, waarbij omstandig de mogelijkheid wordt geboden van doorverwijzing door de rechtbank naar een mediator. Als partijen daarvoor voelen moeten zij het beslist laten weten, 'zodat de comparitie dan (nog) geen doorgang hoeft te vinden, met de bijbehorende besparing van kosten'.

SHOW MUST GO ON

De comparitie wordt geappointeerd op 13 september 2002. Het advies van de rechtbank is niet voor tweërlei uitleg vatbaar en de advocaten hervatten de al eerder vastgelopen weg van minnelijk overleg. Als de datum voor de comparitie in zicht komt zijn partijen zover dat ze verwachten tot zaken te kunnen komen. Eenparig spreken de advocaten af dat de comparitie geen doorgang hoeft te vinden en dat partijen op korte termijn met de advocaten voor een afsluitende sessie bijeen zullen komen. De rechter denken zij daarbij niet nodig te hebben en had de rechter ook niet aangegeven dat zulks het beste was?

Op 10 september 2002 vraagt een van de advocaten aan zijn procureur per telefax om aan de rechtbank namens beide advocaten te laten weten dat de comparitie van partijen in afwachting van nader bericht niet door hoeft te gaan in verband met regelingsoverleg.

Maar wat gebeurt nu ineens? Daags vóór de comparitie belt de griffier naar beide advocaten met de mededeling dat partijen toch met de advocaten door de rechtbank werden verwacht voor de comparitie. De rechter wilde de zitting laten doorgaan.

Ja maar, beide partijen willen juist op basis van de aanwijzingen in het vonnis zelf proberen een deal tot stand te brengen.

Nee, er hielp geen moedertjelierf aan, de rechter wenste de comparitie door te laten gaan. Zowel partijen als de advocaten hadden intussen al andere besognes gepland voor de volgende dag. Dat doet er niet toe: the show must go on. Per kerende post werd

door beide advocaten aan de rechtbank gefaxt dat partijen en de advocaten zich op deze korte termijn niet meer vrij konden maken.

RECHTERLIJKE GRAMSCHAP

Enkele dagen later wordt via de procureur een proces-verbaal van niet-gehouden comparitie ontvangen, waarvan de rechterlijke gramschap afdruipt. De rechter blijkt in zijn eentje toch te hebben zitten compareren, waarbij dan uitsluitend de gevoelens van de rechter werden geprotocolleerd, zoals: 'Het gaat niet aan dat de raadslieden van partijen in een onderonsje beslissen dat de zaak niet doorgaat en alvast zelf andere afspraken maken.' De rechter maakt melding van schaarse zittingscapaciteit en van het feit dat

hij vergeefs heeft zitten wachten en de zaak vergeefs heeft voorbereid. Het valt inderdaad te betreuren dat de rechter zijn tijd niet beter besteedde, maar daarvoor moet (ook) de hand in eigen boezem worden gestoken. In het tussenvonnis was toch juist aangestuurd op een 'onderonsje'?

In plaats daarvan draaft de rechter door. Het staat heus in het proces-verbaal: 'Dit geeft blijk van een volstrekt misplaatste minachting voor de Rechtbank en van een gebrek aan inzicht in de planningsperikelen van de Rechtbank. Partijen zijn niet verschenen. De Rechtbank zal daaraan de conclusies verbinden die zij geraden acht.'

Plotseling hoeft geen enkel punt meer opgehelderd te worden voor de rechter. Want de rechter weet nu ineens wél hoe de vele

vragen te beantwoorden: de rechter stelt vast dat de ene partij zijn stellingen niet wenst te onderbouwen, dat deze partij alsnog afziet van het leveren van bewijs en dat deze partij niet wenst aan te tonen wat verder onduidelijk was. 'Een en ander brengt mee dat thans een eindvonnis kan worden gewezen.'

Enkele weken later valt een eindvonnis binnen, waarbij één partij zeer aangenaam verrast wordt en de andere partij lelijk op zijn neus kijkt. Volgende zaak!

Als dit een voorbeeld moet zijn van een voortvarende procesgang en van de modernisering van de verhouding tussen rechter en partijen, dan hou ik mijn hart vast.

(Willem van de Kam, advocaat in Boxmeer)

AAN DE DIRECTIE FACILITAIRE DIENST RECHTBANK UTRECHT EN AAN WIE HET NOG MEER AANGAAT...

Als advocaat in arrondissement Utrecht maak ik mij steeds meer zorgen over de voortschrijdende teloorgang van de voorzieningen in de rechtbank. Eerst heb ik als advocaat mogen meemaken dat ons de advocatenkamer met twee bijbehorende spreekkamers ontnomen werd. Nu is het zover gekomen dat de kiosk zonder enig bericht al tijden dicht is.

Thans beschikt een advocaat niet meer over een eigen spreekkamer. Na een zitting ga ik beneden zitten in een spreekkamer in het

prachtige oude gedeelte aan de Catharijnesingel, met veel glas-in-lood, wanneer er iets na te bespreken is. Maar laatst werd ik door het hoofd Beveiliging getraceerd op een reprimande: op de verdieping waar de zitting is dient plaatsgenomen te worden in een geheel afgesloten ruimte, een soort hok. Hier zou je spontaan een vorm van claustrofobie opdoen.

In de kiosk was voorheen steeds sprake van een aangename, want behulpzame bediening

door de dienstdoende dame. Zij verzachtte enigszins het leed na de verhuizing vanaf de Hamburgerstraat – daar was een echte kantine, met een keuken, waarvan iedereen gebruik kon maken, ook rechters en officieren. Voorzover ik weet is daar nimmer bezwaar tegen gemaakt.

En uit de automaten komen geen broodjes.

Ik teken protest aan. Er wordt ons onrecht aangedaan. Verhuizing naar een ander arrondissement neem ik in overweging.

Advocaten in het arrondissement Utrecht, dit pikken we toch niet?!

(Erik Olof, advocaat te Zeist)

IN ÉÉN RUK

Geheel anders dan uw redactielid Georg van Daal (*Advocatenblad* 2003-2, p. 79) vind ik het boek van Ellen Pasman *Oud zeer* een uitstekend boek, dat ik in één ruk heb uitgelezen. Ik heb al mijn kantoorgenoten enthousiast gemaakt, en met succes.

(J.R. Soons, advocaat te Nijmegen)

Richtlijn klachten- en geschillenregeling advocatuur*

De Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten;

Overwegende,

dat een goede en snelle behandeling door advocaten van klachten over hun dienstverlening in het belang van een goede praktijkuitoefening en ter bevordering van het in de advocatuur te stellen vertrouwen gewenst is;

dat advocaten nu reeds kunnen voorzien in een procedure voor de behandeling van prijs-/kwaliteitsklachten over hun dienstverlening door deel te nemen aan de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur;

dat per 27 september 2002 de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur voor alle advocaten beschikbaar is;

dat de Algemene Raad zal bevorderen dat de Geschillenregeling Advocatuur een wettelijke grondslag krijgt door aanpassing van de Advocatenwet en de Wet tarieven in burgerlijke zaken;

Gelet op artikel 26 van de Advocatenwet;

Beveelt advocaten aan:

deel te nemen aan de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur en deze van toepassing te verklaren op hun dienstverlening.

In de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur ligt besloten dat advocaten beschikken over een voor de cliënt kenbare klachtenregeling. Voor de klachtenregeling kan daartoe bijvoorbeeld het door de Algemene Raad aangereikte model als leidraad worden gehanteerd. een eigen klachtenfunctionaris te benoemen.

NOOT

* Deze richtlijn, waaraan het College van Afgevaardigden zijn instemming heeft gehecht, is behandeld in de vergadering van het College van Afgevaardigden van 29 november 2002. Tijdstip van inwerkingtreding van de richtlijn is 9 december 2002.

Het College van Afgevaardigden heeft op 26 juni 2002 en 18 september 2002 beraadslaagd over een concept van een verordening, inhoudende een klachtenregeling. De voornaamste bezwaren van het College van Afgevaardigden betroffen de belasting van kleine kantoren en de voorgeschreven wijze waarop de klachtenregeling diende te worden ingericht.

De Algemene Raad heeft zich naar aanleiding van deze bezwaren nader beraden en het voorstel ingetrokken en aan het College van Afgevaardigden deze richtlijn voorgelegd. De Algemene Raad ondersteunt het nastreven van een verdere kwaliteitsverbetering door advocaten, ook in hun klachtenbehandeling. De norm behoort te zijn dat elke advocaat klachten over zijn dienstverlening goed en snel behandelt. Daarbij is voorwaarde een adequate klachtenbehandeling, neergelegd in een voor de cliënt in een zo vroeg mogelijk stadium kenbare klachtenregeling.

Met deze richtlijn wordt een krachtige aanbeveling aan advocaten gedaan om zich aan te sluiten bij de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur, welke regeling door de Algemene Raad door middel van gerichte voorlichting onder de aandacht van advocaten zal worden gebracht.

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

AGRARISCH RECHT

Agrarische bedrijfsopvolging in het nieuwe erfrecht***

datum: 24 april 2003, 09.30-17.00 uur
docenten: mr. J. Mellema-Kranenburg, mr. H.J.L. Paantjens, mr. ing. H.J. van den Kerkhof
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647172

Studiedag Diergezondheid***

datum: 23 mei 2003, 09.00-16.30 uur
docenten: mr. A.G. Walsweer, mr. B. Nijman, mr. H.J. Bronkhorst
plaats: Arnhem
punten: 5
prijs: € 120
Vereniging voor Agrarisch Recht, tel. 020-6188110

ARBEIDSRECHT

Ondernemingsrecht voor de arbeidsrechtpraktijk***

datum: 21 mei 2003, 10.00-17.00 uur

docenten: mr. R.M. Beltzer, mr. A.F.J.A. Leijten, mr. C.M. Molhuysen, mr. S.M. Bartman
plaats: n.n.b.
punten: 5
prijs: € 550
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647608

BESTUURS(PROCES)RECHT

5-daagse Verdiepingscursus

Algemene wet bestuursrecht***

datum: 17 april 2003, 6 mei 2003, 22 mei 2003, 4 juni 2003 en 19 juni 2003
telkens van 09.00-16.30 uur
docenten: mr. B.K. Olivier, mr. A.E. Schilder, mr. H.J. Simon, mr. G.A. van der Veen, mr. J.H. Meijer, mr. O.J.D.M.L. Jansen, prof. mr. R.M. van Male, mr. B.J.P.G. Roozendaal, prof. mr. E. Steyger
plaats: Bilthoven
punten: 27
prijs: € 2.195 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789470

ALGEMENE WET BESTUURS-RECHT EN RECHTSPRAAK***

datum: 9 april 2003 en 16 april 2003,

van 14.00-17.15 uur
docenten: mr. G.C.W. van der Feltz, mr. J.L. Verbeek Rechter
plaats: Amsterdam
punten: 3
prijs: € 700 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789470

Aspecten van reorganisatie en ontslag***

datum: 6 mei 2003, 15.30-21.00 uur
docenten: mr. J.H.M. Willems, prof. mr. L.C.J. Sprengers, mr. M. Holtzer, mr. dr. W.A. Zondag
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647608

Specialisatiecursus 'De Statutair Directeur' ****

datum: 27 mei 2003, 15.30-21.00 uur
docenten: prof. mr. J.B. Huizink, mr. L.G. Verburg, mr. J.M. van Slooten, mr. J.H.M. Willems
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 595 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647608

Subsidies***

datum: 20 mei 2003, 09.30-16.45 uur
docenten: mr. J.R. van Angeren, mr. M.T.H. de Gaaij Fortman, mr. N. de Munnik, prof. mr. I.C. van der Vlies, mr. K. Westra
plaats: Soestduinen
punten: 5
prijs: € 699 exclusief BTW
Euroforum, tel. 040-2974832

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

Actualiteiten civiel proces- en bewijsrecht*

datum: 4 april 2003, 09.45-17.15 uur
docenten: mr. M.M. Verhoeven, mr. T. Ritsema van Eck-van Drempt, mr. L. Coenraad
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 410 geen BTW
OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314

Afwikkeling van onverdeeldheden*

datum: 20 maart 2003, 09.00-17.00 uur
docenten: prof. mr. E.A.A. Luijten, prof. mr. W.R. Meijer
plaats: Garderen

punten: 4

prijs: € 335 exclusief BTW
Studiecentrum Kerckebosch,
tel. 030-6915678

Privacyrecht***

datum: 21 mei 2003, 15.00-18.30 uur
docenten: mr. dr. S. Nouwt,
mr. dr. E. Schreuders
plaats: Tilburg
punten: 3
prijs: € 265 geen BTW
Universiteit van Tilburg, tel. 013-4662139

FAILLISSEMENTS- EN INSOL- VENTIERECHT

Praktijkcursus Faillissementsafwikkeling***

datum: 7 mei 2003, 14 mei 2003,
21 mei 2003, 28 mei 2003 en 4 juni 2003,
telkens van 09.00-16.30 uur
docenten: mr. M.B. Werkhoven,
mr. H.R. Quint, mr. E. Loesberg,
mr. N.E.D. Faber, mr. G.A.J. Boekraad,
mr. M.H.J. Maanen, mr. R.J. van Galen
plaats: Utrecht
punten: 26
prijs: € 2.295 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789968

FISCAAL RECHT

Het Belastingverdrag Nederland-België 2001***

datum: 8 mei 2003, 15.00-21.00 uur
docenten: prof. mr. E.C.C.M. Kemmeren, prof.
mr. D. Juch
plaats: Tilburg
punten: 4
prijs: € 375 geen BTW
Universiteit van Tilburg, tel. 013-4662139

Kapitaal- en lijfrenteverzekeringen in de Wet IB 2001 en overgangsrecht***

datum: 12 juni 2003, 15.00-21.00 uur
docenten: prof. mr. G.J.B. Dietvorst
plaats: Tilburg
punten: 4
prijs: € 375 geen BTW
Universiteit van Tilburg, tel. 013-4662139

Actualiteiten Europees Belastingrecht***

datum: 20 maart 2003, 15.00-21.00 uur
docenten: mr. G.T.K. Meussen,
drs. B.J. Kiegebeld
plaats: Tilburg
punten: 4
prijs: € 375 geen BTW
Universiteit van Tilburg, tel. 013-4662139

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten
(basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I
(redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II
(gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

GEZONDHEIDSRECHT

3-daagse verdiepingscursus gezondheidsrecht**

datum: 16 april 2003, 7 mei 2003,
21 mei 2003, telkens van 09.00-16.30 uur
docenten: mr. dr. J. legemaate,
mr. drs. R.H. Zuijderhoudt,
mr. E.J.C. de Jong,
prof. mr. F.C.B. van Wijmen,
prof. mr. J.K.M. Gevers
plaats: Utrecht
punten: 16
prijs: € 1.495 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789683

Tandheelkundige kennis en jurisprudentie****

datum: 22 april 2003, 09.00-16.00 uur
docenten: prof. dr. M.A.J. Eijkman,
mr. dr. W.G. Brands
plaats: Hilversum
punten: 4
prijs: € 595 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789683

HUURRECHT

Huurrecht woonruimte****

datum: 18 maart 2003, 09.30-16.30 uur
docenten: mr. C.E. Schouten,
mr. T.A. Nieuwenhuijsen, mr. E. Goemans
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789470

Studiedag 'Het Nieuwe Huurrecht'***

datum: 9 april 2003, 10.00-17.00 uur
docenten: mr. A.D. Flesseman,
mr. E.E. de Wijkerslooth-Vinke,
jhr. mr. J.L.R.A. Huydecoper
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647682

ONDERNEMINGSRECHT

Actualiteiten ondernemings- en vennootschapsrecht****

datum: 4 juni 2003, 14.30-19.30 uur
docenten: prof. mr. M.J.G.C. Raaijmakers
plaats: Tilburg
punten: 4
prijs: € 350 geen BTW
Universiteit van Tilburg, tel. 013-4662139

Juridische Gevolgen van Echtscheiding***

datum: 25 juni 2003, 15.00-18.30 uur
docenten: prof. mr. P. Vlaardingerbroek, mr.
L. Zonneberg
plaats: Tilburg
punten: 3
prijs: € 265 geen BTW
Universiteit van Tilburg, tel. 013-4662139

Highlights Insolventierecht***

datum: 21 mei 2003, 14.45-21.00 uur
docenten: mr. N.E.D. Faber,
mr. A. van Hees
plaats: Soestduinen
punten: 4
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647682

ONROERENDGOEDRECHT

De uitkomsten van de Parlementaire Enquête Bouwnijverheid: hoe nu verder?****

datum: 28 maart 2003, 10.00-17.30 uur
docenten: prof. mr. dr. W.G.Ph.E. Wedekind,
mr. M. Vos, mr. M.O. Meulenbelt,
mr. E.H. Pijnacker Hordijk,
mr. dr. E.R. Manunza, mr. R.G.T. Bleeker,
mr. H.W.R.A.M. Janssen, mr. L. de Boer,
prof. mr. W.H. van Boom
plaats: Den Haag
punten: 5
prijs: € 450 geen BTW
Vereniging voor Bouwrecht-Advocaten,
tel. 070-3141501

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Echtscheiding Bulletin Jubileum Symposium***

datum: 15 april 2003, 14.00-19.00 uur
docenten: mr. L.H.M. Zonnenberg,
prof. dr. F. Sonneveld,
prof. mr. M.J.A. van Mourik,
drs. D.H.D. MacGillavry, mr. F. Fernhout
plaats: Utrecht
punten: 3
prijs: € 250
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647160

Praktijkcursus: Het verblijfsbeding in het nieuwe erfrecht***

datum: 22 mei 2003, 09.30-16.50 uur
docenten: prof. mr. E.A.A. Luijten,
prof. mr. W.R. Meijer, mr. E. Nelissen
plaats: Rotterdam
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789470

Personen- en familierecht 2003*

datum: 13 mei 2003, 21 mei 2003,
28 mei 2003 en 4 juni 2003,
telkens van 16.00-20.00 uur
docenten: prof. mr. P. Vlaardingerbriek,
mr. B. Breederveld,
mr. P.A.J.Th. van Teeffelen,
mr. F.M.J.A. Lohuis,
prof. mr. B.E. Reinhartz,
prof. mr. W.G. Huijgen
plaats: Rotterdam
punten: 14
prijs: € 1.150
Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

RUIMTELIJKE-ORDENINGS- RECHT EN MILIEURECHT

Actualiteiten in afvalstoffenrecht***

datum: 13 mei 2003, 14 mei 2003,
09.00-17.00 uur
docenten: mr. R.G.J. Laan,
mr. B. Lifting-Voogd
plaats: Amsterdam
punten: 12
prijs: € 1.499 exclusief BTW
Euroforum, tel. 040-2974983

Basiscursus Ruimtelijke Ordening**

datum: 16 april 2003 en 23 april 2003,
telkens van 09.30-16.45 uur
docenten: mr. C.W.M. van Alphen,
Th.J.E. van der Heijden
plaats: Utrecht

punten: 10

prijs: € 1.050 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647286
**Toepassing van Natuurbeschermingswet-
en regelgeving in de praktijk*****
datum: 7 mei 2003, 8 mei 2003,
09.30-16.45 uur
docenten: mr. A.A. Freriks,
mr. J.A.M. van der Velden
plaats: Hilversum
punten: 11
prijs: € 1.499 exclusief BTW
Euroforum, tel. 040-2974815

SOCIAALZEKERHEIDRECHT

Schuldhelpverlening en schuldsanering*

datum: 26 maart 2003, 09.30-17.15 uur
docenten: E. ter Veld, mr. R.R.M. de Moor,
mr. P.G.A. van der Sanden,
drs. N. Jungmann, drs. M. Schut,
drs. G.J. Wilmink, J. Boumans
plaats: Driebergen
punten: 5
prijs: € 7.595 exclusief BTW
Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

STRAF(PROCES)RECHT

Studiemiddag 'Jeugdstrafrecht in ontwikkeling'***

datum: 24 april 2003, 13.00-17.35 uur
docenten: mr. S.B. de Pauw Gerlings,
mr. J.R. Bac, mr. E.M. Mijnenarens,
mr. J.C. Spigt
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: € 495 exclusief BTW
Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

VREEMDELINGENRECHT

Kernthema's Immigratierecht asiel***

datum: 20 maart 2003, 12.00-17.00 uur
docenten: mr. drs. G.G. Lodder,
mr. A.M. Reneman, mr. F. Fonville
plaats: Leiden
punten: 4
prijs: € 225 inclusief BTW
Instituut voor Immigratierecht,
tel. 071-5277551

Kernthema's Immigratierecht regulier***

datum: 27 maart 2003, 12.00-17.00 uur
docenten: mr. A.J. Th. Woltjer,
mr. B.K. Olivier, prof. mr. P. Boeles
plaats: Den Haag
punten: 4
prijs: € 225 inclusief BTW
Instituut voor Immigratierecht,
tel. 071-5277551

OVERIGE RECHTSGBIEDEN

Lezingenmiddag JUVAT 2003**

datum: 17 april 2003, 14.00-17.00 uur
docenten: prof. mr. P.H.J. Essers,
prof. mr. P. Larouche,
prof. mr. W.J.M. van Genugten,
prof. dr. W.J. Witteveen
plaats: Tilburg
punten: 2
prijs: € 300 geen BTW
Universiteit van Tilburg, tel. 013-4662139

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCAAT EN PROCUREUR

Assouiki, mw. mr. N., Nieuwe Bosscheweg 105 (5017 JL) postbus 3171 (5003 DD) Tilburg, tel. 013-5444612, fax 013-5437635

Dewaerheijt, mw. mr. M.K.M., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444, e-mail melanie.dewaerheijt@nautadutilh.com

Groenendijk, mr. M.N., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-2240065, e-mail niels.groenendijk@nautadutilh.com

Udo de Haes, mr. M.M., Marten Meesweg 115 (3068 AV) postbus 2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-4065067, fax 010-4065001, e-mail nludode1@hollandlaw.nl

Hardenberg, mw. mr. J., Strevelsweg 700/606-607 (3083 AS) postbus 5010 (3008 AA) Rotterdam, tel. 010-4100055, fax 010-4815172, e-mail info@herikverhulst.nl

Hoffman, mr. P.M., Keizersgracht 628 (1017 ER) Amsterdam, tel. 020-4126223, fax 020-4126235, e-mail hoffman@stapelhoffman.com

Hofland, mw. mr. M., Ungerplein 2-2 (3033 BR) Rotterdam, tel. 010-2418282, fax 010-2418283, e-mail info@vanmeurs-advocaten.nl

Hoozemans, mr. M.A., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111, e-mail michiel.hoozemans@allenovery.com

Kelkensberg, mw. mr. L., Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246224, fax 010-4125839, e-mail lianne.kelkensberg@loyensloeff.com

Koolwijk, mw. mr. S.M.J., Prof. Cobbenhagenlaan 75 (5037 DB) postbus 414 (5000 AK) Tilburg, tel. 013-4668888, fax 013-4668866, e-mail s.koolwijk@devoort.nl

Kulijpers, mr. V.Th.E., Haringvliet 86 (3011 TG) postbus 22096 (3003 DB) Rotterdam, tel. 010-4332777, fax 010-4047959, e-mail rischen.nijhuis@balienet.nl

Lengton, mr. A.H.C., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172648, fax 010-2172740, e-mail alengton@houthoff.nl

Loor, mr. E.J., Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30117 (3001 DC) Rotterdam, tel. 010-4051166, fax 010-4124011, e-mail loor@vhenb.com

Noordwijk, mw. mr. I.M.J., Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 AM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail imj.van.noordwijk@kkadv.nl

Roessel, mr. J.C.M. van, Ploenroosstraat 20 (5241 AB) postbus 141 (5240 AC) Rosmalen, tel. 073-5219055, fax 073-5216912, e-mail info@advmerlo.nl

Slahajia, mr. S.D.C., Noordsingel 128 b (3032 BJ) postbus 3810 (3003 AV) Rotterdam, tel. 010-4654555, fax 010-4671106, e-mail zygaena@balienet.nl

Tax, mw. mr. I.J.A., Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246614, fax 010-4142819, e-mail irene.tax@loyensloeff.com

Verkuil, mw. mr. L.M., Mathenesserlaan 357 b (3023 GC) Rotterdam, tel. 010-4770526, fax 010-4767925

PRAKTIJK NEERGELEGD

Benard, mr. B. Den Haag 01-12-2002

Boer, mw. mr. M.M. de Amsterdam 30-11-2002

Braak, mw. mr. C.E. van den Breda 01-12-2002

Carpentier, mr. J.R. de Amsterdam 15-11-2002

Duijnste, mr. J.Th. Den Haag 31-12-2002

Dijk, mw. mr. Ch.A. van Amsterdam 31-12-2002

Gelderblom, mr. W.J. Rotterdam 06-12-2002

Goudriaan, mw. mr. D.Y. Amsterdam 30-11-2002

Groen, mw. mr. A.H.H. de Amsterdam 21-11-2002

Groot-Sjenitzer, mw. mr. M. de Utrecht 12-11-2002

Haas, mw. mr. A.C. de New-York 12-11-2002 (Verenigde Staten van Amerika)

Hegeman, mw. mr. M.I.J. Maastricht 01-01-2003

Huybregts, mw. mr. J.C. Den Haag 01-10-2001

Janse, mr. H.J. Emmen 28-02-2002

Janssen, mw. mr. B.A.M. Nijmegen 01-12-2002

Jong, mw. mr. M.C. de Utrecht 01-01-2003

Jongeneel, mr. A.J.W. Amsterdam 01-01-2003

Kamphuisen-van der Schaaf, mw. mr. T.I. Amsterdam 30-11-2002

Klein Lankhorst, mw. mr. H. Utrecht 30-10-2002

Kosterman, mr. H. Amsterdam 01-01-2003

Lekkas, mw. mr. I. Rotterdam 15-01-2003

Lelij, mw. mr. B. van der Hoorn 01-01-2003

Levenbach, mr. J.M. Huizen 15-11-2002

Lex, mw. mr. D. Leiden 01-09-2002

Lopes Cardoso, mw. mr. F.M.J. Amsterdam 01-01-2003

Meijeringh, mw. mr. N.H. Leeuwarden 01-03-2002

Meijs, mr. J.H.W. van der Den Bosch 02-01-2003

Mout, mr. C.Ch. Amsterdam 30-11-2002

Ophof, mr. H.P.J. Rotterdam 01-01-2003

Pemmelaar, mw. mr. S. Zutphen 13-12-2002

Rentema, mr. E.D. Dordrecht 01-01-2003

Rietbroek, mw. mr. M.J.E.J. Amsterdam 30-11-2002

Rijkkelijhuizen, mw. mr. I. Den Haag 01-12-2002

Schade, mw. mr. R.C. Amsterdam 26-11-2002

Schotanus, mr. F. Tiel 24-12-2002

Smets, mw. mr. O.M.J. Amsterdam 30-11-2002

Smid, mw. mr. M.A. Amsterdam 03-10-2002

Stegeman, mr. R.A. Amsterdam 06-11-2002

Velden, mw. mr. A.E. ten Amstelveen 01-08-2002

Verloop, mr. P.J.P. Amsterdam 01-01-2003

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden
doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Vliet, mw. mr. M.C. van Amsterdam 14-12-2002

Vos, mr. O.P.G. Driehuis 01-01-2003

Vries, mw. mr. A.E.M. de Alkmaar 30-11-2002

Vriezen, mw. mr. H.S.M.C. Nieuwerkerk a/d IJssel 16-12-2002

Wezel, mw. mr. J.E.M.G. van Den Haag 01-12-2002

Woude-Verstrijden, mw. mr. J. van der Amersfoort 01-11-2002

Zwieten, mw. mr. I.M.M. Rotterdam 13-01-2003

OVERLEDEN

Geradts, mr. B.J. Oostkapelle 20-11-2002

Leeman, mr. A.F. Hilversum 22-12-2002

Somers, mr. L.A.L.J. Amsterdam 25-11-2002

KANTOORVERPLAATSING

Boonstra, mr. F.E. (Katwijk): Noordeinde 2 a (2311 CD) postbus 2020 (2301 CA) Leiden, tel. 071-5124443, fax 071-5120481, e-mail f.boonstra@gl-advocaten.nl

Broek, mr. H.J. van den (Amsterdam): Verlengde Tolweg 2 (2517 JV) Den Haag, tel. 070-3318899, fax 070-3225777, e-mail bsb@xs4all.nl

Goemans, mw. mr. E.S.A. (Amsterdam): Schenkkade 65 (2595 AS) postbus 90463 (2509 LL) Den Haag, tel. 070-3419315, fax 070-3419150

Groenewoud, mw. mr. A. (Breda): Statenlaan 3 (5223 LA) postbus 44 (5201 AA) Den Bosch, tel. 073-6278080, fax 073-6278090, e-mail a.groenewoud@vanierselluchtman.nl

Muller, mr. E.N. (Katwijk): Noordeinde 2 a (2311 CD) postbus 2020 (2301 CA) Leiden, tel. 070-5124443, fax 070-5120481, e-mail e.muller@gl-advocaten.nl

Veerman, mr. F.M. (Amsterdam): Velserbeek 1 (1981 LA) Velsen-Zuid, postbus 397 (1970 AJ) IJmuiden, tel. 0255-532544, fax 0255-511933, e-mail info@tanger.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Bureau Jeugdzorg Limburg (mr. H.P.J. Engels) Slachthuisstraat 33 (6041 CB) postbus 34 (6040 AA) Roermond, tel. 0475-335808, fax 0475-315070, e-mail stichting@bjzlimburg.nl

Capra (mr. J.M.M.B. Maes) Oude Dieze 5 (5211 KT) postbus 11078 (5200 EB) Den Bosch, tel. 073-6131345, fax 073-6148216

NAAMSWIJZIGING

Appelman, Stratman & Van Dijk Advocaten te Lelystad thans: **Appelman & Stratman Advocaten**

SLS Van Houtte Advocaten en Belastingadviseurs te Heerlen: **Spera Lie Sigmond Advocaten**

BEZOEKADRES/POSTBUS/ TEL./FAX/E-MAIL

Advocaten Ambtenarenrecht & Arbeidsrecht (mr. H.S.P. Stuiver) te De Meern: Tornado 2 (3454 RL) De Meern

AKD Prinsen Van Wijmen (vestiging aan de Westblaak 180) te Rotterdam: Oostmaaslaan 71 (3063 AN) postbus 4361 (3006 AJ) Rotterdam, tel. 010-8801700, fax 010-8801999

AKD Prinsen Van Wijmen (vestiging aan het Westplein 12-14) te Rotterdam: Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400

Appelman & Stratman Advocaten te Lelystad: e-mail info@appelmanstratman.com

Arendt & Medemach te Amsterdam: Anthony Fokkerweg 1 (1059 CM) Amsterdam, tel. 020-3055700, fax 020-3055787

De Boer Bosch Sonmëz Advocaten te Rotterdam: e-mail p.h.a.de.boer@balienet.nl

Van Boven & Van der Bruggen te Roermond: Kapellerpoort 14-16 (6041 HZ) Roermond

Bureau Rechtshulp Arnhem te Arnhem: tel. 026-3828622, e-mail rechtshulp@arnhem.bureaurechtshulp.nl

Advocatenkantoor Coenraad te Zandvoort: fax 023-5728707, e-mail coenraad98@zonet.nl

Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Hoorn: Grote Oost 6 (1621 BW) Hoorn

Van Dijk c.s. Advocaten te Maastricht: e-mail vandijkcsadvocaten@bizmaas.nl

Everts Advocaten te 's-Gravenzande: Postbus 317 (2690 AH) 's-Gravenzande

Geelkerken & Linskens te Leiden: Noordeinde 2 a (2311 CD) Leiden

De Gier & Stam Advocaten te Utrecht: e-mail info@degier-stam.nl

Jumelet Verhagen Advocaten te Rotterdam: Postbus 23046 (3001 KA) Rotterdam

Paulissen Sadza te Beek: e-mail info@psadvocaten.nl

Pfeil & Heuts Advocaten te Sittard: e-mail info@pfeil-heuts.nl

Sjōcrona van Stigt Advocaten te Rotterdam: e-mail rotterdam@svsadvocates.com

Splierings & Van der Poel Advocaten te Amsterdam: e-mail splierings.advocaten@xs4all.nl

RECTIFICATIE

In het *Advocatenblad* 2003-3 zijn onder het kopje 'Kantoorverplaatsing' de onjuiste gegevens vermeld van **mw. mr. M.D. Groot**. De juiste kantoorgegevens zijn al reeds per 27-09-2001: **Eikenlaan 42 (3851 PT) Ermelo, tel. 0341-494392, fax 0341-494391, e-mail advgroot@euronet.nl**

In het *Advocatenblad* 2003-1 is onder het kopje 'Beëdigd als advocaat en procureur' het onjuiste tel./fax/ e-mail van **dh. mr. A.V.L.L. van Meurs** vermeld. De juiste gegevens zijn: **tel. 0546-449424, fax 0546-449425, e-mail av@meiborg.nl**

In het *Advocatenblad* 2003-1 is onder het kopje 'Bezoekadres/postbus/tel./fax/e-mail' de onjuiste gegevens vermeld van het **advocatenkantoor Meiborg Advocaten te Almelo**. De juiste gegevens zijn: **Bornsestraat 68 (7607 KR) postbus 552 (7600 AN) Almelo, tel. 0546-449424, fax 0546-449425, e-mail info@meiborg.nl**

In het *Advocatenblad* 2003-2 is onder het kopje 'Kantoorverplaatsing' de onjuiste plaatsnaam vermeld bij **mw. mr. H.J. Roks**. De juiste plaatsnaam moet zijn: **Barendrecht**

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad, brochures et cetera	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Disciplinaire beslissingen

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en **BalieNet**
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit **mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.**

VOOR TWEE ECHTGENOTEN

Hof van Discipline, 19 oktober 2001, nr. 3229

(*mrs. Zwitser-Schouten, De Leeuw, Wiglevan, Wachter en Schokkenbroek*)

Raad van Discipline Arnhem, 3 juli 2000

(*mrs. Van Ginkel, Dam, Van Halder, Langeler en Meulemans*)

Advocaat behandelt procedure voor twee echtgenoten tijdens en na hun echtscheiding. Opdracht aan de advocaat. Overleg tussen de advocaat en de beide (ex-)echtgenoten. Verrekening van gelden met openstaande declaraties.

Wanneer een bedrag met een bepaalde bestemming op de rekening van een advocaat wordt overgemaakt moet de betaler er op kunnen vertrouwen dat de advocaat ervoor zorgdraagt dat dat bedrag die bestemming ook bereikt.

- *Advocatenwet art. 46 (1.2 De vereiste communicatie met de cliënt; 1.4.3.1 Financiële verhouding)*
- *Gedrageregels 8 en 28 lid 2*

Feiten

Bij vonnis van de rechtbank d.d. 15 september 1994 is een vordering van de besloten vennootschap A op klagster en haar echtgenoot B toegewezen. Deze vordering had betrekking op een gedeeltelijk betwiste nota voor werkzaamheden in de echtelijke woning. Mr. C. heeft voor klagster en haar echtgenoot op 13 december 1994 een appèldagvaarding laten uitgaan. Klagster en B zijn in juni 1995 gescheiden gaan wonen. In mei 1996 zijn zij gescheiden van echt.

Eind juli 1995 heeft B zich gewend tot het kantoor van mr. X voor (onder meer) de zaak tegen A en de echtscheidingsprocedure. Mr. X heeft deze beide zaken in behandeling genomen. In de zaak tegen A stonden appellanten toen uiterst peremptoir voor het nemen van een memorie van grieven.

Mr. X heeft in de zaak tegen A aanvankelijk, tot aan het tussenarrest, alleen met klagsters echtgenoot B contact onderhouden. Nadien is daar verandering in gekomen. Zo heeft mr. X bij brief d.d. 2 januari 1997 een kopie van een proces-verbaal van getuigenverhoor aan klagster toegezonden. Klagster heeft naar aanleiding van de daarbij gevoegde kopie van een brief aan B bij faxbericht d.d. 17 januari 1997 gereageerd en er daarin op gewezen dat mr. X ook haar belangen in deze zaak behartigde en derhalve niet zonder haar toestemming het verloop van de procedure kon bepalen en zich niet alleen door de mening van B kon laten leiden. Vervolgens is tussen klagster en mr. X verder gecorrespondeerd over de te houden contra-enquête.

Bij arrest van het Gerechtshof d.d. 19 augustus 1997 zijn klagster en B in het ongelijk gesteld en in de proceskosten ad f 4.135,00 veroordeeld. Mr. X heeft bij brief van 26 augustus 1997 aan klagster en B afzonderlijk het arrest toegezonden, van commentaar voorzien, en de proceskostennota van de advocaat van de wederpartij bijgevoegd. Bij brief d.d. 2 september 1997 heeft mr. X aan klagster bericht dat hij B had geadviseerd in het arrest te berusten en dat B er zonder gemotiveerd tegenbericht vanuit ging dat zij als medepartij dat standpunt kon onderschrijven.

B heeft begin oktober 1997 de helft van de proceskosten, te weten f 2.067,50 aan mr. X overgemaakt ter doorbetaling aan de advocaat

van de wederpartij. Bij brief d.d. 3 oktober 1997 aan mr. X heeft hij die betaling gespecificeerd. Daarnaast heeft hij in die brief een tweetal betalingen ad f 1.646,75 respectievelijk f 2.529,19 op de declaraties van mr. X gespecificeerd en aangegeven dat hij met deze drie betalingen de helft van de totale kosten had betaald en dat mr. X de andere helft bij klaagster zou dienen te verhalen. Mr. X heeft daarop bij brief d.d. 15 oktober 1997 aan B bericht dat hij alleen van hem opdracht tot het (verder) voeren van de procedure had ontvangen. Voorts dat, ook al zou diens ex-echtgenote hem ook opdracht hebben verstrekt, B en zijn ex-echtgenote op grond van art. 7:407 lid 1 BW elk hoofdelijk aansprakelijk voor deze opdracht waren, dat hij had ontvangen in totaal f 6.243,44 en graag het restant ad f 2.108,44 zou ontvangen. B heeft dat restant voldaan. Mr. X heeft diens betaling ad f 2.067,50 niet aan de advocaat van de wederpartij doorbetaald. Deze heeft na vergeefse sommatie bij brief d.d. 20 november 1997, gericht aan mr. X, door middel van beslaglegging op de girorekening van klaagster een bedrag ad f 5.079,50 inclusief executiekosten bij haar geïncasseerd.

Klacht

- (1) Mr. X is voor klaagster opgetreden in een hogerberoepsprocedure zonder dat zij daartoe opdracht had gegeven. Alleen B was opdrachtgever.
- (2) Nadat klaagster en B in deze hogerberoepsprocedure in het ongelijk gesteld en in de proceskosten veroordeeld waren, heeft B de helft van de nota's van mr. X en de helft van de proceskosten aan mr. X betaald. Mr. X heeft deze laatste betaling zonder toestemming van klaagster verrekend met het nog openstaande deel van zijn declaraties.

Overwegingen van de raad

Klaagster kan in haar klachten worden ontvangen. Zij heeft immers belang bij een antwoord op de vraag of mr. X haar belangen in de appèlprocedure heeft mogen behartigen, hoewel zij hem daartoe niet uitdrukkelijk opdracht had gegeven, alsmede op de vraag of mr. X de betaling door B op een schuld waarvoor zij mede-aansprakelijk was, te weten de aan de wederpartij verschuldigde proceskosten, mocht verrekenen met zijn eigen declaratie.

Klachtonderdeel (1).

Mr. X heeft steeds benadrukt dat in de procedure tegen A alleen B zijn opdrachtgever was. Dit is niet ondenkbaar wanneer ervan wordt uitgegaan dat B daarbij optrad als zaakwaarnemer voor zijn toenmalige echtgenote. Gelet op de huishoudelijke aard van de vordering is ook begrijpelijk dat één van beide echtelieden de gezamenlijke belangen in de tegen hen aanhangig gemaakte procedure zou behartigen. Toen B zich tot het kantoor van mr. X wendde was het hoger beroep al ingesteld. Mr. X mocht er dan ook van uitgaan dat zulks de instemming van klaagster had. Mr. X had zich echter ook dienen te realiseren dat de huwelijksproblemen in de weg konden gaan staan aan een voortgezette zaakwaarneming door B, als ook dat klaagster bezwaar zou kunnen krijgen tegen zijn optreden in de zaak tegen A nu hij ook de belangen van B in de echtschei-

dingsprocedure met haar als tegenpartij was gaan behartigen. Hij heeft dat aanvankelijk niet gedaan en is eerst later, na het tussenarrest, zij het nadat het initiatief daartoe was uitgegaan van de zoon van B, ook in direct contact met klaagster getreden over de verdere voortgang van de zaak. Blijkens haar brief d.d. 17 januari 1997 heeft klaagster er toen mee ingestemd dat mr. X ook haar belangen in de zaak tegen A behartigde waar zij schrijft: "Volledigheidshalve wil ik u erop wijzen dat u ook mijn belangen in deze zaak behartigt (...)." Daarmee is haar toestemming met het optreden van mr. X in de appèlprocedure een gegeven zodat de feitelijke grondslag aan het eerste klachtonderdeel ontbreekt. Dit onderdeel van de klacht moet dan ook als ongegrond worden afgewezen.

Klachtonderdeel (2).

Het standpunt van mr. X dat het aan hem was om te bepalen of hij de door B betaalde f 2.067,50 op zijn declaratie in mindering zou brengen is bepaald onjuist. Wanneer een bedrag met een bepaalde bestemming op de rekening van een advocaat wordt overgemaakt moet de betaler er op kunnen vertrouwen dat de advocaat ervoor zorgdraagt dat dat bedrag die bestemming ook bereikt. Het maakt daarbij geen verschil of de betaling is gedaan op een kantoorrekening dan wel op de derdenrekening van de advocaat.

In dit geval had niet alleen B maar ook klaagster er belang bij dat de betaling van een deel van de proceskosten aan de wederpartij zou worden doorbetaald omdat zij daarvoor, naar moet worden aangenomen, evenals B geheel aansprakelijk was. De executiemaatregelen van de wederpartij zouden dan beperkt zijn gebleven tot de helft van de verschuldigde proceskosten. Mr. X had zich zulks als belangenbehartiger van óók klaagster in de procedure tegen A dienen te realiseren.

De raad verklaart klachtonderdeel (1) ongegrond, klachtonderdeel (2) gegrond en legt de maatregel van enkele waarschuwing op.

Overwegingen van het hof

Het onderzoek in hoger beroep heeft niet geleid tot de vaststelling van andere feiten dan wel tot andere beschouwingen en gevolgtrekkingen dan die vervat in de beslissing van de raad, waarmee het hof zich verenigt.

Volgt

Bekrachtiging.

HOUDING IN GEVAL VAN KLACHT

Raad van Discipline Amsterdam, 22 oktober 2001

(mrs. Kist, Van Ardenne, Remme, Breederveld en Rigters)

Van een advocaat mag worden verwacht dat hij zich te allen tijde professioneel opstelt, dus ook indien door een cliënt of een wederpartij een klacht tegen hem is ingediend.

- *Advocatenwet art. 46 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt)*
- *Gedragsregel 1*

Feiten

Mr. X verleent rechtsbijstand aan de ex-echtgenote van klager in een procedure die betrekking heeft op de herziening van de kinderalimentatie. In de loop van 1999 dient klager een klacht in bij de deken over mr. X. Een onderdeel van die klacht is dat mr. X in de eerdere echtscheidingsprocedure naar voren heeft gebracht dat klager zijn toenmalige echtgenote zou hebben bedreigd met zijn dienstpistool.

Mr. X schrijft naar aanleiding van de ingediende klacht een brief aan de werkgever van klager waarin hij zich op zijn beurt beklaagt over klager. Na interventie van de deken schrijft mr. X een brief aan de werkgever van klager met het verzoek de door hem ingediende klacht uit het personeelsdossier van klager te verwijderen.

De klacht tegen mr. X bestaat uit vier onderdelen. Het vierde onderdeel heeft betrekking op de door mr. X ingediende klacht. De eerste drie onderdelen worden ongegrond verklaard.

Overwegingen raad

(...)

Voorzover klachtonderdeel vier klaagt over het feit dat mr. X de eer en goede naam van klager zou hebben aangetast door een klacht in te dienen bij diens werkgever acht de raad de klacht gegrond. Van een advocaat mag worden verwacht dat hij zich te allen tijde, dus ook indien door een cliënt of een wederpartij een klacht tegen hem is ingediend, professioneel opstelt. Door een klacht van zijn – onprofessionele – wederpartij te beantwoorden met een klacht bij diens werkgever op gronden als in die klacht gebezigd heeft weerder onprofessioneel gehandeld en daarmee de grenzen van het betamelijke overschreden. [In de uitspraak is niet te lezen wat mr. X aan de klacht in kwestie ten grondslag heeft gelegd, bew.]

Volgt

- ongegrondbevinding van de eerste drie klachtonderdelen;
- gegrondbevinding van het vierde klachtonderdeel;
- oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

NIET TEGEN EERDERE CLIËNT

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 22 oktober 2001

(mrs. Houterman, Kneepkens, Peeters, Goumans en Martens)

Eén van de meest elementaire regels voor de advocaat is dat hij niet tegen een partij mag optreden voor wie hij eerder in eenzelfde zaak als advocaat optrad. Dit geldt ook voor een kantoorgenoot van die advocaat.

- *Advocatenwet art. 46 (2.4.2 Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten)*
- *Gedragsregel 7*

Feiten

A en B zijn echtgenoten. Zij wenden zich gezamenlijk tot mr. Y die voor hen een echtscheidingsconvenant opstelt en voor hen een gemeenschappelijk verzoek tot echtscheiding indient en afhandelt.

Enige tijd daarna wendt A zich tot klager (advocaat) met de opdracht nihilstelling c.q. verlaging van de overeengekomen partneralimentatie te verzoeken met wijziging van het gesloten convenant in zoverre. Klager benadert in dat verband schriftelijk B. Vervolgens treedt mr. X, kantoorgenoot van mr. Y, als advocaat op voor B.

Klacht

Klager maakt bezwaar tegen het optreden van mr. X voor B.

Overwegingen van de raad

Vaststaat dat mr. Y, de kantoorgenoot van mr. X, als gemeenschappelijk advocaat de echtscheiding van A en B heeft behandeld. Hieruit volgt dat er tussen mr. Y enerzijds alsmede A en B anderzijds een vertrouwensband bestond als advocaat/cliënt. Mr. X behandelt thans in de – heropende – alimentatiekwesie de belangen van B tegen A, terwijl de materie waarover het in deze gaat voortvloeit uit de echtscheidingszaak die de kantoorgenoot van mr. X behandelde.

Eén van de meest elementaire regels voor de advocaat houdt in dat hij niet tegen een partij mag optreden voor wie hij eerder in eenzelfde zaak als advocaat optrad. Dit geldt ook zonder meer voor een kantoorgenoot van die advocaat.

Mr. X stelt dat zowel klager als hijzelf toch alle inlichtingen van partijen zou krijgen. Hierdoor miskent mr. X de mogelijkheid dat mr. Y – en in het verlengde van deze: mr. X – vertrouwelijke inlichtingen van A heeft verkregen die mr. X in de latere procedure zou kunnen gebruiken, waardoor hij zou handelen tegen het belang van de voormalige cliënt in.

Mr. X dient voorts te begrijpen dat vanuit het oogpunt van de cliënt van klager het onaanvaardbaar is dat mr. X als kantoorgenoot van mr. Y in de, uit de echtscheiding voortvloeiende, nieuwe zaak thans tegen hem optreedt. Of mr. X al of niet voorkennis heeft met betrekking tot de cliënt van klager doet niet terzake. Ook de schijn dat zulks het geval kan zijn moet vermeden worden. De klacht is derhalve gegrond.

Omdat de raad ervan uitgaat dat mr. X zich over zijn positie nader zal beraden en de overwegingen van de raad ter harte zal nemen, wil de raad volstaan met de hierna op te leggen maatregel.

Volgt

Gegrondverklaring met waarschuwing.

KOPIEËN AAN WEDERPARTIJ

Raad van Discipline Amsterdam, 23 oktober 2001

(mrs. Kist, Van Ardenne, Remme, Breederveld en Rigters)

Van een behoorlijk advocaat mag worden verwacht dat hij kopieën van zijn correspondentie aan de notaris ook aan (de advocaat van) de wederpartij stuurt.

- *Advocatenwet artikel 46 (3.3.3 Berichten aan derden; 3.4 Jegens tegenpartij in acht te nemen zorg)*
- *Gedragsregel 15*

Feiten

Klager sub 2, advocaat van klager sub 1, heeft klager sub 1 bijgestaan in een geschil over de levering van onroerend goed aan klager sub 1. Mr. X trad in dezen op voor de verkoper van het onroerend goed. Er bestond met betrekking tot de levering van het onroerend goed een geschilpunt tussen partijen. Niettemin hebben partijen besloten het transport van het onroerend goed toch te laten plaatsvinden onder voorbehoud van alle rechten die zij jegens elkaar menen te hebben. Enkele dagen voorafgaand aan het transport heeft de notaris de conceptakte aan partijen toegezonden. Mr. X heeft zijn commentaar op deze akte per fax aan de notaris doorgegeven. Mr. X heeft van die fax geen afschrift aan klager sub 2 of aan klager sub 1 toegestuurd. Mr. X heeft zijn cliënt naar het transport vergezeld en heeft klager sub 2 van zijn aanwezigheid niet tevoren op de hoogte gesteld. Na divers telefonisch overleg tussen klager sub 2 en mr. X is klager sub 2 alsnog bij het transport aanwezig geweest.

Klacht

De klacht houdt, voorzover van belang, in dat mr. X zonder voorafgaande mededeling aan klager sub 2 aanwezig was bij het transport bij de notaris, zomede dat mr. X een brief aan de betreffende notaris heeft gezonden waarin hij heeft aangegeven welke wijzigingen in de conceptakte moesten worden opgenomen, zonder van deze brief een kopie aan klager sub 2 toe te zenden.

Overwegingen raad

De klachtonderdelen hebben beide betrekking op het niet-nakomen van de informatieplicht van mr. X, zowel ten aanzien van zijn aanwezigheid bij het transport als ten aanzien van het toesturen van kopieën van correspondentie die hij in verband met dit transport aan de notaris heeft verzonden. De raad is ten aanzien van die gedragingen van oordeel dat nu de notaris niet gelijk valt te stellen met een rechtsprekende instantie de gedragingen van mr. X niet getoetst kunnen worden aan Gedragsregel 15 maar dat van een behoorlijk advocaat mag worden verwacht dat hij in een geval als het onderhavige, kopieën van zijn correspondentie aan de notaris ook aan de wederpartij stuurt, in het bijzonder indien dergelijke correspondentie erop is gericht inhoudelijk wijzigingen te bewerkstelligen in de akte die tussen partijen dient te worden gepasseerd. Nu de aanwezigheid van mr. X bij het transport

ook als achtergrond had het feit dat mr. X inhoudelijk nog over wijzigingen in de akte wenste te onderhandelen had mr. X klager sub 2 eveneens dienen te informeren over zijn voorgenomen aanwezigheid bij het passeren van de akte. De klachtonderdelen zijn derhalve gegrond. De raad is van oordeel dat de gedragingen, hoewel verwijtbaar, het opleggen van een maatregel niet rechtvaardigen, nu klager sub 2 uiteindelijk alsnog bij het transport aanwezig is geweest.

Volgt

Verklaart de klacht in beide onderdelen gegrond zonder het opleggen van een maatregel.

AFREKENING EN VERDELING

Hof van Discipline, 26 oktober 2001; nr. 3207

(mrs. Van Erp Taalman Kip-Nieuwenkamp, Meeter, Van Griensven, Smits en Schokkenbroek)

Raad van Discipline Arnhem, 8 mei 2000

(mrs. Van Ginkel, Bosman, Breuning ten Cate, Huver en Knüppe)

Afrekenings- en verdelingsproblemen bij een straf toevoeging

- *Advocatenwet, art. 46 (2.3 gedragingen in strafzaken; 5.3 overname van zaken; 5.5 nakomen van financiële verplichtingen)*
- *Gedragsregels 17 en 23*

Feiten

Mr. X heeft in 1996 een strafzaak overgenomen van mr. Y, die op zijn beurt de strafzaak had overgenomen van mr. Z. In de strafzaak is uitspraak gedaan in februari 1998.

Mr. Y klaagde zich er in 1999 over dat mr. X nog steeds niet tot declaratie en afrekening van de toevoeging was overgegaan, ook niet na bemiddeling door de deken.

Overwegingen Raad van Discipline

De raad is van oordeel dat mr. X kort na 4 februari 1998 had kunnen en ook had moeten declareren. Hij handelt onbehoorlijk jegens de klager door daar toen en nu nog steeds mee te wachten en niet over te gaan tot verrekening van de te ontvangen toevoegingsvergoeding, noch anderszins tot betaling van het klager toekomende over te gaan. De door mr. X aangevoerde redenen kunnen zijn uitstel van declareren niet rechtvaardigen, met name niet de omstandigheid dat hij in het kader van de uitvoering van de taakstraf nog begeleiding aan de cliënt zou moeten bieden en de daarmee gemoeide tijd in de verdeling zou willen betrekken. De toevoeging strekt tot bijstand in de strafzaak zelf. Hetgeen daarna nog door de advocaat wordt gedaan en niet als zelfstandige nieuwe zaak kan worden aangemerkt, dient te worden beschouwd als service aan de cliënt. De daarmee gemoeide tijd kan immers niet leiden tot een hogere vergoeding. Wanneer geen sprake was geweest van een overgenomen zaak, zou mr. X ook geen belang hebben gehad bij uitstel van declareren en, naar mag worden aangenomen, daar direct toe zijn overgegaan.

De raad rekent het mr. X bovendien zwaar aan dat hij zijn herhaalde toezegging (aan de deken) om te zullen declareren niet is nagekomen, en zal daarom overgaan tot oplegging van de maatregel van berisping.

Ten overvloede overweegt de raad nog als volgt.

Hoewel de verrekening geen onderwerp van de klacht vormt, houdt de raad partijen voor dat hetgeen hiervoor is overwogen met betrekking tot het nog niet declareren in verband met de na het vonnis in het kader van de uitvoering van de taakstraf bestede tijd evenzeer geldt voor de in het kader van de verdeling van de toevoegingsvergoeding in aanmerking te nemen tijd. Anders gezegd: de raad meent dat de na het strafvonnis en bespreking daarvan door mr. X bestede tijd niet bij de verdeling in aanmerking kan worden genomen.

Volgt

Gegroundverklaring van de klacht met oplegging van de maatregel van berisping.

Overwegingen Hof van Discipline

In het midden kan blijven of mr. X zich terecht op het standpunt stelt dat bepaalde werkzaamheden, die eerst na de einduitspraak dienen te worden verricht en die op zich zelf geen invloed hebben op de hoogte van de toevoegingsvergoeding, bij de verdeling van deze vergoeding tussen elkaar opvolgende raadslieden betrokken mogen worden. Immers, mr. X had in elk geval niet om die reden het declareren van de toevoeging mogen uitstellen.

Met betrekking tot de verdeling van de (na de uiteindelijke indiening van de declaratie ontvangen) vergoeding geldt eveneens dat er geen reden was voor verder uitstel. Mocht mr. X op dat moment zijn 'nawerk' nog niet hebben afgerond, dan had hij de daarmee gemoeide tijd kunnen schatten of had hij op dat punt een voorbehoud kunnen maken.

In aanmerking genomen de aard en de ernst van het verwijt dat mr. X kan worden gemaakt, alsmede de omstandigheden van het geval, waaronder de omstandigheid dat mr. X in de periode waarover het gaat geruime tijd ernstig overspannen is geweest waardoor hij niet of slechts gedeeltelijk kon werken, is het Hof van oordeel dat oplegging van de navolgende maatregel gerechtvaardigd is.

Volgt oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing met bekrachtiging voor het overige.

Noot

Het gaat mij niet om mr. X, die duidelijk (te) laks was. Mij intrigeerden de stelligheid van de raad met betrekking tot de 'service'-gedachte en de overweging ten overvloede en de duidelijke aarzeling van het hof om de raad daarin te volgen (mag 'nawerk' mee worden genomen bij de verdeling en had dat geschat kunnen worden?). Navraag bij advocaten die in het strafrecht geverseerd zijn gaf geen eenstemmig beeld. Sommigen waren van oordeel dat zulk nawerk, als daardoor de 15 uren zouden worden overschreden, wél van invloed op de declaratie zou kunnen zijn en sommigen meenden, al dan niet bovendien, dat bij de verdeling wél met zulk nawerk rekening zou kunnen worden gehouden. Wellicht is over het een en ander meer duidelijkheid gewenst.

E.

(advertentie)

[NO CURE NO PAY]

[CASUS 3] Tot ons wendde zich het IT gerelateerde bedrijf A. Voor nieuwe technische toepassingen is A een overeenkomst aangegaan met ontwikkelingsbedrijf X. Ofschoon A enkele tonnen aan tussentijdse declaraties heeft betaald, is X keer

op keer in gebreke gebleven ten aanzien van toegezegde oplevertijden. A schort de betalingen op, waarop X alle werkzaamheden beëindigt. X vermoedt waarschijnlijk dat A onvoldoende middelen heeft voor een procedure om de reeds

betaalde gelden terug te krijgen...
X ziternaast.

+ Sirius Procesfinanciering
maakt
het recht
toegankelijk

Esseenlaan 4 - 3062 NM Rotterdam - Telefoon: 010 - 212 28 91 - Fax: 010 - 212 34 84 - info@sirus.nl - www.sirus.nl